

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ביחודא שלים בשם כל ישראל

מרי"ה ניהדה

מוקדש לעילוי נשמות

אבי מו"ר ועט"ר רבי משה בן רבקה ז"ל אביחצירא

נלב"ע ליל כ"ו אב ה'תשפ"ה

תנצב"ה

קובץ גנוזות ומכתבי רבנים מאמרים וחיידושים ביאורים וקושיות בענינים שונים
לתגובות הערות והארות אפשר לשלוח לכתובת רחוב תאשור 6 ג' - עפולה או לכתובת דוא"ל:

rantorah@gmail.com טלפון: 0527727591

עורך ומחבר רן יוסף חיים מסעוד אביחצירא ס"ט

שותף בחומר התורני הרה"ג מרדכי אלמקיים שליט"א מח"ס "ויכתוב מרדכי" נתיבות

גיליון מס' 924

חנוכה-ה'תשפ"ו

הרה"ג דוד ברדא שליט"א
מח"ס שו"ת רביד הזהב ד' חלקים
עיה"ק טבריה ת"ו

הכנת החנוכה שלשה ימים קודם חנוכה, והשארתה עד אחר שלשה ימים

הרה"ג יוסף אביטבול שליט"א
מח"ס שערי יוסף וש"א ס'
בני ברק

מקום ההדלקה לבחורי ישיבות מבני עדות המזרח שנמצאים בכלא הצבאי
רחמנא ליצלן

הרה"ג אברהם דוד ברנד שליט"א
אופקים

היאך הדליקו נרות בשמן נס

ריחמ"א ס"ט
עורך ומחבר גליון מריח ניהוח
עפולה ת"ו

לשחק בסביבון בחנוכה על כסף האם מותר או אסור

הרה"ג אלחנן נפתלי פרינץ שליט"א
מח"ס שו"ת אבני דרך כ"א חלקים
רמת בית שמש

נרות חנוכה בבית חולים שיכבו אותם בשבת

חנוכה - מנחלת דן ממודוין ז"ע
(רשימות מפי השמועה)
חודש כסלו

הרה"ג דן מחבר שליט"א
פנינים מאירים בסודות ימי החנוכה

תוכן ענינים

ריחמ"א ס"ט
עורך ומחבר גליון מריח ניהוח
עפולה ת"ו

מדור "אוצר הפנקסים"
מרי"ח ניהוח

חנוכה

מו"ר הרה"ג אברהם הלוי ליפשיץ שליט"א
אב"ד דק"ק כפר גדעון עמק יזרעאל
מח"ס יד יאיר ב' חלקים

א' בנר חנוכה:

חביבות נר חנוכה:

א' משיעור המדובר: הדלקת נר חנוכה וברכה עד מתי וגם מגליונות: [הוגה],

הדלקת נר חנוכה ע"י שליח גוי, ובנין המעקה על ידי פועל, גם הראוני בגליונות:
והאם מהדרין המשך מהמוצא,

א' בס"ד. ד' כ"ד כסלו תשע"ד. התפעלותי מהלכות חנוכה שהרב מריח ניהוח
הראני בגליון טיב הכהונה.

הרה"ג מרדכי יצחק שליט"א
מח"ס תמצית גנת אגוז וסודות הלבוש
חולון ת"ו

בסוד חנוכה בשם ע"ב

סוד הסגי נהור

ריחמ"א ס"ט
עורך ומחבר גליון מריה ניהוח
עפולה ת"ו

מדור "אוצר הפנקסים"¹
מרי"ח ניהוח

חנוכה

טעם ההדלקה בשמן זית – בחנוכה נוהגים להדליק בשמן זית. ושמעתי טעם נפלא מה בא לרמז הענין של השמן זית בהדלקת נרות חנוכה, שכן שמן בתרגום הוא "משח" שהיא נוטריקון של מ'ילה ש'בת ח'ודש, ששלושת אלו רצו היוונים לבטל מעם ישראל, ע"כ (מר' חיים בלילטי שליט"א מעפולה).

הנס אירע בגלל שמסרו נפשם על שבת חודש ומילה – היוונים רצו לבטל מעם ישראל שלושה דברים שבת חודש מילה, ורמז לזה "שמ"ו אותותם אותות", שמ"ו ר"ת ש'בת מ'ילה ו'חודש. שבת – "אות היא ביני וביניכם לדורותיכם". מילה – "ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית" וכו'. וחודש – "והיו לאותות ולמועדים". ועל מסירות נפשם של בני חשמונאי לקיום חוט משולש הנ"ל, זכי לניצחון מזהיר על אויביהם (מדברי הגר"ע יוסף שליט"א בדרשה בישיבת חזון עובדיה).

רמז בר"ת חשמונאי – דרושי רשומות אמרו "חשמונאי" ר"ת ח'ודש ש'בת מ'ילה ו'מקיימיהם נ'צחו א'ת י'ונים (מדרשה של הגר"ע יוסף שליט"א) [זצ"ל] בישיבת חזון עובדיה).

לקט על נס פך השמן – במאסף תורני נזר התורה כסלו טבת תשס"ה (עמ' קצג) הביא הרה"ג פנחס דניאל ויטמן שליט"א מאמר נפלא בענין השתלשלות נס פך השמן, ולקיטתי מדבריו מעט.

א: בספר צידה לדרך (בראשית לה, כה) מובא בשם הרש"ל, מצינו שהקב"ה אמר ליעקב, אתה מסרת נפשך על פך קטן בשבילי, וגם אני בעצמי אשלם לבניך בפך קטן, לבני חשמונאי שנעשה נס על ידי פך קטן. והיכן מצינו שיעקב מסר נפשו על פך קטן, אלא ודאי הכא, לפי שנאמר כבר ויעבר כל אשר לו ולמה ויותר יעקב לבדו, אלא ודאי פך קטן של שמן שהיה רוצה לנסך ע"ג המצבה בבית אל, וזה

¹ א"ה ריחמ"א: תודתי נתונה לידידי היקר הרה"ג מרדכי אלמקייס שליט"א מח"ס 'ויכתוב מרדכי' – 'זכרון אפרים' 'דניאל איש חמודות' – 'מצמיח קרן ישועה' – 'כוונות שבת קודש' – 'גנוי שלום' – נתיבות, על כל ההגהות והסדר המופלא שעושה לאוצר הפנקסים שלי, יבורך על הכל מפני עליון כפכל כפלים אכ"י"ר.

שהיה שכח וחזר עליו, לפי שאינו שלו אלא של הקב"ה לנסך, עכ"ל הרש"ל.

ב: בפר' וישלח (בראשית לב, כד) "ויותר יעקב לבדו" דרשו חז"ל (חולין צא ע"א) ששכח פכים קטנים וחזר עליהם. ומצינו בראשונים שהביאו סמך לדבר "ויותר יעקב לבדו", אל תיקרי לבדו אלא לכדו (כן מובא בדעת זקנים מבעה"ת ורבינו בחיי).

ג: בספר שפתי כהן (למהר"ר מרדכי הכהן, מגורי האריז"ל, פר' וישלח) כתב וז"ל, "ויותר יעקב לבדו" אז"ל אל תיקרי לבדו אלא לכדו, מאין בא לו זה הכד, כשיעקב שם האבנים מראשותיו והשכים בבוקר ומוצאן אבן אחת, ונתבצר לו כד של שמן, ויצק על ראשו, וחזר הכד ונתמלא, אז ידע יעקב שהוא מזומן לברכה, ואמר אין זה ראוי להניחו כאן. והוא השמן שנמשחו ממנו המשכן וכל כליו והמזבח, ואהרן ובניו, והמלכים, ועדיין כולו קיים, כמו שאמרו חז"ל (הוריות יא ע"ב) זה לי לדורותיכם, והוא כד השמן של הצרפית שאמר לה אליהו כד השמן לא תכלה, והוא אסוך שמן של אשת עובדיה הנביא, כשראה יעקב שכל כך ניסים עתיד להיות בו סכן עצמו והביאו, כן מצאתי, עכ"ל השפתי כהן.

ד: בשו"ת שואל ומשיב (כרך א' ח"ג סימן מ"ב סד"ה והנה אמרתי) מביא בשם הש"ך על התורה, שבימי חשמונאי מצאו פך השמן של שמן המשחה שנגזז.

ה: כתב בספר קב הישר (עניני חנוכה פצ"ו), שבאותו פך שמן שמצאו היו מושחין בו מלכי ישראל וכהנים גדולים, ע"כ (ועיין בקב נקי אות ד' על קב הישר).

ו: בדרשות חתם סופר לחנוכה כתב וז"ל, ר'בת ד'נת נ'קמת ר"ת נד"ר, רמז לנדר הראשון שהוא נדרו של יעקב והאבן הזאת וגו' יהיה בית אלוקים, ושם הוריד לו הקב"ה פך שמן מן השמים ויצוק שמן על ראשה. וכן בקיום נדרו בחזרתו לבית אל יצק שמן על ראשו, והיינו פכים קטנים ששכח יעקב כמבואר ספרים. עכ"ל החתם סופר.

על פי זה יש להמליץ ולפרש "ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים", קנקן קטן שנותר מעבר לנהר ויותר יעקב לבדו, שחזר לבדו, בו נעשה נס לשושנים.

רמז בנוסח על הניסים – שמעתי מיהודי מעפולה אורי בן עזר הי"ו, שאמר לי שבנוסח על הניסים שבחנוכה כתוב א' רבת את ריבם, ב' דנת את דינם, ג' נקמת את נקמתם, ד' מסרת גבורים ביד חלשים, ה' ורבים ביד מעטים, ו' ורשעים ביד צדיקים, ז' וטמאים ביד טהורים, ח' וזדים ביד עוסקי תורתך. וידוע המספר שמונה מורה על למעלה מהטבע,

וגם כן כאן בנוסח על הניסים בחנוכה התורה היא השמינית, זדים ביד עוסקי תורתך, להורות שהתורה הוא למעלה מן הטבע. ע"כ שמעתי.

ועוד רמז יש כאן זדים ביד עוסקי תורתך אותיות שניות גימטריא שם הוי"ה, שידוע ששם זה מורה על למעלה מן הטבע. ע"כ.

ביאור לגדולה מזאת אתה מוכן – בקדושת לוי על ענין חנוכה, קדושה שלישית עמ' תק"ל, כתב שבזכות מצות המנורה נעשה נס ההצלה. וכוונתו בנס המנורה, שע"י שביטלו היוונים מצוות המנורה שהייתה בבית המקדש, ועם ישראל היו עדיין אדוקים במצות הדלקת נרות שבת והדלקת נר בבית הכנסת, נעשה להם נס ההצלה. ועפ"י זה הסביר את המדרש בפר' בהעלותך, מובא ברמב"ן פר' בהעלותך, וז"ל, "לך אמור לאהרן, לגדולה מזאת אתה מוכן, הקרבנות כל זמן שבת המקדש קיים הם נוהגין, אבל הנרות לעולם", עכ"ל המדרש.

והקשה הרמב"ן, הלא הנרות בטלין מזמן שחרב בית המקדש בעוונותינו הרבים (א"ה ריחמ"א, א"כ מה נחמה יש לאהרן בזה). ותירץ שקאי על נרות חנוכה שהם אינם בטלים לעולם, ובוה יש נחמה לאהרן במה ששלו גדול, שאינו בטל כהקרבנות שבטלים.

ובקדושת לוי תירץ באופן שונה מהרמב"ן, שמה שאמר ה' לאהרן אבל הנרות לעולם קאי על נרות של שבת ונרות של בית הכנסת. ע"כ תד"ק.

וקשה, היאך תהיה נחמה לאהרן בזה שנרות של שבת ושל בית הכנסת קיימים לעולם, והרי אין זה קשור לקרבנות שהקריבו במשכן. אלא י"ל שהן אמת שאין קשר בין נרות שבת ונרות של בית הכנסת לקרבנות הנשיאים, אבל בזכות נרות שבת ובית הכנסת שהיו מדליקים עם ישראל נעשתה ההצלה שניצלו עם ישראל בחנוכה, ונס זה נעשה ע"י בני אהרן. ובוה יש נחמה לאהרן, שנרות שבת ונרות בית הכנסת קיימים לעולם, ונעשה הנס ע"י בניו הכהנים בזכות נרות הללו. ע"כ. (כתבתי הדברים כפי הבנתי הקלושה).

מצוות מהדרין מן המהדרין בנר חנוכה – עיין בקדושת לוי עניני חנוכה, קדושה חמישית ד"ה יש ליתן טעם לשבח וכו', שכתב שם שהיו פטורים ממצות הדלקת נרות בבית המקדש במנורה, מכיון שהספיק רק ליום אחד, ובשאר הימים פטורים, שהרי אין להם ואנוס רחמנא פטריה, ואם רצה לעשות מצווה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, ע"ש כל דבריו. ולפי זה מובן הטעם מדוע דוקא בנס חנוכה יש ענין של מהדרין ומהדרין מן המהדרין, מטעם שרק דבר שפטורים עליו מלעשותו ובכל זאת עושים אותו, שייך לעשות אותו בתוספת של מהדרין ומהדרין מן המהדרין, שהרי מעיקרא לא היה חייב בו, ואם כבר רוצה

לעשותו יעשה במהודר ביותר, מכיון שהוא מנדבת לבו ולא מצד החובה, וכל מה שהוא מנדבת לבו ולא מצד החובה יעשה זאת בצורה היפה והמהודרת ביותר, שאם לא כן נראה עליו ענין זה לטורח ולא מנדבת לבו. ע"כ.

עמדת להם בעת צרתם – "בתפארת שלמה" (רדומסק) פר' מקץ, כתב על מה שאומרים בנוסח ועל הניסים וז"ל, "ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם", פי' שהעמידו נגד עיניהם צער גלות השכינה, שהקב"ה כביכול סובל גודל צער בני ישראל, וכאשר באו למדריגה זו לעורר רחמי שמים אז נצמח להם הישועה רבת את ריבם וכו', עכ"ל"ק.

ויש לרמז בנוסח על הניסים "עמדת להם בעת צרתם", צרת"ם נוטריקון צרת מ', צרת מלכות, והמלכות רמז לשכינה, שהעמידו לנגד עיניהם צרת השכינה. ולזה "רבת את ריבם", ריב"ם נוטריקון רי"ב מ', ריב מלכות, שרב הקב"ה את ריב החשמונאים על מנת להוציא את השכינה מצרתה. ע"כ. וכן י"ל בנוסח דנת את דינם, דין מ', נקמת את נקמתם, נקמת מ' וכדלעיל.

חינוך עצמו בלימוד התורה – כתב בספר "תפארת שלמה" (רדומסק) פר' מקץ וז"ל, כל איש ישראל מחויב לחנך את עצמו בלימוד תורה לשמה לזכות באור החכמה העליונה אשר מופיע בימי החנוכה, ויכוון לעשות כ"ד קישוטי כלה, כמו שנאמר (משלי לא, כח) "קמו בניה ויאשרוה בעלה ויהללה", כי בתחילה קמו בניה ויאשרוה במצות ובמעשים טובים, והשכינה מתפארת חזי במאי ברא אתינא לקמן (זוה"ק פ' ויקרא דף יג ע"א), ובוה "בעלה ויהללה". עכ"ל.

רמז הנלמד מהנרות והשמש – בספר "תפארת שלמה" (רדומסק) פר' מקץ כתב וז"ל, רמז בענין נר חנוכה, אמרינן בגמ' (שבת כא ע"ב) אמר רבא וצריך נר אחרת להשתמש לאורה, לרמז על קדושת נר חנוכה שאסור להרצות מעות נגד נר חנוכה, היינו עניני השפעות צרכי עולם הזה, כמו שאומרים (נוסח הנרות הללו) "הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם", אך שפע חכמה וקדושה, ונתנו חכמים עצה לזה וצריך נר אחרת על ידי השמש העומד למעלה מן הנרות, הוא רומז להמשפיע צרכי עולם הזה יהיה גם כן מצד הקדושה וכו', עכ"ל"ק.

ונלמד מדברי קודשו ב' ענינים: א'. שמקדושת החנוכה ואורה אסור להשתמש לענייני צרכי העולם הזה ח"ו. ב'. אמנם צריך לצרכי העולם הזה להשתמש אך ורק מתוך הקודש ולא ח"ו מתוך החול, והעצה היעוצה לזה ע"י שיהיה נר, הוא השמש, עומד מעל לנרות. והיינו שגם כן כל צרכי העולם הזה, שהם נקראים שמש, שמשמש לאדם בעשותו צרכי העולם הזה, יהיו אך ורק מתוך הקדושה ולא מתוך דברי החול ח"ו, אבל לא שישתמש לצרכי העולם

הזה בקדושה, אלא שיהיה נובע מתוך הקדושה. והיאך יעשה זאת שכל צרכי העולם הזה יהיו נובעים מתוך הקדושה, הוא ע"י שכל מעשיו שעושה לצורכו לעניני עולם הזה יהיו לשם שמים לעבודתו יתברך, והיינו שיכוין בכל מעשיו לשם שמים ולשם הקדושה, גם בעשותו צרכי עולם הזה. ע"כ. עוד יש להוסיף טעם מדוע אין להשתמש לצרכי העולם הזה ע"י הקדושה, מטעם שאם ישתמש בקדושה לצרכי העולם הזה הרי הוא מחשיך את הקדושה שנעשה בה שימוש לעניני חולין והרי הם פוגמים בה, אבל אם עושה כל מעשיו אפי' לצרכי עולם הזה לשם שמים הרי הוא מאיר בה את אור הקדושה ונהפך דבר זה לקדושה בהארתו, והיינו שצרכי העולם הזה ישמשו לקדושה וע"י כך יהפכו לקדושה עצמה. ע"כ.

טעם שהשמש גבוה מכל הנרות – יש להבין מדוע בימי החנוכה השמש יותר גבוה מכל הנרות, לכאורה היה צריך להיות יותר נמוך מכל הנרות, מכיון שנרות החנוכה הם העיקר בחנוכה. אלא אומרים גדול שימושה יותר מלימודה, אדם שעושה בשביל ציבור באמונה, דווקא אותו צריך להגביה ולרומם מכיון שהוא גם בלימודה וגם בשימושה.

טעמים מדוע היה הנס ח' ימים – רבנו בחיי בספרו כד הקמח ערך "נר חנוכה" כתב הטעם מדוע נמשך הנס של חנוכה שמונה ימים וז"ל, ומה שנמשך הנס שמונה לא פחות ולא יותר, יש שפרשו שמקום הזיתים שמשם מביאין השמן היה מהלך ארבע ימים וחזרין בארבעה ימים הרי שמונה, ולפיכך נמשך להם הנס ח' ימים, כדי שילכו ויחזרו ויביאו שמן טהור.

ועוד שאם תתבונן, תמצא כי רוב הדברים שבמקדש היו מתגלגלין בחשבון ח', כי הכהן הגדול היה לובש ח' בגדי כהונה, חושן ואפוד, ומעיל וכתנת תשבץ, מצנפת ואבנט, ומכנסי בד וציץ. והלויים היו משוררים בח' כלים, (תהלים ד', א') למנצח בנגינות, (שם נג, א') על מחלת, (שם מו, א') על עלמות שיר, והרביעי קראו הכתוב המשא ממה שכתוב (דברי הימים א' טו, כב) וכנגידו שר הלויים במשא יסר במשא כי מבין הוא, והוא קול חזק וגבוה מלשון (בראשית כט, יא) וישא את קולו, (תהלים מה, א') למנצח על שושנים, (תהלים ה', א') למנצח אל הנחילות, והוא לשון חליל בדכתיב (מלכים א' א', מ') והעם מחללים בחלילים, (תהלים ח', א') למנצח על הגתית, (תהלים ו', א') למנצח על השמינית. שמונה דברים של ריח טוב בין שמן המשחה והקטורת, ארבעה בשמן המשחה והן מור וקנמון וקנה וקציעה, וארבעה בקטורת נטף ושחלת וחלבנה ולבונה. שמונה בדים, ב' בדי הארון, ב' בדי השלחן, שני בדים למזבח הזהב, וב' בדים למזבח העולה. אף הקרבנות אחר ח'

ימים, דכתיב (ויקרא כב, כז) "ומיום השמיני והלאה ירצה". שמונת ימי המילה. שמונה חוטין של ציצית. שמונה מחיצות לנבואה (כמו שביאר הרמב"ם ז"ל ב"שמונה פרקים" פ"ז).

ועוד יש בזה טעם אחר, והוא כי חשבון ח' רמז לזמן המשיח שהוא על מעלת שמונה, וידוע כי חשבון שמונה הוא אחר הז' במעלת האחד, ובזמן המשיח יחזרו כל האומות לאמונתנו, הוא שכתוב (צפניה ג', ט') כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד, וכתוב (זכריה יד, ט') ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. ולפי שהעולם הזה הוא על מעלת שבעה, ומזה היתה מנורת המשכן והמקדש בז' נרות, חייבה החכמה להיות זמן המשיח על מעלת ח', כי בו תהיה מעלה יתרה ותוספת השגה בידעת השם יתברך על כל הזמנים שעברו, הוא שכתוב (ירמיה לא, לג) כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם. והנה רז"ל הרחיבו הביאור בענין הזה, הוא שאמר במסכת ערכין (יג ע"ב) רבי יהודה אומר כנור של מקדש של ז' נימין היה, שנאמר (תהלים טז, יא) שובע שמחות את פניך, אל תקרי שבע אלא שבע. ושל ימות המשיח שמונה, שנאמר "למנצח על השמינית" על נימא שמינית. ושל עולם הבא עשר, שנאמר (שם לג, ב') "בנבל עשור זמרו לו". עכל"ק.

והנה למדנו מדברי קודשו של רבנו בחיי במה שכתב שחשבון ח' ימים לרמז לזמן המשיח שהוא על מעלת שמונה, נלמד אנו מזה שבזמן חנוכה מתנוצץ אורו של משיח ובאור נרות החנוכה טמון אורו של משיח.

קריאת שם חנוכה מלשון חינוך – עוד כתב רבנו בחיי בכד הקמח ערך "נר חנוכה" על טעם קריאת השם חנוכה וז"ל, הענין הזה יש להתבונן בשם הימים האלה הנקראים חנוכה, שהוא נגזר מלשון (משלי כב, ו') "חנוך לנער", כלשון (תהלים ל', א') "חנוכת הבית", לפי שהוא רומז לזמן המשיח, שאנו עתידים לחנך בית המקדש, עכל"ק.

טעם משפחת מכב"י – בספר "ואברהם זקן" לרבי אברהם פלאגי זצוק"ל וזיע"א, מערכת חית אות ל"ד חנוכה, כתב על משפחת מכב"י והטעם שכך נקראו ומה אירע להם, וז"ל, חשמונאי ובניו קרו ליה למשפחה זו מכב"י, ואמרו חז"ל דעל דגל שלהם עשו רשימה זאת מ"י כ'מוכה ב'אלים ה' ר"ת מכב"י, וכיונו נמי דהוא ר"ת מ'תתיא כ'הן ב'ן יוחנן כיע"ש בדבריהם וכו', ושייך לומר ב'רוך כ'בוד ה' מ'מקומו (ר"ת מכב"י).

וברוך היודע דמה שאמרו דהיה כליון במשפחה זו על שנטלו ב' שררות כהונה ומלכות, הא והא גרמא להו דהלבישו דגל שלהם מ"י כ'מוכה ב'אלים ה' בר"ת מ'תתיא כ'הן ב'ן יוחנן וכו' דעונשן כך, הנה יתר שאת דעשו הרכבה

על מי כמוכה באלים לכך כפי מידתם נתקיים בהם היפך נרו לא ידער, היה מכב"י דגרם כיבוי למשפחה ההיא וכו' עכל"ק.

א"ה ריחמ"א, עוי"ל שנקרא שמם מכב"י, דהנה עולה בגימטריא ע"ב והוא גי' של חס"ד, וידוע וידוע דכהנים בחס"ד, ע"ב.

רמז שהאשה חייבת בהדלקת נר חנוכה – עוד כתב בספר "ואברהם זקן" מערכת חית אות ל"ה וז"ל, חנוכה, פסק השולחן ערוך א"ח סימן תרע"ה ס"ג, אשה מדלקת נר חנוכה שאף היא חייבת בה, יע"ש. ובא הרמז והדליקו נרות ב' חצרות קידשך ר"ת נקב"ה, דאף הן היו באותו הנס. עכל"ק.

טעם לסביבון בחנוכה – אמר לי ידידי ר' שאול פרץ שליט"א (עפולה יע"א), טעם שמסובבים סביבונים בימי חנוכה, כדי שנדע שאת נצחון המלחמה על היוונים לא עשה לנו כוחנו ועוצם ידינו ח"ו, אלא הכל הוא ממסובב כל הסיבות שהוא הקב"ה, סיבב כך שנצח במלחמה על היוונים, אבל לא כוחנו ועוצם ידינו עשה לנו החיל הזה, ולכן מסובבים סביבון בחנוכה לרמז להנ"ל, שיש יד המסובבת כל הסיבות ושום דבר לא בכוחנו. ע"כ.

רמזים בעל הניסים – אכתוב כאן כמה רמזים בסייעתא דשמיא בנוסח על הניסים, וזה החלי:
א: בימי מ'תתיה ב'ן יוחנן כ'הן ג'דול ח'שמונאי וב'ניו, ר"ת גימטריא צ"א והוא יחוד הוי"ה אדנ"י.

ב: בימי מ'תתיה ב'ן יוחנן כ'הן גדול ח'שמונאי, ס"ת גימטריא שם אלהים בריבועו כזה א' אל אלה אלהים עם חמשה אותיות שם אלהים ס"ה ר"ה.

ג: בימי מ'תתיה ר"ת שם בן מ"ב ועוד ר"ת ב"ם, ירמוז שעל ידי התורה נצחו, שעליה נאמר ודברת בם ולא בדברים בטלים.

ד: בימי מ'תתיה ס"ת שם י"ה.

ה: בן יוחנן – ר"ת ב"י צירוף י"ב, ירמוז לשם בן י"ב אותיות. ועיין ברבנו בחיי פרשת שלח לך (י"ג י"ז), ובתורת חיים לרבנו חיים הכהן מגר"בא וצוק"ל).

ו: בימי מ'תתיה בן ס"ת שם אדנ"י, וצירוף שם יוחנן הוא לומר שבשביל שכינה חנן אותנו ה'.

ז: לשכחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך ס"ת מכמ"ב, גימטריא עם הכולל קל"א, בגימטריא סמא"ל, וע"י שאדם ענוותן לא יוכלו לשכח ולהעביר ממנו חוקי ה' יתברך, דענו"ה עולה קל"א.

ח: לשכחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, מטרתם היתה שע"י לשכחם תורתך ממילא יעברו על חוקי רצונך, שאם תהיה שכחת התורה ממילא יעברו על חוקי רצונו יתברך.

ט: ואתה ברחמיך הרבים ס"ת גימטריא שם אדנ"י, עמדת להם היינו זכות השכינה שרמוזה בשם אדנות.

י: עמדת להם בעת צרתם, ירמוז ליעקב אבינו ע"ה שנקרא תם, כמו שכתוב "ויעקב איש תם יושב אהלים", וזה רמז עמדת להם ס"ת ת"ם בעת צרתם ס"ת ת"ם. וכמו כן בעת צרתם קרי ביה בעת צר תם, והיינו יעקב אבינו ע"ה שרומז לתורה הקדושה שנקראת תמימה, כמו שכתוב "תורת ה' תמימה". והיינו שעמד ה' יתברך לזרע יעקב בעת צרתם בשביל יעקב שנקרא תם.

יא: ר'בת א'ת ר'יבם ר"ת רא"ר, בגימטריא עם האותיות וב' כוללים עין הרע, והיינו הקב"ה רב את ריב בני' במה שרצו להכניס בהם עין הרע.

יב: ד'נת א'ת ד'נים ר"ת דא"ד, בגימטריא עם האותיות והכולל אח"ד וכן אהב"ה, והיינו שדן את דין בני' מתוך אהבתו אותם. ועוד דא"ד הוא ט', וכן אמ"ת במ"ק ט'.

יג: נ'קמת א'ת נ'קמתם ר"ת נא"נ, גימטריא מיכא"ל, והיינו שהמלאך מיכאל היה בעזרם ומליץ יושר עליהם.

יד: מ'סרת ג'יבורים ב'יד ח'לשים ר"ת מגב"ח בגימטריא עם הכולל והאותיות ח"ן, וכל זה שמסרת גיבורים ביד חלשים היה על ידי מציאות ח"ן שמצאו בני' בעיניך.

טו: ביד ח'לשים ס"ת ד"ם, מנין הנרות שמדליקים בחנוכה כולל השמשים².

טז: חלש"ם נוטריקון ש'מונת ימי ח'נוכה מ'דליקין להאיר, והיינו שח' ימי חנוכה מדליקין להאיר את אור החנוכה בנשמותינו. ועוד חלשים נוטריקון ש'מונת ימי ח'נוכה מ'דליקין ל'פרסם, והיינו שהדלקת נרות שמונה ימים ל'פרסם נס החנוכה.

² א"ה מ.א: עוד ירמוז לדם מילה שהוא מחליש את כח האדם וכמו שכתב הרמב"ם בספר המורה (ח"ג פמ"ט) שטעם המילה כדי להחליש תאוותו הגופנית. ובזכות דם המילה נעשה להם הנס.

לא: וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו, ימי חנוכה אלו ס"ת יה"ו, ור"ת יח"א גימטריא י"ט, והוא נוטריקון ימים טובים, שימי חנוכה ימים טובים.

לב: ימי חנוכה ר"ת ח"י ס"ת י"ה, שהיה חיות לשם י"ה.

לג: ו'הדליקו נרות ב'חצרות ר"ת גימטריא ח"ן, שמצא חן בעיני ה' יתברך הדלקת נרות בחצרות קודשו.

לד: נוסח על הניסים מתחיל במילת בימ"י ומסתיים במילת סל"ה, ותחילת בימי הוא אות ב' וסוף מילת סלה הוא ה'. ונראה לקשר רישא לסיפא, שאותיות הללו ב"ה הם נוטריקון בית הלל, שהוקבע הלכה כמותם שמוסיף והולך ומעלין בקודש ולא מורידין, וזהו הרמז באות ב' ואות ה' של בימי וסלה. ע"ב.

ע"י הצרה נתעלו – בנוסח על הניסים, ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם וכו', וביאר בספר "תפארת שלמה" (רדמוסק) וז"ל, העמידם בבחינת רחמיך הרבים, עכל"ק. וכוונתו היא, שכאשר ה' יתברך רואה את עמו בני ישראל בצרה גדולה והרי הוא חפץ בטובתם, מעורר עליהם מדת הרחמנות שלמעלה ומגביהם במדריגה גבוהה בעולמות העליונים, וע"י כך יוצאים מצרה לרווחה. כי למעלה אין שליטה לחיצונים, ונמצא שע"י הצרה באה טובה לעם ישראל שנתעלו למדריגה יותר גבוהה עמה שהיו. וזה כוונת ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם וכו', והיינו שבעת צרתם העמדת צרתם במקום שנקרא רחמיך הרבים, וע"י כן יצאו מצרה לרווחה, ולא עוד אלא זכו להתעלות מדריגה.

ביאור שלך גדול משלהם – בענין אהרן הכהן וחנוכת המשכן, שאמר לו הקב"ה שהקריבו הנשיאים קורבנות והוא לא הקריב ונצטער אהרן, ואמר לו הקב"ה שלך גדולה משלהם, ופירש הרמב"ן שהכוונה לנר חנוכה שלא בטל לעולם. ונראה הטעם שגדול משלהם, שהרי נר חנוכה למטה מי' טפחים ולא למטה מג' טפחים, וכוונת הענין להאיר ג"כ מקום החושך, משא"כ הקרבנות לא זה היה ענינו, אבל חנוכה ענינו להאיר אפילו מקום החושך והטומאה. וא"כ גדול פעולת חנוכה שהובטח לאהרן הכהן, שטעמו שהוא מאיר למקומות חשוכים ומעלה אותם להיות מוארים.

וטמאו כל השמנים – ענינם היה אך ורק לטמאות השמנים, ששמן רומז על חכמה, וענינם היה לטמאות את השמן. שלא היה אכפת להם שילמדו תורה, אלא שיהיה מתוך טומאה מצד הסטרא אחרא, ולכן לא בטלו את השמן מכל

יו: ורבים ביד מ'עטים ר"ת גימטריא מ"ח, ירמוז למ"ח קנינים שהתורה נקנית בהם, והיינו שנצחון המעטים היה ע"י מ"ח קנינים שהתורה נקנית בהם, שקנוהו בנפשם.

יה: ביד מעטים ס"ת דם, ירמוז לד"ם נרות שמדליקין בחנוכה כולל השמש.

יט: ורשעים ביד צדיקים, ביד צדיקים ס"ת מ"ד ירמוז למובא לעיל.

כ: וטמאים ביד ט'הורים, ר"ת גימטריא שם חב"ו עם הכולל, שכוחו להוציא ניצוצות הקדושה מהקליפות.³

כא: ביד ט'הורים, ס"ת ד"ם ירמוז להנ"ל.

כב: וזדים ביד עוסקי תורתך ס"ת מדי"ך, שעוסקי תורה עושים לבושים והוא חלוקא דרבנן.

כג: לך עשית שם גדול וקדוש בעולמך, ש'ם גדול וקדוש בעולמך ר"ת גימטריא אי"ש, ירמוז לה' איש מלחמה.

כד: שם גדול ס"ת מ"ל, ירמוז שע"י הניצחון נתבטלה הגזרה על המילה, וממילא נעשה לה שם גדול ונתגלה שם ה' בעולם.

כה: ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה, ו'לעמך ישראל עשית ר"ת גימטריא שם אלה"ם.

כו: ו'פרקן כ'היום ה'זה ר"ת גימטריא שם א"ל, ירמוז לחסד אל כל היום.

כז: ו'פורקן כ'היום ר"ת כ"ו, גימטריא שם הוי"ה.

כח: ו'פרקן כ'היום הזה ואחר כך וכו', ו'פרקן כ'היום הזה ו'אחר ס"ת גימטריא רצ"ה.

כט: ו'אחר כ"ך באו בניך לדביר ביתך, ו'אחר כ"ך ר"ת כ"ו גימטריא הוי"ה.

ל: ו'הדליקו נרות ב'חצרות ק'דשך ר"ת גימטריא נקב"ה עם הכולל, שגם הן חייבות בהדלקת נרות חנוכה, שאף הן היו באותו נס.

³ א"ה מ.א: ג"כ ר"ת גימ' טו"ב, לרמוז שבזכות התורה שנקראת טוב נעשה להם הנס.

ובל, שהרי יכלו לשפוך אותו, אלא כוונתם היתה לטמא השמנים, והיינו שתהיה יניקה לסטרא אחרא מהשמנים הללו.

חתום בחותמו של כהן גדול – נראה לומר בזה, שמה שמצאו פך של שמן שחתום בחותמו של כהן גדול שאינו טמא, אגלאי מילתא למפרע שלא הצליחו לטמא את השמן דעם ישראל, שהרי כל כוונתם היתה לטמא השמנים שהוא רמז לחכמה. ואח"כ כשמצאו החשמונאים שמן חתום בחותמו של כהן גדול, אגלאי מילתא שלא הצליחו לטמא, שיבוא האחד ויעיד על הכלל שאין טומאה שולטת, שאם היתה טומאה שולטת גם פך זה היה צריך להיות טמא, ומזה שלא שלטה הטומאה על הכל איגלאי מילתא שלא שלטה בכלל בפנימיות נפש עם ישראל וחכמתם שמנם אי אפשר לטמא, דשמן החתום בחותמו של כהן גדול רמז לפנימיות עם ישראל, כמו כהן גדול שעבודתו עבודת פנים. וצריך עוד ביאור הענין.

שמן רומז לחכמה – השמן רמז לחכמה, וכוונת היונים היתה לטמא את חכמת עם ישראל. וידוע דשמן תועלתו לזכרון, כמובא בסוף גמ' הוריות, עיי"ש. וא"כ כוונת היונים היתה לטמא את הזכרון של עם ישראל, שלא יזכרו את ה' יתברך העושה להם ניסים ונפלאות. ולכן נאמר להעבירים מחוקי רצונך, שלא יעשו רצון ה' ח"ו, וע"י כך ישכחו ולא יזכרו רצון ה' מהו.

מהדרין מן המהדרין ביום ב' דחנוכה – נגלה דוקא ביום ב' דחנוכה, שהרי ביום א' לא יכול להדליק ב' נרות, וביום ג' דחנוכה כבר אינו חידוש שהרי הדליק ב' נרות כבר ביום ב' דחנוכה, וא"כ כבר נתקיים ענין מהדרין מן המהדרין שמוסיף כל יום נר אחד.

מנין הנרות כמנין הצדיקים – ס"ה ל"ו נרות בכל ח' ימי חנוכה, ונראה שהם ל"ו נרות כנגד ל"ו צדיקים שבכל דור ודור, שהם מאירים את הדור באור יקרות.

הנס היה גם ביום הראשון – בתפארת שלמה פר' ויגש כתב וז"ל, הענין בנס חנוכה שהקשו הראשונים למה תיקנו ח' ימים הלא על יום הראשון היה להם שמן, אכן יען כי ביום הראשון עשו בעצמם הכנה והכלי להחזיק הברכה הבאה להם, וההכנה היא עיקר קיום המצוה, לכן גם יום הראשון לנס יחשב גם הוא. עכ"ל. ונראה שההכנה להיות כלי קיבול לקבל הנס הוא גופא נס, שאל"כ היאך יקבלו הנס שתדלוך עוד שבעה ימים נוסף ליום הראשון, אלא גם לעשות הכנה לנס הוא גופא נס בעצמו, כי בלא זה אין קיום לנס.

ביאור כבתה זקוק לה – בספר "תפארת שלמה" (רדומסק) השמטות לחנוכה בסוף ספר בראשית, כתב ביאור על הגמ' (שבת כא ע"א) "כבתה זקוק לה", מרמז על בחינת הצדיק יסוד עולם, אשר בכוחו על ידי הדלקת נר חנוכה להאיר גם לבני אדם אשר כבה אור נשמתם, והלכו חשיכה ולא נור נוגה עליהם.

חנוכה מועיל גם לאלו ששבת לא מועילה להם – ועוד ביאר בספר הנ"ל את מאמר הגמ' שבת (שם), שמנים ופתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהם בשבת מדליקין בהם בחנוכה, פירוש גם אותם הבני אדם אשר גם השבת אינו מועיל להם, אעפ"כ אור החנוכה מאיר להם, ע"כ.

חנוכה מאיר גם לאלו שבשפל המדרגה – עוד ביאר בספר הנ"ל, המצוה להניח את נר חנוכה למטה מעשרה, להאיר גם כן לאותם האנשים שהם בשפל המדרגה. וכל הנ"ל על ידי הצדיק יסוד עולם.

ביאור כבתה אין זקוק לה – עוד כתב בספר הנ"ל, ולמאן דאמר בשבת (שם) דסבירא ליה כבתה אין זקוק לה, מרמז גם על אותן האנשים אשר גם הצדיק אינו מועיל להם, אעפ"י כן יש להם תקנה אם יחזרו בתשובה לא ידח מהם נדה, והרמז בזה אין זקוק לה, מדת הרחמים אין סוף ברוך הוא זקוק לה.

א"ה ריחמ"א, נראה שגם לאותו מאן דאמר שכבתה אין זקוק לה והכל נעשה ע"י מידת אין, אם יחזור בתשובה לא ידח מהם נדה, כל זה הוא גם כן על ידי סגולת ימי החנוכה והארת נרות החנוכה. וא"כ גם אותו שאין הצדיק מועיל לו, יתאמץ במצות הדלקת נרות חנוכה, יחוסו עליו משמים על ידי מידת מאין יבוא עזרי, אכ"ר.

הדלקה עושה מצוה – ביאר "בתפארת שלמה" (רדומסק) וז"ל, לרמז כי על ידי הדלקת נר חנוכה מדליק אור נשמתו, נר ה' נשמת אדם (משלי כ' כז), נ"ר ר"ת נ'שמה ר"ו"ח, נ'פש ר'וח. ע"כ. ועוד יש לפרש הדלקה עושה מצוה, שאותיות מ"צ ממצוה הוא י"ה בא"ת ב"ש, הוא שלמות שם הוי"ה, והיינו שע"י הדלקה מאיר את שם הוי"ה.

הנחה עושה מצוה – עוד כתב בספר "תפארת שלמה", הנחה עושה מצוה, הנח"ה עולה ס"ח בגימטריא חיי"ם, רמז ח' יסוד מ'לכות.

רמז בחינוך הילדים בענייני חנוכה א – באור תורה טבת תשס"ח עמ' שט"ו, הובא מאמר בסימן מ"ט (מפי הרב יונה חורי בני ברק) וז"ל, במס' שבת (כב ע"א) "נר חנוכה שהניחה

וכן הוא הענין בחינוך, שאנו מצווים וחובה עלינו להתחילו בטהרה, שהכל יהיה ללא נדנוד עון וחטא ח"ו.

טעם שנקרא הנס ע"ש השמן – נס חנוכה נקרא ע"ש השמן, מכיון שהיוונים הרשעים רצו לטמא את השמן, שהשמן ידוע שהוא מרמז לחכמה עילאה, ואת זה רצו היוונים לטמא, את החכמה של עם ישראל, שזו חיותם כמו שכתוב "החכמה תחיה את בעליה" (ועיין באוהב ישראל על חנוכה). וכן זה ענין הזקן, שהוא חכמה עילאה קדישא, כמו שכתוב "כשמן הטוב יורד על הזקן זקן אהרן שיורד על פי מידותיו".

ביאור חנ"ה כ"ו – כתוב בכתבי האר"י ז"ל שחנוכה זה חנה כ"ו, ולא הבנתי מה כוונתו בתחילה, עד שאמרתי זאת לאבי שליט"א, והסביר לי שהאר"י ז"ל התכוון שביום כ"ה חנה כ"ו, שכ"ו בגימ' זה שם הוי"ה, ופירושו שביום כ"ה חזרה העבודה לביהמ"ק, ואז חנה ה' בבית המקדש.

ע"י גזירת היוונים נעשה ריבוי עסק התורה – היוונים רצו להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, ורואים שדווקא בחנוכה מרבים יותר בתורה, וזה כנגד עצת היוונים. וכל רעה היא לטובה, שמעצת גזרה זו יצא טובה, שעבשיו מרבים תורה.

במצרים זכו לטעום מהאור הזה – כתב רבנו בחיי בכד הקמח ערך נר חנוכה וז"ל: וכבר ידעת כי אבותינו דור המדבר זכו אל המזון הזה, שבכל יום ויום היה יורד להם מן שהיה מתולדות האור הזה. הוא שעליו אמר שלמה בחכמתו (קהלת יא, ז) "ומתוך האור", הזכיר מתוך על המן שהיה מתולדות האור, וכן תמצא במן שאמר הכתוב (שמות טז, לא) "וטעמו כצפחית בדבש", עכל"ק. וכוונתו לאור הראשון שנברא, וראה שאין העולם כדאי להשתמש בו וגנוז לצדיקים לעת"ל. ועיי"ש בכד הקמח לעיל שדיבר מענין האור שנברא ביום הראשון וגנוז, ע"כ.

ניקוד מילת חשמונאי – הבן איש חי בשו"ת רב פעלים ח"ד או"ח סימן ל"א, הביא מחלוקת האם לומר חשמונאי בחיריק מתחת לאלף או בפתח, ונפק"מ האם חשמונאי הוא שם משפחה או שם של אדם, והסיק שם הבא"ח שהוא שם משפחה, עיי"ש שהביא ראיות לדבר.

כנגד הרצון לבטל ימי חג סוכות – בקונטרס בעניני ימי החנוכה (לרבי חנוך הענין קרלנשטיין זצ"ל, עמ' מ"ט) הובא וז"ל, ואליהו זוטא על שו"ע או"ח סימן תר"ע סק"א הביא בשם מדרש חנוכה ח"א קל"ב א' (מדרש זה הובא ע"י הרמב"ם באגרת תימן), דהמינים רצו לבטל את חג הסוכות,

למעלה מעשרים אמה פסולה". רומז לחינוך מעל גיל עשרים שהוא פסול. כמה "חכמים" אמרו הילד שלי עוד קטן, יגדל ויהיה בן אדם, או תן לו עכשיו ללמוד מה שהוא רוצה, עם מי שהוא רוצה, אצל מורים אפיקורסים מסיתים ומדיחים לא עלינו, לא לחשוב, כשיגדל יכנס בו שכל ויראת שמים. הנסיון הראה שהכל הבל הבלים, "כל באיה לא ישובון ולא ישיגו אורחות חיים" (משלי ב', יט). וגם אלה שחזרו בתשובה, הם סך הכל טיפה בים הכפירה של ימינו. הנרות הללו (ילדינו) קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם (ללמד אותם חולין), אלא לראותם בלבד (לפקח עליהם היטב).

רמז בחינוך הילדים בעניני חנוכה ב – עוד כתב שם בעניני חנוכה, חינוך, "מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק" (שבת כא ע"ב), "חמה" רמז לתאוות, כעס. המורה, המלמד, חייב להיות נטול כעס ולא שקוע בחומריות. וגם "עד שתכלה רגל מן השוק", מחנכים, מלמדים ילדי ישראל שלא יהיו דומים לילדי שוק, או שלא ילמדו מאנשי דלא מעלי, אנשים זולים כמו סחורה זרוקה וזולה בשווקים. אלא מתלמידי חכמים רמי המעלות וכלילי מדות טובות, בחינת "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה" (פרשת יצא), עד שכל ההרגלים שבחוץ בשוק יהיו מחוץ לתלמיד, ויהיה בראשו רק רוחניות תורה ומצוות. ע"כ.

עניני חינוך וחנוכה – ידועה חשיבות החינוך שיש לתת לילדים. האדם נולד לא בהכרח עם מידות טובות, ותפקיד האדם לעדן את מידותיו. וזה תפקיד ההורים, לכווננו וליישרו בדרך הטובה בדרכי החינוך הטהור, וזאת עושים ע"י שמתחברים לחברה טובה, חברה של תורה ויראת שמים. מכיון שרק בכח התורה הקדושה להדריך את האדם לטוב, וע"י חיבור לתורה ולחברה טובה נעשה ממנו טוב. ועיקר החינוך הוא מתחילת הדרך, שהדבר יהיה טוב מראשיתו והתחלתו, וע"י כך יגדל לתפארת. ועל ההורים להרבות בתפילה על כך ללא הרף, פשוט להוריד דמעות בעבור חינוך ילדיהם.

ודבר זה נלמד מחנוכה, שידוע שענינו של חנוכה הוא לשון חינוך של בית המקדש.

י: וידועה שאלת המפרשים, מדוע החשמונאים סמכו על נס, הרי היו יכולים להדליק את המנורה בשמן טמא, והם חיפשו דווקא שמן טהור. וגם לאחר מכן חיכו שמונה ימים עד שיפיקו שמן טהור.

אלא הענין הוא, שכאשר עושים חנוכה בית המקדש מחדש והתחלה חדשה, רצו שהתחלה תהיה על טהרת הקודש, שח"ו בעתיד לא תהיה השפעה לטומאה, ולכן חיפשו דווקא להדליק בטהרה.

חוץ מהגזירה של שבת חודש ומילה. ואיתא שם על זה וז"ל, אמר הקב"ה, אתם חשבתם לעקור שמונת ימי סוכות, הנני נותן להם שמונת ימי חנוכה, עיי"ש, עכ"ל.

ביאור הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם – שמעתי מפי אבי מורי ורבי רבי משה אביחצירא זצ"ל (שליט"א), ידוע כי כל מטרת היוונים היה להרוס את הרוח ולהפקיר את ילדי ישראל, ו"הנרות הללו" אלו ילדי ישראל, כמו שאמרו חז"ל (שבת כג ע"ב) הרגיל בנר הויין ליה בנים ת"ח. "ואין לנו רשות להשתמש בהם", פירוש שאסור לנו להשתמש בילדינו במקצועות כגון סָבֵל וכדומה, "אלא לראותם בלבד", שזה מלמד על ענין התורה, שהלימוד על ידי הראיה בספרים, וזהו "אלא לראותם בלבד".

מו"ר הרה"ג אברהם הלוי ליפשיץ שליט"א
אב"ד דק"ק כפר גדעון עמק יזרעאל
מח"ס זך יאיר ב' חלקים

^ **בנר חנוכה:**

הדלקה עושה מצוה סי' תרע"ג ס"ב, יום א' כ"א,

הצעירה לפני הבכירה, אג"מ אבה"ע ח"ב א',

הראוני בגליון: פירסומי ניסא בחנוכה להדליק ואינו לספר כארבע כוסות, והרמב"ם פ"ג ה' חנוכה ה"ג כתב שההדלקה, להראות ולגלות הנס וכו',

חביבות נר חנוכה:

בסוף הלכות חנוכה פ"ד ה"ב כתב הרמב"ם: מצות נר חנוכה **מצוה חביבה היא עד מאוד וצריך האדם להזהר בה וכו'**, והמגיד משנה מביא שזהירות בנר משבת כ"ג ע"ב אמר רב הונא הרגיל בנר חנוכה הויין ליה בנים ת"ח, והיא כגרסת הר"ח דלא גרס גם בנר שבת אלא רק גרס ונר חנוכה,

בשבת שבח יקר וגדולה וכבוד יתנו ולא מדבר בהלל ובהודאה, אבל ימי הלל הם ימי הללו עבדי ה', ביארנו בס"ד ששבת הוא במעלת בנים,

וביארנו שבחנוכה זכו להלל והודאה עם בחינת בנים, כתפילת על הניסים ואחר כן באו **בניך** וכו', אע"פ שקודם נאמר **ולעמך ישראל** עשית וכו',

והקשו אמאי לא הוא בעצמו זוכה והוה לת"ח כמו לעיל מאן דדחיל מרבנן הוא גופיה הוי **צורבא** מרבנן, וכן המשמח חתן בברכות ו' ע"ב אמרו שזוכה לתורה שניתנה בה' קולות, והביאור כדברינו, הפירסומי ניסא והמצוה איש וביתו, נר חנוכה בימין ביציאה מהבית [לרמוז חוצה דאברהם ויוסף

וד"ל], כי נר חנוכה בשמאל ומזוזה בימין ובעה"ב באמצע, [לא מי שאינו יכול לברך שלא עשני עבד וד"ל],

^ זמן הדלקה, הרמב"ם פ"ד הל' חנוכה ה"ה כתב: אין מדליקין נרות חנוכה **קודם** שתשקע החמה **אלא** עם שקיעתה,

ברמב"ם למד השו"ע ר"ס תרע"ב שר"ל **לסוף** שקיעה דהיינו **צאת הכוכבים**, וכן במג"א,

אבל **הגר"א** פוסק וברמב"ם מפרש תחילת השקיעה,

כשיטתו ר"ס תקס"ב בתעניות שאינם יו"כ ות"ב,

וכן במעשה רב רל"ה, ועל מוצ"ש שם רל"ו שמזמן השקיעה עבר חצי שעה ברכה אי אפשר לברך אבל ידליק ללא ברכה,

ביום הא' כשפת אכל קודם צאת הכוכבים אחר הדלקת נר חנוכה בשקיעה כדין [כגון שהתחיל בהיתר מקודם], על הניסים בברכת המזון לא יזכיר אע"פ שהדליק כבר נר ראשון,

עד שתכלה רגל דרמודאי מן השוק, אחר שבב"ק פ"ג ע"ב למדו שמלאכה היו חוזרים **לאחר** צאת הכוכבים כפירש"י ותוד"ה עה"פ נחמיה ד' ט"ו: ואנחנו עושים במלאכה וגו' מעלות השחר עד **צאת** הכוכבים, וא"כ לא כלתה רגל מן השוק בצאת הכוכבים וא"כ שיהיה זמן הדלקה לא כהגר"א בשקיעה אלא בצאת הכוכבים,

ובמעשה רב רל"ז שכדי שלא יפסיד הברכה יזדרז מאוד להדלקת נר חנוכה, ומסופר שכשאיחר האחד, הורה לו להדליק קודם שיתפלל ערבית, והאם באמת להגר"א התפללו ערבית דלא בשו"ע לקמן רל"ב ועיי"ש משנ"ב ס"ק ט' ומיד בהיתר מלאכה הדליקו נר חנוכה,

^ פירסומי ניסא מעכו"ם מוכח שתרמודאי הם בשיעור זמן הדלקת נר חנוכה, אבל מדייק הגר"י שפת אמת בן הפני מנחם רשא"א, שפירש"י שבאים לקנות מהם, והיינו הישראל, ולא רק פירש שם אומה,

^ היה מי שאמר שברכת הרואה כי אנוס ובית אין לו אבל מעיקר הדין כשם שחייב למכור כסותו לנר חנוכה חייב לשכור או אף לקנות בית להתחייב בנר חנוכה,

ודאווה שאין לומר שברכת הרואה רק לאנוס תיקנו אלא שתיקנו למי שאין גם בלא אנוס,

ועיי' רמב"ם פ"א ה' ברכות ה"ב וג' שמחלק בין מזוזה לנר חנוכה,

^ **משיעור המדובר: הדלקת נר חנוכה וברכה עד מתי וגם** מגליונות: [הוגה],

- א. שבת כ"א ע"ב: וכבתה אין זקוק לה ורמיהו מצותה משתשקע החמה **עד** שתכלה רגל מן השוק מאי לאו דאי כבתה **הדר מדליק** לה,
- ב. לא, דאי לא אדליק מדליק,

ג. וא"נ לשיעורה, ופירש"י: לשיעורה. שיהא בה שמן כשיעור הזה ומיהו אם כבתה אין זקוק לה, ועי' רבינו חננאל,

ד. וכתבו תוד"ה דאי לא אדליק מדליק. אבל מכאן ואילך **עבר הזמן**,

ה. אומר הר"י **פורת** דיש **ליזהר** ולהדליק בלילה מיד שלא יאחר יותר מדאי,

ו. ומכל מקום אם איחר ידליק **מספק** דהא משני שינוי אחרינא,

ז. ולר"י נראה דעתה אין לחוש מתי ידליק דאנו אין לנו היכרא אלא לבני הבית שהרי מדליקין מבפנים,

ח. בד"ה השאלה אם ידליק ע"י הגוי שמסייעו או ימתין לבניו עד אחר שתכלה רגל מן השוק, י"ל שתלוי במה שבגמ' שבת כא ע"ב אמרו עד שתכלה רגל מן השוק והנפ"מ בתוס',

ט. והיה לומר להלכה [אם לא כתירוץ ב' לר"י בתוס'] שעדיף המצוה בזמנה כתיקנה גם אם את הברכה יפסיד במה שהוא ע"י גוי,

י. וידוע שכתב **מרן השו"ע** תרע"ב ס"ב: שכח או הזיד ולא הדליק **עם שקיעת החמה** מדליק והולך **עד** שתכלה רגל מן השוק שהוא כמו חצי שעה שאז העם עוברים ושבים ואיכא **פירסומי ניסא** הילכך וכו' הגה יש אומרים שבזמן הזה שמדליק **בפנים** אינו צריך ליזהר להדליק קודם שתכלה רגל מן השוק, ד"ע וטור בשם [ר"י] התוספות, ומכל מקום **טוב ליזהר** גם בזמן הזה, ר"ל משום תירוץ הא' בתוס' להר"י פורת,

יא. ושם בשו"ע: ומיהו הני מילי לכתחילה אבל אם עבר זה הזמן ולא הדליק מדליק והולך **כל הלילה** ואם **עבר** וכו',

יב. ובמשנ"ב יא מדליק והולך **כל הלילה**. עד עמוד השחר, ו**בברכה**, והיינו דוקא אם בני הבית נעורים אבל אם **ישנים** אין לברך עליהם אלא ידליק בלא ברכה, דכמו דלדידהו [לדור מתקן מצות ההדלקה] **לא** היה מברך אלא בזמן פרסום הנס הכי נמי לדידן, [פירסומי ניסא לב"ב לא נעקר],

יג. ואם בא לביתו קדם עלות השחר ומצא בני ביתו ישנים, מן הנכון **שיקיצם כדי שיוכל להדליק בברכה**,

יד. ובשער הציצין טז הביא **מגן אברהם** ופרי חדש האומרים שבברכה גם במדליק והולך כל הלילה אחר שעבר זה הזמן, ר"ל שכלתה רגל מן השוק,

טו. אך במעשה רב רלא כתב שידליק בלא ברכה,

טז. ובגליון מבקשי תורה רב יד הביא שדעת הגרש"א לברך,

יז. אולם אם כבר **תוך** שיעור החצי שעה לתוך עמוד השחר וכבר לא ידלק חצי שעה קודם עלות השחר, דעת הגרש"א שלא יברך והובא בספר חנוכה יג יג, וכן דעת תורת היולדת להגר"י זילברשטיין פנ"ד ס"ז,

יח. אך התעוררות בתשובה או"ח ח"ג תמו פסק לברך וכן בשבט הלוי ח"ח קנו ב, וכן בלקט דיני חנוכה עמ' לב להגר"נ קרליץ, וכן משמע סתימת השו"ע, [ד, ה, לעיל],

יט. אבל אחר שבני ביתו ישנים ואינם נוכחים שהמשנ"ב אומר שלא יברך, בקובץ בית לוי כסלו תשנז אות ו מביא דעת הגר"ש וואזנר לברך וכהגרש"א דלעיל,

כ. והצורך לברכה להקיץ בני ביתו כתב בשער הציצין יז: **מגן אברהם** ודרך החיים וחיי אדם,

כא. ובספר חמד משה האריך בזה ודעתו דאם שכח או נאנס ולא הדליק עד שישנו כולם, יקיץ ב' או ג' מהם [משמע א' לא סגי וצ"ב] וידליק,

כב. ואם אי אפשר להקיצם מכל מקום **ידליק ויברך**,

כג. דלפי דעת המגן אברהם אם יהיה אדם אחד לבדו במקום שאין אף איש מבני הבית שם ידליק בלא ברכה, [היינו כי כבר כלתה רגל מן השוק ועוד שבתוך חצי שעה מעלות השחר הוי],

כד. ולא ראינו חומרא זו בפוסקים, ואדרבה, השלטי גיבורים כתב בשם ריא"ז דאף אם הוא בין הנכרים לבדו צריך להדליק ומשמע מדכתב הלשון [צריך], בפשיטות שידליק בברכה [כך גם לפי איך שיש מהמפרשים שאת הריא"ז פסקו בדרך אחר, אך לדברינו זה מדויק לברך בפשיטות מהלשון צריך],

כה. אלא ודאי דאם יכול לפרסם ההדלקה בפני רבים עדיף,

כו. אבל אי ליכא אנשים בשביל זה לא יבטל המצוה, כן נראה לי וכן נהגין העולם, עד כאן לשונו [של החמד משה],

כז. וספק ברכות להקל,

כח. ומכל מקום מי שרוצה לנהוג כוותיה [היינו לברך] אין מוחין בידו, ע"כ שעה"צ,

כט. אבל כתב מהמג"א הבאר היטב ד: כל הלילה, בב"י כתב דהוי ספיקא דדינא וא"כ משמע שאין לברך, אבל מודסתם [בעצמן] בשו"ע משמע שדעתו להכריע שיברך, [כיון שנוקטים כדיעות שבשו"ע מכריע ומסיק על הב"י],

ל. ומהרש"ל כתב דוקא עד חצות, וא"כ אחר חצות אין לברך,

לא. ובהגמ"נ כתב, כל זמן שבני הבית נעורים אפילו עד עמוד השחר,

לב. וכו' נ"ל להורות אבל אם ישנים אין לברך עליהם, מ"א,

לג. אבל יש חיסרון של קיום מצוה ללא ברכה ובמתני' פ"א תרומות מ"ו נאמר שאילם לא יתרום,

לד. ובירושלמי שם ה"ד סובר שהטעם משום שאינו יכול לברך יש חיסרון בגוף מעשה המצוה, ותמוה הרי האילם אנוס ולמה יפסיד המצוה,

לה. וממרן הגר"י הרב מבריסק הביאו שמכאן משמע שברכת המצות חלק מגוף המצוה וכשחסר ברכה חסר בגוף המצוה,

לו. וכן החזון איש מוכיח ממתני' פ"ה מעשר שני מ"א גבי וידוי מעשר שני ולא שכחתי מלברך כפירש"י עה"ת, משמע שאם שכח לברך הפסיד מצוות הוידוי אע"פ שלכאורה אינה מגוף המעשר שני אלא חיסרון צדדי, אלא אם הפסיד מצוות הוידוי מוכח שאינה חיסרון צדדי אלא תמיד הברכה חלק מהמצוה, [ומתבאר בגליון חוה"מ פסח אחר מצות ביעור מעשרות, ואכ"מ],

לז. ובמור וקציעה שואל תימא איך הטור וש"ע
אומרים שידליק וסתמו שיברך כל הלילה עד עמוד
השחר, הרי יש דיעה בתוס' וראשונים שאומרים
שלא לברך ולמה לא אומרים כמו תמיד ספק
ברכות להקל, ובשעה"צ אומר אין מוחין בידו,
לח. ומזה הוכיח שברכות נר חנוכה אינם ככל ברכות
המצוות אלא גם אקב"ו להדליק נר חנוכה היא
מלבד ברכת המצוות גם הברכות הן גופא חלק
מהפירסומי ניסא,
לט. וחידש בשיעור המה"נ שלומי אביטן הי"ו שיתכן
שעל כן המנגינה של הברכות מאוד התקבלה,
מ. יש שאמרו זאת בשו"ע לעיל תרע"א ס"ז שכתב:
ובבית הכנסת מניחו בכותל דרום, ובסוגרים ההג"ה
מב"י שהביא מתרומת הדשן קד, או בדרום המנורה
ומסדרן ממזרח למערב,
מא. וכתב: ומדליקין ומברכין משום פירסומי ניסא,
אחר ומברכין ההג"ה בסוגרים מוסיף בבית הכנסת,
מב. ובבאר היטב י כתב: ומברכין עין בתשובת חכם צבי
ס"י פח מה שתמה ע"ז,
מג. והובא במשנ"ב מד, ומדליקין ומברכין, אף דבבית
הכנסת הוא רק מנהגא מכל מקום מברכין עליו כמו
שמברכין על הלל דראש חודש שאינו אלא מנהג,
וכך גם כתב בבאר הגולה, ועי' שע"ת י,
מד. ובחכם צבי פח הקשה והרי בראש חודש דעת
השולחן ערוך כהרמב"ם שאין מברכין משום שהוא
רק מנהג, ואיך בחנוכה מברכים בבית הכנסת שהוא
רק מנהג,
מה. ובבית הכנסת יותר יש לומר שהברכות הם חלק
ממצוות פירסומי ניסא ועל כן ידוע הביאור הלכה
שמאריך בדעת מור וקציעה המובא בשערי תשובה
שלא כהמוגן אברהם שנרות הדולקות הם
הפירסומי ניסא וללא הברכה,
מו. אלא לדעתו מעשה ההדלקה והברכות הם
הפירסומי ניסא ולכן לדעתו בערב שבת אין לברך
ללא עשרה שרואים ההדלקה ושומעים הברכות,
מז. ואנו כן מברכין בבית הכנסת אבל החתם סופר היה
נמנע לברך בבית הכנסת, [ויש לברר מה מנהג
יוצאי ירכו בערלוי ובפשבורג],
מח. וע"ע רעק"א תנינא ס"ס קכה ומהר"ם שיק או"ח
שלב,
מט. על עד שתכלה רגל מן השוק: בתשובות והנהגות
ובקובץ מבית לוי עד שעה קודם חצות לילה אפשר
להדליק בברכה,
נ. ובפרט להרמ"א שמדליקין בפנים בתוך הבית ולא
בפתח וא"כ אין צריך ליהדר להקדים להדליק קודם
שתכלה רגל מן השוק,
נא. וגם הרמ"א אומר רק הלשון טוב ליהדר גם בזמן
הזה, וזה ממש לשון הר"י פורת בתוס' שלא כתב
חייב,
נב. ובביאור הלכה מבאר שהטעם כיון שגם כיום
מדליקין בפתח הבית כי יש עוברים ושבים,
נג. והוא מהאגור אל"ף ל"ד,
נד. והב"ח אומר שמעיקר דינא עד שתכלה ריגלא
דתרמודאי מן השוק, זה אמור כאשר היו מדליקין
בפתח לצד רשות הרבים אבל כיום ובפרט לרמ"א

הנ"ל שמדליקין בפנים הבית על השולחן ודיו, אין
היכר ולא צריך לשום אחד מבחוץ,
נה. ובדבר יהושע [מנחם מענדל ב"ר יצחק אריה לייב
אהרנברג כ"ד אדר ב' תשל"ו מחשובי חסידי רבי
אהרן מבעלז, אב"ד ת"א מלפנים בטורנא ומחנות
קפריסין ועוד] מפרש שבימינו נשאר רק הידור
מענין זריזים מקדימים למצוות ולא מצד דין זמן
המצוה,
נו. ובנידון: האם מברך כשהגוי ידליק עבור בעל הבית,
נז. ידוע שיש שפוסקים שעיקר מצות ההדלקה עבור
חובת הבית, ויש שסוברים שחובת גברא הוא,
והביאור,
נח. חקרו, בערב שבת כששכח להדליק נר חנוכה עד
מתי המצוה יבקש מגוי להדליק עבורו, משום היתר
אמירה לגוי לצורך מצוה, [ובדברנן היה שבות
דשבות],
נט. הובא מספר מלכים אומניין להגה"נ וכו' הרב יצחק
זילברשטיין עד י"ג דקות אחר השקיעה, ובספר
דרור יקרא בשם הגרש"י אלישיב הובא עד י"ח
דקות משום השיטות שבין השמשות עד כ"ד דקות
צאת הכוכבים, ומחדש האגרות משה או"ח ח"ד סי
ס"ב שיש להקל עד זמן השקיעה לר"ת, ונראה
שדעתו גם כן על ארץ ישראל, כיון שכתב שהב"ח
והש"ך בה' מילה סי' רמ"ב כתבו שיש לסמוך להקל
על דעת יחיד באיסור דרבנן, ובפרט על ר"ת שרוב
ראשונים וראיות עמו ופשטות השו"ע סי' רס"א
בלא חולק הרמ"א,
ס. והובא בשם הגאון הרב ש"י אולמן זצ"ל שפסק
שאמנם את רבינו תם לא יקחו לצידם לכל הפחות
מי שבכל מוצ"ש אינו נוהג תמיד כר"ת, אבל כיון
שמוצ"ש עושים לכל הפחות עשרים וחמש דקות
אחר השקיעה, כמו כן באמירה לעכו"ם בע"ש יש
להקל עד עשרים וחמש דקות אחר השקיעה,
וכוונתו להקל כאן לצורך מצוה, [להרב אלישיב
הנ"ל רק עד י"ח רגעים],
סא. על כבתה נר חנוכה בערב שבת: בס"י תרע"ג הפרי
מגדים משב"ז ט' כתב שבעל הבית יכול לומר
לחבירו שלא קיבל שבת להדליק לו,
סב. אבל באשל אברהם תרע"ט א הקשה, איך יעשה
שליח על הדלקת נר החנוכה והרי כל מילתא דלא
מצי עביד אין בכוחו למנות שליח, וכיון שקיבל
שבת ואינו יכול להדליק הרי גם למנות שליח לזה
אינו יכול, כיון שהוא בתורת ולא מצי עביד,
סג. ומתוך שאין צריך שליחות בממונו, ומבואר,
שחובת הבית הוי כממונו ששם צריך להיות דולק
נר חנוכה כתוצאה ולכן לא בעינן שליחות ממש על
המעשה, אפילו שאינו שם ואפילו שלא הוא יעשה
את ההדלקה,
סד. ומחדש המהרש"ם בדעת תורה תרע"ג מפרי
מגדים בא"א זה הוציא הלכה שמותר לומר לגוי
להדליק נר חנוכה הועיל ואין דין הדלקה אלא עיקר
הדין שיהיה תוצאה ובפועל דלוק בביתו,
סה. וכמו כן כתב בתשובת חסד לאברהם תניינא
תרע"ג שאם שולח גוי להדליק לו הנרות לאחר
בבין השמשות מטעם נוסף, שהרי בנתיבות סי

ה. בנכרי המדליק האם וכיצד מתקיים בברכה עובר לעשייתה,

הדלקת נר חנוכה ע"י שליח גוי, ובנין המעקה על ידי פועל, גם הראוני בגליונות: והאם מהדרין המשך מהמצוה,

- א. שאלני אחי הגה"צ ר' נטע שליט"א על מה שתמיד בהוצאות מרובות מעל כל יכולת כעת גם מכשיר הוא והצנו"ב את ביתם למען ולכל צרכי אבא בעת קשה כזו, והיה שואל איך יעשה מעקה שלא להפסיד הברכה כשעושה המעקה על ידי ערל מבני ישמעאל, ומה לעשות אם לא ישמע הפועל וכבר יעשה בעצמו המעקה, ולמענייתו כדלקמן נביא,
- ב. בב"מ ח ע"א המגביה מציאה לחבירו אמר רב נחמן לא קנה,
- ג. והקשו ממתני' השוכר את הפועל לעשות עמו מלאכה כל היום מציאתו לבעל הבית אלמא מציאה לחבירו קנה חבירו,
- ד. ומתוך שאני פועל דכידו של בעל הבית מי,
- ה. והמחנה אפרים הל' שלוחין סי' יא הקשה הרי גם שליח ידו כיד בעל הבית ולמה פחות מפועל הוא,
- ו. ומבאר שכיון שחב לאחריני במציאה כשליח יזכה למשלח ואין על זה שליחות,
- ז. אבל פועל שגופו הקנה לבעל הבית מימילא קני ליה,
- ח. ובאמת כל שליח לדעתו צריך לכוון שזוכה למשלח ובלא זה לא יזכה המשלח,
- ט. אבל פועל מימילא בהגבהתו זוכה בעל הבית,
- י. ומזה מחדש לגבי דין מעקה אף שנעשה על ידי גוי, יכול בעל הבית לברך,
- יא. וגם אם לגוי אין שליחות אבל יד פועל כיד בעל הבית גם לולי הלכות שליחות,
- יב. ועי' מהרש"ג ח"א יו"ד לו ט לא לברך על מעקה שנעשה ע"י פועל גוי, וכן לא כהמחנ"א סובר המנחת חינוך תקמו, וערוך השולחן או"ח שז' י,
- יג. וחקרי לב יו"ד ח"ג קכ"ח ד"ה ואולם אומר שסוף סוף יעד המצוה של מעקה קיים שהרי אין כבר סכנה ע"י מעקה שקיים שם,
- יד. אבל לכחילה מעשה המצוה חסר שהרי צריך שיתכוון השליח לעשות למען המשלח ופועל גוי אין שליחות ולא מועיל למצוה מה שעושה למען בעל הבית,
- טו. אבל מהר"ם שיק מצוה תקמ"ז א סובר שאף בדיעבד לא קיים מצות מעקה שכתוב ועשית מעקה לגגך עשייה ממש ולא רק ע"י גרמא ופועל יוצא של קיום יעד המצוה שלא יהיה סכנה ע"י מעקה,
- טז. ולדעתו מה שמועיל רק בפועל ישראל שדעתו לעשות למען בעל הבית אבל גוי אינו שליח ולא מקיים מצוות עשייה כלל,
- יז. אבל מהרי"ט אלגזי גם מוכיח שהפוסקים כלל לא הסכימו עם המחנה אפרים, שהרי בגיטין כג ע"ב אין העבד נעשה שליח לקבל גיטה מיד בעלה והרי

קפב כתב שאין שליחות לעכו"ם זה רק דין במעשה חלות כמו בקנין ובגיטין וקידושין וכדי שיתייחס המעשה למשלח, זה רק עם דין שליחות ובקטן ובעכו"ם אין שליחות, אבל כאשר המעשה לא יכול להתבטל וכמו שיש נרות הדולקות במציאות אין חיסרון של דיני שליחות, [וכדברינו בשיעורים אין זה נרות יומולדת ור"ח אלא מצות נר חנוכה],
סו. והגה"נ רח"פ שיינברג זצ"ל תמה הרי להלכה הדלקה עושה מצוה ואיך יתכן שהמעשה לא תלוי בשליחות וכי יתכן שקטן ועכו"ם כשר להדלקה, אחר שמדבר בסוף תרע"ב, וצריך ביאור,
סז. וכן במנחת שלמה ח"ב נח מא הקשה שבגמ' שבת הדלקת חש"ו לא מועיל ואיך על גוי דן פה, ומפרש בדוחק שדיעות אלו איירי על חש"ו מצות עצמו אבל לבעל הבית ודאי אינו מועיל,
סח. אבל בעכו"ם לא שייך לצורך עצמם, וצ"ב דוקא לכן מועיל לבעל הבית,
סט. וגם הרמב"ם כתב בפ"ד ה' חנוכה ה"ט שאין להדליק ע"י עכו"ם, וכו' בכל בו סי' מ"ד,
ע. והב"ח מבאר מפורש בטור שאוסר שיהיו חש"ו שלוחו,
עא. ובהר צבי משוה גם עכו"ם לחש"ו לפסולים להדנ"ח,
עב. ועל נר שבת אם איחרה האשה להדליק: כתב המג"א סי' רס"ג י"א שאפשר לומר לגוי להדליק והיא תברך, וצ"ב האם גם לאחר בין השמשות כך, [אולי יתכן באמירה דאמירה],
עג. ורעק"א הקשה הרי אין שליחות לעכו"ם,
עד. ומבאר הר צבי כדרכינו שאין צורך במעשה הדלקה אלא שיהיה אור בבית,
עה. ומדייק מהרמב"ם פ"ה מה' שבת ה"ב אחד האנשים ואחד הנשים חייבים להיות בבתיהם נר דלוק, ולא כתב שהמעשה הוא המצוה אלא התוצאה שיהיה אור,
עו. וכן בשולחן הרב רס"ג קו"א ג' שנר שבת אין ההדלקה המצוה אלא ההנאה לאורה ואף נכרי המדליק יכול לברך ישראל על ידו,
עז. ומחלק הר צבי מחנוכה שהמצוה במעשה ההדלקה ואין יכול לברך על הדלקה של גוי,
עח. וכן פסק בחוט השני להגה"נ ר' ניסים קרליץ שבת ח"ג עמ' רי"ז וכ"פ במלכים אומניץ עמ' צב,
עט. וכן נראה למעשה משום ספק ברכות להקל,

חקירות שבאו:

- א. צורך מצוה: האם רק נר אחד איש וביתו יהיה מותר באמירה לצורך מצוה או על כל נרות ימי ההידור,
- ב. במוצ"ש האם גם ליזהר שלא לאחר ועד מתי,
- ג. לאג"מ שעד שקיעה דר"ת ולא עד צאת הכוכבים אבל לדברינו עד צאת דגאונים מקילים, ומה הנפ"מ לא להקל כך לר"ת אם קיבלנו דבריו,
- ד. אם בנר חנוכה יש צד שלא מעשה הדלקה בעינין אלא כרק תוצאה של מאור כשולחן הרב על נר שבת, האם במעשה קוף או אור מתוצאה ממעשה אדם בעינין,

לח. **בשער המלך** פ"א הל' תרומות הי"א מקשה מב"ק נג ע"א שאמרו בור של שני שותפין היכי משכחת לה, אי שדלחו שליח הרי אין שליח לדבר עבירה, והקשה הרשב"א למה לא אמרו ששלחו שליח גוי [ומשמע שאין לו עבירה בכריית בור],
לט. ומתוך **הרשב"א** שאין שליחות לעכו"ם ולכן לא מתייחס אל השולח מימילא,
מ. והקשה השער המלך למה לא מתרץ בגמרא שחפר ע"י פועל של השותפין, ומכח שאלה זו דחה **שער המלך** דברי המחנה אפרים,
מא. אבל **אמרי בינה** פסח טו ד"ה ועוד, **ופני מבין** או"ח קנט, **ושיירי טהרה להגרש"ק** קונטרס תיקון עולם דף ט ע"א כתב שהיה מגדולי ספרד ואין לדחות שיטתו, וכן **שם אריה** יו"ד יד,
מב. וכיון שחנכה מצוה מדרבנן **הובא שהפוסקים** אמרו שגם בשליחות גוי יש לקיים המצוה ויברך,
מג. ובאנו למחלוקת אי המצוה מקיים יעשה שם שמים בברכה על מצוה שמקיים מספק,
מד. והיה לומר שבמצוה דרבנן שעושה קולא מספק הרי שם מצוה למעשה זה מספק, וכן דיברנו במצוה דאורייתא שעושה מספק הרי מחוייב ושם מצוה עליה ולכן יברך ברכת המצוות על אף שאין מצוות מעכבות,

א בס"ד. ד' כ"ד כסלו תשע"ד. התפעלתי מהלכות חנוכה שהרב מריה נחוח הראני בגליון טיב הכהונה.

סי' תע"ר ב"ב: סעודה האם מצוה בחנוכה והשיטות:
א. תשב"ץ קטן: הסעודות רשות שקבעום להלל ולהודות ולא למשתה ושמחה
ב. מרדכי פסחים תר"ה: כנ"ל
ג. מרן המחבר תע"ר ב: כנ"ל
ד. הרמב"ם פ"ג ה' חנוכה ה"ג: ימי **שמחה** והלל,
ה. מהר"א מפרג המובא בדרכי משה: משום חנוכה המזבח גם קבעום יום טוב
ו. מרדכי הארוך ממגילת תענית פ"ט: כנ"ל
ז. אור זרוע חנוכה שכ"א: כנ"ל
ח. פסיקתא רבתי בהעלות: כנ"ל
ט. מנהגים לר"א טירנא המובא בדרכי משה: כסעודת מצוה ע"י אמירת מזמורים וריבוי תשבחות,
י. ים של שלמה ב"ק פ"ז לו: נראה שהסעודות הן מצוה, וכדברי הרמב"ם ומגילת תענית שקבעו שמחה היינו כיום טוב, וקל וחומר מסעודת פדיון הבן וצ"ע,
יא. שו"ת מהרש"ל פ"ה: מצוה לשמוח ונקראים יו"ט וימי שמחה,
יב. מטה משה תתקצג שמוסיף על רבו המהרש"ל: כנ"ל והוי סעודת מצוה לדעת כולם,
יג. הרמז המובא גם ב: חידושי אנשי שם להגהות מרדכי: **וטבוח טבח והכן עם ח' מתיבה טבח, אותיות חנוכה,**
יד. הב"ח: בשם גדולי הקדמונים ומשמעות הרמב"ם ומרדכי הארוך, שנהגו להרבות בסעודה,

לפי המחנה אפרים עבד הרי הוא כידה ולולי דיני שליחות יכול לקבל את הגט משום שידו כידה,
יח. ורק **תוד"ה** שהכשירו רק מצד שידו חצר של האשה, ומוכח שלא משום ידה ואם אין שליחות צריך חצר אבל לא ידה ולא כהמחנה אפרים,
יט. ואמרו, שאם לא נסבור את המחנה אפרים אבל יד פועל כיד בעל הבית לא יועיל למצוות כחנכה גם אם מצינו שמועיל לממונות,
כ. והראב"ד כך אומר **בב"מ צו ע"א** שרב פושט לרב עיליש שאף למאן דאמר אין שלוחו של אדם כמותו, אבל מצד יד עבד כיד רבו האומר לעבדו צא והשאל עם פרתחשיב שאלה בבעלים,
כא. וכן מרן **השולחן ערוך** פסק בחו"מ שמ"ו ס"ו,
כב. **והשיט"מ"ק בשם הר"ף** מזה למד שמי ששולח שליח להתיר נדרו אין נידון כבעלים ורק בעבד אמרו יד עבד כיד רבו ולא בשליח,
כג. והראב"ד דחה שרבא מחדש שאף למ"ד אין שלוחו של אדם כמותו במצוות,
כד. אבל בממונות אמרין גם שיד פועל כיד בעל הבית לגבי מציאה,
כה. אבל אנו שפוסקים ששלוחו של אדם הוי כמותו הרי יכול התיר נדרו,
כו. ויש שראו שא"כ לראב"ד בממונות יש דין יד פועל כיד בעל הבית ובנדרים יש נפ"מ אי שלוחו של אדם כמותו או לא,
כז. אבל במצוות אמרו שאין צד שיועיל אם אין שליחות, ולא מועיל יד פועל כיד בעל הבית לכן אין צד שיועיל,
כח. וא"כ הראב"ד אינו סובר כהמחנה אפרים,
כט. ואמרו, שאחר שאברהם אבינו לקח לקידושי רבקה ליצחק את אליעזר והרי אין שליחות לעבד, מוכח שגם לאיסורים מועיל יד עבד כיד רבו,
ל. אבל יתכן שלא אליעזר קידש את רבקה אלא הביאה ליצחק שיקדש אותה,
לא. ודחו שאליעזר היה כן שליח לקדש רבקה, שעה"פ ויברכו את רבקה במסכת כלה למדו ברכת חתנים מן התורה,
לב. ותוד"ה שנאמר למדו שיש ברכת חתנים גם בקידושין על ידי שליח,
לג. וכן כתב מרן השו"ע אבה"ע סי' ר"ס סל"ד,
לד. ובספר המקנה קונורס אבה"ע לה ה מתרץ שמצד יד עבדו כיד רבו היה, וא"כ גם לאיסור הועיל וכהמחנה אפרים,
לה. **והתורת חסד מלובלין** [תלמיד הצמח צדק נלב"ע ה' ניסן תרס"ב] כתב שנעלם מהמקנה דברי הראב"ד שלגבי איסור אינו מקבל לומר יד פועל כיד רבו כדברי המחנה אפרים,
לו. ומתוך התורת חסד על אברהם אבינו ששלח אליעזר רק מפני שקודם מתן תורה היה בכלל תורת שליחות כי היה בתורת קידושין של קודם מתן תורה [וע"י רמב"ם ריש ה' קידושין],
לז. ורק אחר מתן תורה שאינו בתורת גיטין וקדושין גם אינו בתורת שליחות, ובזה באו דברי הראב"ד ודלא כהמחנה אפרים,

כ"ה אותיות של הפסוק שמע ישראל ובה מכים את הרשעים וכחות הטומאה (בסוד השם 'תכה' שבו הכה משה את המצרי) ות' הוא בבחינת ארבע מאות איש עמו של עשו הרשע ששרו הכה ליעקב אבינו כשחזר על פכים קטנים על ירכו וגרם פגם במדת ההוד, ובכ"ה בכסלו נתקן הפגם ולכן יש מצוה להודות ולהלל לה' על הניסים ועל הנפלאות.

ובזה תבין מדוע אומרים 'על הניסים אחרי מודים וקודם הטוב שמך ולך נאה להודות שס"ת שלו הוא כה"ת (השם השמיני משם ע"ב). וכן ר"ת כל הנשמה תהלל י"ה שהוא הבסיס לחותם מ"ה.

סוד הסגי נהור

גם אהיה הולך רכיל מגלה סוד מדוע זכה דווקא רבי יצחק סגי נהור לגלות סוד נרות החנוכה.

שמצאנו ביצחק אבינו שהתעוור בסוף ימיו וכמ"ש 'יְיָהִי כִּי יִזְקוּ יִצְחָק וְיִתְכַּחֵן עֵינָיו מִרְאֵת' (בראשית כז א) ושם 'כה"ת' רומז לכהות עיניים והוא רומז לאור גדול היורד ומאיר בחושך שהוא הכלים שכן כה רומז לאור (המילה הכ"ה בתורה היא 'אור') ות' רומז לסוד הכלים ללא האורות שכן האות אל"ף רומזת לאור הא"ס אלופו של עולם וככל שמתרחקים מהאות א' מתרבים הכלים ומתמעט האור עד שלאות ת' יש 400 כלים והאור אינו ניכר בו.

וכשיורד אור גדול בכלי קטן שאינו יכול להכיל את האור הכלי נשבר ולכן קוראים לעיור 'סגי נהור' שכן מחמת שירדו לו אורות גדולים כלי הראיה הגשמית לא יכולים להכילם ומתעוור. והכלי הוא בבחינת כח הגבול והמדה שהוא שורש הגבורה ולכן דווקא עיני יצחק כהו שכן יצחק הוא שורש מדת הגבורה.

ורבי יצחק סגי נהור הוא בסוד שורש הגבורה ויצחק אבינו. ולכן דווקא נגלה לו סוד נרות חנוכה שעניינם הוא הורדת אור גדול עד למקומות הנמוכים ביותר והכנסתן בכלים.

ועוד נרמז סגי נהור הוא צירוף אותיות ס"ג י"ה ונר פירוש ס"ג - הוא גימטריא חנה. וי"ה - הוא בסוד חותם מ"ה שבו כל שורה עולה י"ה. ועוד שי"ה במילוי הוא יו"ד ה"א שעולה כ"ו כמנין הוי"ה, ויחד הם חנה-כו = חנוכה. ונר - הוא סוד ג' ייחודים העולים נר בכוונות של להדליק נר חנוכה.

טו. מהר"ש מאוסטררים המובא בב"ח: שנוהגים משתנה ושמחה,

טז. חידוש רבינו יואל הלוי המובא בב"ח: מחדש, בשכח על הניסים בברכת המזון מחזירין אותו ומשמע שהסעודה חובה ומצוה,

יז. הי"א בהגה"ה: שיש קצת מצוה בריבוי הסעודה משום חנוכה המזבח, והלל והודאה על נס השמן,

יח. החידוש בלבוש: שמשמע שהיו סעודת מצוה גם ללא ריבוי שירות ותשבחות,

יט. האריכות בב"ח: החילוק בין חנוכה לפורים שבפורים על שנהנו מסעודת אחשורוש ונגזר על הגוף ונושעו בתענית, הסעודה מצוה,

כ. החידוש בב"ח: שהגזירה בחנוכה לבטל מהם העבודה על שנתרשלו בעבודה וקבעו בעבודה שבלב הלל והודאה,

כא. מנחות צט ע"ב: חכמה יונית שחדרה ללימודי היהודים,

כב. בני יששכר והגזירות: שרצו לעקור שם בנים לעם ישראל למנוע מהם תשובה,

כג. כלי יקר וגזירת המילה: שסברו בני יעקב שאם בני שכם ימולו יהיו מופרשים מכל התאוות ולא יעזרום וא"כ היונים גזרו שלא יהיו מופרשים,

כד. החידוש והאריכות בטורי זהב: עיקר פירסום הנס היה בנרות ובה רצונו יתברך נתגלה, לכן בזה קבעו את ההלל והודאה, ובפורים שהיה רק הצלת נפשות זה עצמו היה השמחה,

כה. מאי חנוכה לגי' רש"י וחידושו: נעשה נס והדליקו ממנו ח' ימים ועשאום ימים טובים בהלל והודאה וכו'.

כו. מאי חנוכה לגי' הרי"ף וחידושו: שמשיב ושואל למה מברכין מחדש כל יום על הנס, היינו שההלל והודאה בברכת הנרות שעשה ניסים כל יום,

כז. משמעות מאי חנוכה להרמב"ם: ימי שמחה והלל ומדליקין הנרות להראות ולגלות הנס,

כח. הראיה ממגילה החיצונית [אנטיוכוס סט]: עיי"ש,

הרה"ג מרדכי יצחק שליט"א
מח"ס תמצית גנת אגוז וסודות הלבוש
חולון ת"ו

בסוד חנוכה בשם ע"ב

כיון שהגענו לאברהם אבינו שהוא שורש החסד נגלה סוד בזה שחנוכה היא בסוד ע"ב שמות שמתחלקים בחלוקה לח' השמות הראשונים שהם כנגד ח' ימי חנוכה ובסוד שמות הנרות, ושאר השמות הם ס"ד שהם הענפים של הח' שמות הראשונים בסוד המנורה. הרי ששם ע"ב מתחלק לח'-ס"ד (חסד).

השם השמיני משם ע"ב הוא כה"ת שמתחלק לכ"ה ות', פירוש כ"ה רומז לחנוכה שהוא בכ"ה בכסלו ומאירים בו

הרה"ג דוד ברדא שליט"א
מח"ס שו"ת רביד הזהב ד' חלקים
עיה"ק טבריה ת"ו

הכנת החנוכה שלשה ימים קודם חנוכה, והשאריתה עד אחר
שלשה ימים

בס"ד: עיה"ק טבריא ת"ו, כ"ד כסלו, יומא דהילולת הגאון שדי
חמד זיע"א, תשפ"ה.

נשאלתי אודות המנהג שנהגו להעמיד את החנוכה שלשה
ימים לפני חג החנוכה, וגם נוהגים להשאיר את החנוכה
במקום הדלקתה שלשה ימים אחר החג. האם יש לזה מקור
בפוסקים. והנני להשיבו בסייעתא דשמיא.

א) הנה מנהג זה נהגו בבית אבא רבי ישראל ברדא זצ"ל,
שהיה נוהג להכין את החנוכה ונרות החנוכה שלשה ימים
לפני חנוכה סמוך לחלון, ולא היה מסירה משם רק לאחר
שלשה ימים אחרי חנוכה. וכששאלתיו מה הטעם לזה, ואם
כך נהגו בתוניס? ענה לי: בכמה משפחות אצלנו בעיר
"סלימאן" בתוניס, נהגו כן, ואמרו משום חיבוב מצוה. וגם
בטבריה יש כמה משפחות שנוהגות כן. עד כאן דבריו.
וראיתי להרה"ג רבי שושן הכהן זצ"ל (בנו של הגאון עמוד
ההוראה, רבי משה כלפון משה הכהן זצ"ל, ראב"ד ג'רבה)
בספרו ממלכת כהנים (סימן לא עמוד שנה) שכתב, נוהגים
בג'רבה להשאיר את החנוכה במקום הדלקתה **שבעה ימים
אחרי החג.** ע"ש.

ב) ונראה טעם מנהג ג'רבה שהיו משאירים שבעה ימים
אחרי חנוכה דוקא, ממ"ש חז"ל (חגיגה יז. פסחים עו: ראש
השנה ד: מועד קטן כד:) וכ"כ הרמב"ם (פ"א מה' חגיגה ה"ז)
יש תשלומין כל ששת ימים שלאחר חג השבועות. ע"ש.
ולכן נהגו כן אחרי החג ולא לפני החג. הרי לפנינו מקור
למנהג, הגם שהוא שבעה ימים, מכל מקום לחיבוב מצוה
בעלמא נהגו כן. וכן מצאתי להרה"ג רבי תומר בוכריץ
שליט"א, בספרו למען ידעו דורותיכם (ח"א, עמוד פו, אות
כב) שהביא מנהג זה בשם הרב ממלכת כהנים הנ"ל, וסמך
לו שני עדים נוספים הגאון העניו, רבי אברהם מימון זצ"ל,
והרה"ג רבי אדיר כהן שליט"א, שכך נהגו בביתם שבעה
ימים לפני ואחרי חנוכה. ועוד הביא בשם מרן ראש הישיבה
הרמב"ם שליט"א, שכך נהגו בביתם בתוניס, והיו משאירים
את החנוכה עם הפתילות, ומעכבים את שריפתם עד אחר
שבעה ימים, ושמא משום חיבוב מצוה הוא. (ולפי האמור,
מה שכתבתי שזה משום תשלומין כל שבעה, דהיינו הארת
החג נמשכת שבעה ימים אחריה).

גם ראיתי להרה"ג רבי **יאשיהו פינטו** שליט"א, בקונטרס
תאיר נרי (תשע"ז עמוד 17) שכתב, מנהג אבותיו ורבותיו,
להכין את נרות החנוכה שלשה ימים לפני חנוכה, ואין

מסירים החנוכה רק לאחר שלשה ימים אחרי חנוכה. אך לא
כתבו לזה שום טעם וברוך היודע. ע"ש. ואשר אני אחזה לי
בס"ד, כי שלשה ימים קודם, הוי משום מצות פרישה
שעבדו ישראל הכנה למתן תורה בשלשת ימי הגבלה, שמע
מינה דהכנת מצוה נמשכת שלשה ימים.

ג) והאיר ה' את עיני, ומצאתי להגאון רבי **דוד זכות מודינא**
זצ"ל, מגדולי הרבנים במודינא שבאיטליה, בספרו זכר דוד
מאמר שלישי (חנוכה עמוד תרנה) וזה לשונו: "נשאר בידינו
לרגל המלאכה אשר לפנינו, ליתן טעם למנהגן של ישראל,
שמקדימים להזמין החנוכה במקומה שלשה ימים קודם
חנוכה, וגם אינם מסירים אותה משם כי אם ביום השלישי
אחרי עבור ימי חנוכה. ואולי הוא לרמז, דהגם שהיו אבותינו
בימי היוונים נתונים בצרה, ובראשם בני חשמונים כהני
השם הצדיקים, מ"מ לא התמידו בצרתם, וכן יהיה לעתיד
לעת הקץ, שצרותינו לא ימשכו זמן הרבה, כדרך שאמרו
רז"ל בבראשית רבה (פרק צא סימן ט) על הפסוק: "ויאסוף
אותם אל משמר שלשת ימים", לעולם אין הקב"ה מניח את
הצדיקים בצרה שלשה ימים שלמים, **אלא ביום השלישי
יענם ויצילם ויפדם ויגאלם.** ועל כן יוסף ודאי מחשבתו
היתה להניחם במשמר ג' ימים שלמים, אלא כשהיה היום
השלישי הידוע כבר, שלא יניח האל יתברך בו את הצדיקים
בצרה, אז היה מהשגחת האל יתברך ששינה את רצונו
והוציאם, וזהו שאמר: ויהי ביום השלישי. ועיין עוד בספר
נזר הקודש (שם) שכתב, שאף במקום שהצרה שלשה ימים,
מ"מ כבר נקרע הגזר דין למעלה בתוך היום השלישי, שהוא
תחילת הישועה. אלא שאינו יוצא מן הכח אל הפועל עד
למחרתו, ולפעמים נגמרה התשועה בו ביום. ע"ש. ולרמז
זה, מסירים החנוכה תוך יום השלישי למר כדאית ליה ולמר
כדאית ליה, שבו ביום יצלו מן הצרה, וליהודים היתה
אורה." ע"ש.

ד) ובני בכורי **יש"א ברכה** נר"ו, הוסיף נופך ספיר ויהלום, כי
זה הטעם שאין ברכת הגומל אלא על חולה ששכב על
מטתו שלשה ימים שלמים, משום שחולה שאין בו סכנה
כבר נרפא ביום השלישי כנ"ל. וכן ברית מילה, הנימול הוי
כחולה שיש בו סכנה רק שלשה ימים, ומחללים עליו את
השבת, אבל אחר שלשה ימים יצא מכלל סכנה. וכאמור
שאין הסכנה והצרה נמשכת יותר משלשה ימים וכמ"ש
בגמרא בבא קמא (פב.) על הפסוק: "וילכו שלשת ימים
במדבר ולא מצאו מים". ועל זה תיקנו קריאת ספר תורה
בשני ובחמישי ומנחה. שמע מינה דאין הצרה של צמאון
אשר אין מים (או תורה הנמשלה למים) יותר משלשה ימים.
עכ"ד ודפח"ח.

ה) ודברי הרב זכר דוד הובאו בכמה אחרונים, הרב נטעי
גבריאל (פרק א אות יא) יקדים להכין הנרות ג' ימים קודם
חנוכה. וכ"כ הרב אור צדיקים (סימן כד). ע"ש. ומנהג זה

ולפי האמור אתי שפיר. והטעם אפשר שאולי ב' ימים ומקצת יום שלישי ככולו, כמ"ש הקב"ה למשה: וקדשתם היום ומחר, והוסיף משה יום מדעתו. (וראה עוד למחר"ם חאגיז בשו"ת שתי הלחם (סימן מו) על אודות המנהג להכין שולחן לליל הסדר, שלשה ימים קודם הפסח. ע"ש). והנלע"ד כתבתי בס"ד.

הרה"ג יוסף אביטבול שליט"א
מח"ס שערי יוסף וש"א"ס
בני ברק

מקום ההדלקה לבחורי ישיבות מבני עדות המזרח שנמצאים בכלא הצבאי רחמנא ליצלן

בס"ד, ליל שישי פרשת וישב ה'תשפ"ו
לכבוד הרה"ג רפאל אלחנן רבינוביץ שליט"א במח"ס מאור יעקב, עפולה.

אודות השאלה לגבי חובת הדלקה לבחורי ישיבות שנמצאים בכלא, האם חייבים בהדלקה או לא.

נראה פשוט שכיון שכלואים בכלא הצבאי, ואין להם שום חופש דת, אינם נקראים סמוכים על השולחן ההורים, אף לבני ספרד שפוטרים בחורי ישיבה, כיון שעיקר מקום ביתם, הוא הבית, [ונכמו שנתבאר בארוכה בשערי יוסף הלכות חנוכה], אבל בנ"ד כיון שעתה לא סמוכים ולא יכולים לחזור הביתה, ונמצאים בכלא של הרשעים, וא"א לדעת כמה זמן יהיו שם, והוא יותר לזמן של שמונה ימים, [עי' פר"ח סי' תרע"ז, שנמדד בח' ימים, ונתבאר בספר בארוכה] לכן בודאי חייבים בהדלקה של נרות חנוכה בברכה, ואינם יכולים לסמוך על ההדלקה של ההורים. [וכן מתבאר ממש"כ בשו"ת אור לציון (ח"ד פרק מזה תשובה ט' שאסיר בבית הסוהר שאין מדליקים עליו בביתו גם אם נאמר שאין דין בית לבית האסורים ואינו חייב במזוזה משום שאינו דירת כבוד או משום שהוא דירת עראי מ"מ יש לו דין בית לחיוב הדלקה ואין לפוטרו מדין אכסנאי שהרי אין כאן בעל הבית שהוא סמוך על שולחנו ולכן חייב להדליק בברכה ואם יש כמה אסירים ביחד בחדר ישתתפו ביחד ע"ש].

ולגבי מקום ההדלקה, כיון שצריך שיהיה היכר לבני רה"ר, ובתוך הכלא נחשב כרה"ר, יש להדליק על פתח הכניסה לכלא, [וכעין מה שהו"ד הגריש"א בתורת המועדים על השונה הלכות, שיש להדליק בפתח הראשי של בית חולים] אך יש לדון שדינו כמתחם של בית חולים, שיש בו הרבה בנינים, שמוגדר כרה"ר, כיון שיש בו עוברים ושבים, ולכן אם יכולים ידליקו על פתח התא.

ואם אי אפשר להם להדליק, ימנו שליח להדליק מחוץ לבית הכלא ויזכו לכולם את הנרות חנוכה, כיון שדינם כהרבה בעלי בתים שגרים בחצר אחת, [ונכמו שכתבתנו

נהג גם הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל, שהוציא והכין את החנוכיה בחדר שהוא מדליק כמה ימים לפני חנוכה, כמובא בספר ארחות רבנו ח"ג (עמוד ככג אות א) ע"ש.

(ו) ומבואר יוצא מדברי הרב זכר דוד, טעם למנהג זה הוא כדי לרמוז, שלמרות שהיו אבותינו בימי היוונים בצרה, לא התמידו בצרתם, שגם אם נגזרה גזירה רעה על האדם במשך החיים, תוך שלשה ימים תתבטל, וכן יהיה לעתיד שצרותינו לא ימשכו זמן הרבה, כי הסיבה שיוסף השאיר אותם במשמר רק שלושה ימים, אמרין במדרש רבה בראשית (פרשה צא אות ז) לעולם אין הקב"ה מניח את הצדיקים בצרה שלשת ימים, וכן למדו ליוסף, ליונה, למרדכי, לדוד. וכן הוא אומר (הושע ו, ב): "יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו". ע"כ. כי לעולם אין הקדוש ברוך הוא מניח את הצדיקים בצרה שלשת ימים, כמו שכתוב: "ויאסוף אותם אל משמר שלשת ימים". ועוד נאמר ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו, ועושים כן שלשה ימים קודם חנוכה, ועוד שלשה ימים אחריה, בבחינת והסר השטן מלפנינו ומאחרינו.

(ז) ולפי זה יש להסביר מ"ש בגמ' (סנהדרין סד.) יתבו תלתא יומא בתעניתא, בעו רחמי, נפל להו פיתקא מרקיעא דהוה כתיב בה אמת. ע"כ. וכמו שכתוב בבא מציעא (פו.) נפל פתקא מרקיעא דפומבדיתא, וספדוהו שלשה ימים ושלשה לילות. ע"ש. וכתב בספר תורת חיים (סנהדרין סד.) ד"ה יתבו) שהטעם שישבו בתענית תלתא יומי, משום דלעולם אין ישראל נתונין בצרה, יותר משלשה ימים, כדאיתא במדרש (אסתר פרשה ט אות ב) באברהם כתוב, "ביום השלישי וישא אברהם את עיניו", בשבטים כתוב: "ויאסוף אותם אל משמר שלשת ימים", יונה שנאמר: "ויהי יונה במעי הדגה שלשה ימים", וגם הנס של אסתר נעשה בסוף שלשה ימים לתעניתם. ע"ש. המדרש מלמד, שאין הקב"ה מניח את בריותיו בצרה יותר משלושה ימים, ומי שנמצא בצרה וזקוק לישועה, הקב"ה ממציאה לו ביום השלישי. וזה גם לפני שלשה ימים, וגם אחרי חנוכה שלשה ימים, בבחינת והסר השטן מלפנינו ומאחרינו. והסוד של שלשה ימים לבטל כל צרה, לעורר זכות שלשה אבות בהנהגת חסד דין ורחמים.

(ח) גם מצאתי לאבי הקבלה, שזכה לגילוי אליהו הנביא, קדוש עליון, רבי יצחק סגי נהור (בנו של הראב"ד) בקונטרס "סוד הדלקת נרות חנוכה", שקיבל מאליהו הנביא זכור לטוב, שצריך בנר חנוכה, להקדים שני ימים קודם, לתקן הנרות, ולהזמין שמן זית זך להדלקה". והובא בספר זכרון להרב פחד יצחק הוטנר זצ"ל, (עמוד תלה). ויש מי שכתב על דברי רבי יצחק סגי נהור הנ"ל: "לא נתברר לנו הטעם שצריך להקדים שני ימים לתקנו, ואולי טעמו על פי הסוד". ע"ש.

לגבי מקום ההדלקה בבתי חולים שלא נותנים להדליק שם]
שכולם יכולים להשתתף ביחד.

ויהי רצון שנזכה לגאולה קרובה במהרה בימינו אמן.

בברכת התורה
יוסף אביטבול
מח"ס שערי יוסף ושא"ס
החונה פה עיה"ת בני ברק

הרה"ג אברהם דוד ברנד שליט"א
אופקים

היאך הדליקו נרות בשמן נס

בעולם הישיבות מפורסמת הקושיא המיוחסת לרבינו חיים הלוי מבריסק⁴, היאך יכולים היו להדליק נרות במקדש שמונה ימים מהשמן שהתרבה בדרך נס בפך השמן, והלא קי"ל דכל השמנים פסולים למנורה ואין כשר אלא שמן זית זך (מנחות פו, א), ושמן שהתרבה בדרך נס אינו שמן זית. ועיין בכלי חמדה (פר' ויקהל אות ד) שהביא כעין קושיא זו ממורן בעל החידושי הרי"ם⁵.

שמן שהביאו העננים

א[בכלי חמדה הוסיף והקשה, דהנה איתא בקרא פר' ויקהל (שמות לה, כז-כח): "והנשיאים הביאו את אבני השם ואת אבני המלוואים לאפוד ולחושן. ואת הבושם ואת השמן למאור ולשמן המשחה ולקטורת הסמים". ובתרגום יונתן בן עוזיאל שם איתא: "וענני שמיא אזלין לפישון ודליין מתמן ית אבני בורלות חיל אוית אבני אשלמותא לשקעא באיפודא ובחושנא ומחתן יתהון באנפי מדברא אזלין רברבני ישראל ומייתן יתהון לצרוך עיבדתא. ותיבין ענני שמיא ואזלין לגן עדן ונסבין מתמן ית בושמא בחיר אוית משחא דזיתא לאנהרותא וית אפרסמא דכיא למשח רבותא ולקטורת בוסמיא".

העולה מכאן אם כן, הוא שהעננים הם שהביאו את שמן המשחה מגן עדן. ואם כן איך היה שמן זה כשר להדלקה במשכן, והלא אין זה שמן זית אלא שמן של נס.

⁴ אמנם בספר דף על הדף (שבת כא, ב) הביא בשם הגר"ר מנחם בן מנחם שליט"א, ר"מ בישיבת תפוח, כי שמע מזקן מופלג שפגש בצעירותו את מרן הגר"ח מבריסק, ואמר לו "איך האב דאס קיין מאהל ניט גיפרעגט" (מעולם לא שאלתי קושיא זו). ועיי"ש שהביא גם בשם הגר"ד סולובייצ'יק והגרמ"ד סולובייצ'יק שג"כ פקפקו על שמועה זו.

⁵ ובמנחת אלעזר (ח"ב סי' עח אות ג) הקשה קושיא דומה, דהא בעינן מן המותר בפיד, ואי"כ כיצד הדליקו בשמן שנתרבה ע"י נס, והא אסור ליהנות ממעשה ניסים, ועיי"ש מה שתירץ ואין כאן מקומו. ואם ירחיב ה' חילי עוד אחזור לדון בסוגיא זו. ועיי"ע בבני יששכר (מאמרי חנוכה מאמר ד אות קכד) משי"כ בזה.

והנה, בגוף העניין, אי יוצאים ידי חובת מצוות בדבר הבא דרך נס, מצינו לכאורה דברים מפורשים בגמרא במנחות (סט, ב): "בעי ר' זירא חטין שירדו בעבים מהו, למאי אי למנחות אמאי לא, אלא לשתי הלחם מאי, ממושבותיכם אמר רחמנא לאפוקי דחוצה לארץ דלא, אבל דעבים שפיר דמי, או דלמא ממושבותיכם דווקא ואפילו דעבים נמי לא".

והנה, בפירוש חטים שירדו בעבים, פירש רש"י שם (ד"ה שירדו): "שירדו בעבים עם המטר, כששתו העבים באוקיינוס בלעו ספינה מליאה חטין". וכע"ז פירש רבינו גרשום. אמנם התוס' פירשו (ד"ה חטין): "דעל ידי נס ירדו בעבים". וא"כ לשיטת התוס', נסתפקה הגמ' בהא ממש, אי באופן שבאו חטים ע"י נס, האם חשבות מושבותיכם. ולמעשה לא הוכרע ספק זה בגמ' (עיין רמב"ם פ"ח מהל' תמידין ומוספין ה"ג)⁶.

אמנם, כ' הכלי חמדה לחלק בין מקרה זה לנידו"ד, דהתם הלא ירדו החטים בעבים ורק לאחמ"כ עשו מהן מנחות, וא"כ אכתי הוי מנחת חטים טובה. אך הכא, הלא איתא בת"י דירד השמן מגן עדן כמות שהוא, ולא שהורידו זיתים ועל ידיהם עשו שמן. וא"כ אכתי יש כאן שמן שאינו שמן זית אלא שמן נס.

וכ' בכלי חמדה דע"כ משה יודע היה ברוה"ק דשמן זה הנו שמן זית⁷. ולדידי נראה להוכיח כן, דהנה איתא במדרש (בראשית רבה לג, ו) שעלה זית טרף שהביאה היונה לנח בפיה, היה מגן עדן. א"כ הרי מוכח בהדיא דאיכא בגן עדן עצי זית, וככל הנראה מעצים אלו הביאו העננים את השמן למשכן. וכן מצינו בפרקי דרבי אליעזר (פכ"ג) שהביא נח הזמורה שממנה נטע הכרם מגן עדן. הרי דאיכא התם עצים (כמובן הכל לפי מיעוט השגתנו בעניינים אלו, והכל לפי הפשט הפשוט). ושור"ר שכבר קדמני בזה הגרצ"פ פראנק במקראי קודש (חנוכה סי' ג).

תירוץ הגר"ח

ב[ומ"מ ניהדר לנידו"ד, היאך הדליקו החשמונאים את המנורה, והלא היה זה שמן שנוצר בדרך נס ואינו שמן זית. ובשם הגר"ח מפורסם התירוץ, דמה שדלק השמן שמונה ימים, לא היה זה על ידי שהשמן התרבה, אלא דנוסף כח בשמן ועל ידו הוא דלק יותר זמן ממה שהיה דולק בדרך הטבע. ועפ"ז אמר הגר"ח ליישב את קושיית הבית יוסף המפורסמת (או"ח סי' עת"ר) מדוע נקבע חנוכה שמונה

⁶ אמנם בשו"ת שיח יצחק (או"ח סי' שכג) נקט בפשיטות מכח דברי הגמ' הנ"ל דמעשה ניסים מועיל במצוות.

⁷ וכי שם, דאע"פ שהתורה לא בשמים היא ואין סומכים על רוח"ק להכריע ההלכה, מ"מ כל זמן שהיו ישראל במדבר ולא נשלמה התורה"ק כן היו דנים ע"פ רוח"ק. ועיי"ע במהר"ץ חיות (בבא מציעא נט, ב) שכי' דלברור המציאות בעלמא סומכים על רוח"ק.

ימים ליזכר הנס, והלא לא היה הנס אלא שבעה ימים, שביום הראשון היה זה בדרך הטבע שדלקה המנורה. אמנם להנ"ל מובן היטב, שאף ביום הראשון היה זה נס שדלק השמן באופן שלא נגמר ונותר מספיק ליום הבא.

ובספר זכור לדוד עמ"ס הוריות (יא, ב) הביא בשם מרן הג"ר משה סולובייצ'יק להקשות על תי' זה, מהא דאיתא התם שבשמן המשחה משחו מלכים וכהנים גדולים וכולו קיים לעתיד לבוא וכו'. והתם הלא הוא בוודאי שמן המתרבה בעצמו ע"י נס. וא"כ היאך יהיה לעת"ל כשר, והלא נתרבה בדרך נס. ואפ"ל, דמכיוון וכל פעם השתמשו רק מעט בשמן זה, ע"י שנטלו מעט ומשחו, א"כ י"ל דבכל פעם לאחר שמשחו, נתרבה מעט שמן כנגד מה שהוציאו ועי"ז כולו קיים לעת"ל. ובכה"ג שפיר אמרי' קמא קמא בטיל וכולו שמן כשר. ושור"ר בשו"ת בן פורת למרן הגר"י ענגיל (סי' ב) שדן לומר דשמא בשמן המשחה לא התמעט כלל ע"י מה שנטלו ממנו, ולפי"ז לק"מ.

החילוק בין ברכה לנס

ג] והנה, בגוף קושיית הב"י כ' הט"ז (שם ס"ק א) לתרץ ע"פ דברי הזה"ק (ח"א פח, א), דאין הברכה חלה על כלי ריקן. וא"כ, כאשר דלקו הנרות בלילה השני, איגלאי מילתא למפרע שאף בלילה הראשון חל הנס בשמן שלא נשרף כליל כשם שהיה אמור להיות בדרך הטבע, אלא התקיים קצת ממנו ועל ידי זה חלה בו הברכה שנוצר שמן נוסף. והביא הכלי חמדה לתמוה בשם בעל החידושי הרי"ם, דדברי הזה"ק דאין הברכה חלה על כלי ריקן, לא מיירו אלא בברכה, אך שאני נס דהוא דבר היוצא מדרך הטבע לגמרי וא"כ נראה דחל אף על כלי ריקן.

אמנם, אמר החידושי הרי"ם, דבדווקא הוכרח הט"ז לומר שהייתה זו ברכה ולא היה זה נס, והוא משום הקושיא הנזכרת, דאם היה זה נס, א"כ היאך היו יכולים להדליק בו את הנרות והא ל"ה שמן זית. אע"כ דהייתה זו ברכה, והיינו דאותו שמן זית עצמו שהיה בפך התרבה ונוצר שמן זית נוסף⁸. ורק בלילה הראשון נעשה נס מה שלא נשרף שמן זה ועל ידי כן יכול היה להמשיך ולהתרבות. ובזה מובנים דברי הזה"ק דאין הברכה שורה על כלי ריק, והיינו מכיוון שברכה עניינה להרבות דבר קיים, ואיך ניתן להרבות דבר שאינו קיים כלל.

שמן אלישע

ד] אלא דהכלי חמדה הק' על סברא זו, דהנה לגבי המעשה המובא במלכים ב (פרק ד), גבי נס אלישע שנתרבה השמן, הביא הרד"ק דבר פלא בשם תוספתא, וז"ל שם (פסוק ז): "וכד אתרחיש לה ההוא ניסא אמרת ליה לנביא דה' אית עלי

⁸ ועיין בשו"ת יד חנוך (סי' כ) ובשו"ת דברי מלכיא (ח"ז סי' יב) שכי' כע"ז.

עשור מהאי מישחא או לא, אמר לה בעליך זן נביאיא דה' במילתא דליכא עליה עשורא ואף את לית על משחך עשור, דמן ניסא הוא". הרי מבואר, דמכיוון ששמן זה התרבה בדרך נס, אין הוא חייב במעשרות. והתם, הלא היה ברכה. שכבר היה בביתה אסוך שמן אחד אלא שהתרבה מאוד. הרי מוכח בהדיא דאף דבר המתרבה ע"י ברכה לית ביה מצוות.

וכ' הכלי חמדה דאדרבא, מהתם איכא ראייה גדולה לדעת החידושי הרי"ם. דהא דאמר לה אלישע שהשמן פטור ממעשר, אין זה מכיוון ששמן זה נוצר בדרך נס וע"כ אין בו מצוות, אלא משום דבוודאי אסוך השמן הראשון שממנו נתרבה כל שאר השמן היה מעושר (והכי מסתברא, דאין נראה שאשה מבני הנביאים תשאיר בביתה דבר שאינו מעושר). אמנם אותה אשה נסתפקה בספק זה גופא, האם מכיוון שהשמן נתרבה ע"י נס א"כ הוא שמן חדש וחייב במעשר, או דלמא מכיוון שהוא נמשך מדבר מעושר הרי גם השמן שנתרבה חשיב מעושר. וע"ז השיב לה אלישע דהשמן שנתרבה ע"י הנס הרי הוא ממש כאותו השמן הראשון וחשיב מעושר.

ובקובץ יגדיל תורה אשר י"ל בסלוצק (שנה ב קונ' יג, עמ' 156) ראיתי שהובא לתרץ באופן נוסף הקושיא מדברי הרד"ק, די"ל דבנס חנוכה הכי הוה מעשה, דלא שפכו כל השמן שבפך למנורה ולאחמ"כ מדי יום נתמלא הפך מחדש (או המנורה עצמה), אלא דתוך כדי ששפכו מהפך אל המנורה הלך פך השמן והתמלא מיניה וביה, וא"כ אמרי' ביה קמא קמא בטיל.

ועוד ראיתי בס' נתן פריז (חנוכה מהד' תשע"ד עמ' עד) שכ' ליישב דפירות הבאים ע"י נס בוודאי פטורים ממעשר, דעכ"פ לא גרע מלקוח דפטור ממעשר.

ובפרדס יוסף (פר' לך לך יד, כג) הביא לתרץ קושיא זו דהוא דין מיוחד במעשר, דדבר הבא ע"י נס פטור מן המעשר, והוא משום שעיקר מצוות תרו"מ הוא משום תיקון שנתקללה האדמה בחטא אדם הראשון, וא"כ דבר הבא ע"י נס אין צריך תיקון.

וע"ע בשו"ת חת"ם סופר (או"ח סו"ס קצז) מש"כ לגבי שמן אלישע.

עוד בחילוק בין ברכה לנס

ה] והוסיף הכלי חמדה ראייה נוספת לדעת החידושי הרי"ם דדבר המתרבה ע"י ברכה יש בו מצוות, דהנה בגמ' בתענית (ח, ב) איתא דהנכנס למוד את גרנו אומר יהי"ר מלפניך וכו' שתשלח ברכה במעשה ידי, התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי הזה. ונפסק ברמב"ם (פ"י מהל' ברכות הכ"ב). הרי דחלה ברכה בגורן, וא"כ היאך יכול אח"כ להפריש ממנו תרומות ומעשרות והלא מעורב בו גם תבואה הפטורה

לשחק בסביבון בחנוכה על כסף האם מותר או אסור

בס"ד

י"ז כסלו ה'תשפ"ו

לכבוד הרה"ג עקיבא משה סילבר שליט"א שלום וברכה
וכט"ס!

אחדשה"ט כנאה וכיאה באהבה רבה!

נשאלתי ע"י אשה שרוצה בימי חנוכה לשחק עם בנותיה או חברותיה במשחק הסביבון או כל משחק אחר כדי להנות ולהנעים את הזמן, משחק שכל אחת מבנותיה שמה כמה שקלים 3 עד 7 שקלים, וכל אחת בוחרת אות אחת מד' אותיות הכתובות על הסביבון נהג"ש, ומסובבים את הסביבון, ומי שסביבון נעצר באות שהיא בחרה, היא זוכה בכל הסכום ששמו הבנות או החברות האחרות, ושואלת אם מותר לשחק באופן כזה.

ועוד שואלת האם מותר לעשות כן בשאר ימות השנה לאו דווקא בחנוכה, כאשר משחקים משחקי חברה, האם מותר שיהיה על כמה שקלים, כאשר משחקת עם חברותיה או בנותיה.

במשנה מסכת ראש השנה (פרק א, משנה ח) אָלוּ הֵן הַפְּסוּלִין, הַמְּשַׁחֵק בַּקְּבִיא, וּמַלְוֵי בְּרִבִּית, וּמַפְרִיחֵי יוֹנִים, וְסוֹחְרֵי שְׂבִיעִית, וְעֹבְדִים. זֶה הַפְּסוּל, כָּל עֲדוּת שְׂאִין הָאִשָּׁה כְּשֶׁרָחָה לָהּ, אֶף הֵן אֵינָן פְּשָׁרִים לָהּ. ע"כ.

רבי עובדיה מברטנורא כתב (שם) טעם פסול משחק בקוביא, וז"ל: משחק בקוביא. עצמות שמשחקים בהן בערבון. ואמור רבנן אסמכתא לא קניא, והרי הן גזלנין מדרבנן. עכ"ל.

בתוספת יו"ט (שם) כתב, וז"ל: המשחק בקוביא. פירש הר"ב מטעם אסמכתא דלא קניא והרי הן גזלנים מדרבנן דמדאורייתא אינו קרוי גזלן אלא החוטף מיד איש כדכתיב (שמואל ב' כ"ג) ויגזול את החנית מיד המצרי. כ"כ רש"י. ולפסק הלכה שזכרתי דכל עובר עבירה כו' פסול י"ל כמ"ש התוס' דכיון דמדעתו נותן לא נחשב בעיניו כגזל. ע"כ. ובפ"ג דסנהדרין כתב הר"ב טעם אחר שכן שם בגמרא חולק רב ששת על זה הטעם דהכא וסובר דכל כה"ג לאו אסמכתא היא ואיכא בינייהו דגמר אומנות אחריתי. ושם פסק הר"ב כרב ששת. עכ"ל.

ולכאורה לפי זה יהיה מותר לשחק עם מעט שקלים ואין בזה משום גזל כי כל אחת מוחלת על הפרוטות ששמה והעיקר אצלה הוא להעביר מעט את הזמן בנעימים.

ממעשר מכיוון שבאה ע"י ברכה. אע"כ דדבר המתרבה ע"י ברכה מדבר שבעצמותו הוא כשר, אף המתרבה נידון כמוהו וכשר.

והנה, ע"פ יסוד זה, תתורץ גם קו' הגרמ"ס שהובאה לעיל משמן המשחה, דמכיוון שאינו מתרבה ע"י נס חדש אלא ע"י ברכה בשמן הקיים, הרי אף לעת"ל יהיה כשר.

ולכאורה יש להביא ראיה נגד יסוד זה, מדברי המחזיק ברכה (או"ח סי' תרע"ז ס"ק ג) שנסתפק בשמן שנשאר מהדלקת נרות חנוכה, דקי"ל ששורפו כיוון שהוקצה למצוותו, היאך דינו היכי דנתרבה השמן בדרך נס, ומסיק דהוא כגידולי הקדש דהם חולין ומותרים בהנאה. ואי נימא דאכן דבר המתרבה בדרך ברכה מדבר קיים הרי הוא כאותו הדבר עצמו שממנו נתרבה, א"כ גם בנידו"ז לכא' צריך הדין להיות שיהיה השמן המתרבה אסור, וצ"ע.

תירוצים נוספים לקושיית הגר"ח

[במכתבי תורה ממרן האמרי אמת מגור (מכתב יב⁹) הביא שהקשה לו קושיא זו "רב מפורסם מאונגרין" (הונגריה). וכו' לתרץ בקיצור; "די"ל דבנס חנוכה היה הנס שבפך היה בו מידת מועט המחזיק את המרובה, והיה באמת הרבה שמן זית, נמצא גם בלילה הראשון משמן שעמד בנס".

ובהערות שם הביאו מכתבי חסידים לבאר יותר תירוץ זה, והיינו דכך היה מעשה, דכאשר מלכתחילה מילאו הכהנים פך זה בשמן, מילאו אותו פעם אחת וראו שאינו מתמלא, והוסיפו ומילאו אותו שמונה פעמים עד שהיה מועט המחזיק את המרובה. וכאשר הגיע פך זה לידי החשמונאים, נראה להם כפך רגיל אשר יש בו מעט שמן, אולם באמת היה בו שמן מרובה המספיק לח' ימים. ולפי"ז לא היה נס כלל בשמן אלא בפך. ועל פי זה אמר האמרי אמת לתרץ עוד ב' קושיות, הראשונה היא קושיית הבית יוסף, דלפי"ז שפיר מובן שאף בלילה הראשון היה נס, דהא מעיקרא היה נס בכך שפך זה החזיק את המרובה. ועוד מובן מדוע חתמו פך זה בחותמו של כה"ג ומה ראו על ככה, ולהנ"ל הוא מובן דמכיוון שהוא בכך דבר פלא שהפך אינו מתמלא, נצרו את הדבר ושמרו פך זה במיוחד.

ושוב מצאתי שכעין דברים אלו כתב גם בשואל ומשיב (רביעאה ח"ב סי' קד) דמלכתחילה החזיק הפך שמן המספיק לח' ימים, אמנם היה שמן הנס בלוע בתוך השמן הטבעי עי"ש¹⁰.

⁹ לבנו, הרה"ק בעל הבית ישראל מגור.
¹⁰ ועי' בס' תולדות חיים עה"ת, דרושים לחנוכה סי' ז עמ' פא, שכ' דהנס היה ע"י אש שידה מהשמים ולא כילתה השמן.

ותפארת ישראל (יכין אות ל"ו) כתב, וז"ל: בקוביא. [קובאס]
בל"י [ווירפעל], וה"ה שאר מיני שחוק ודוקא שזה אומנות
[שם סט"ז]. עכ"ל.

וכאן אין זה האומנות של הנשים אלא משחקות מפעם
לפעם כדי להעביר את זמנם ולא לפרנסתם.

בשו"ע חו"מ סימן ל"ד, בהלכות "עדים הפסולים מחמת
עבירה" (סעיף ט"ז) כתב, וז"ל: מפריחי יונים (פי'
שמלמדים אותם להביא יונים משובך הזולת) בישוב,
פסולים, מפני שחזקתן שגוזלים יונים של אחרים. וכן סוחר
שביעית, והם בני אדם שיושבים בטלים, וכיון שבאה
שביעית פושטים ידיהם ומתחילים לישא וליתן בפירות,
שחזקת אלו שהם אוספים פירות שביעית ועושים בהן
סחורה, וכן משחק בקוביא, והוא שלא תהיה לו אומנות אלא
הוא, הואיל ואינו עוסק בישובו של עולם, הרי זה בחזקת
שאוכל מן הקוביא שהוא אבק גזל. ולא אקוביא בלבד אמרו,
אלא אפילו משחקים בקליפי אגוזים וקליפי רמונים; וכן לא
יונים בלבד אמרו, אלא אפילו במשחקים בבהמה חיה ועוף,
ואומרים: כל הקודם את חבירו או כל הנוצח את חבירו יטול
בעליו שניהם, וכל כיוצא בשחוק זה, והוא שלא תהיה לו
אומנות אלא שחוק זה, הרי זה פסול. וכל אלו, פסולים
מדבריהם. עכ"ל.

ועיין בתקנתם (שם) בסעיף ל' ול"א.

והנה נשים בין כה וכה פסולות להעיד, אלא רק אם היא
עדות לאשה עגונה, שבאופן כזה היא כשרה להעיד.

ואם כן לכאורה נראה שאין בעיה להתיר לכתחילה לנשים
לשחק על מעט ממון בימי החנוכה על הסביבון או על מעט
ממון במשך ימות השנה כשמשחקות משחקי חברה,
וכשאינם עושות דבר זה בקבע.

אך ברור הדבר שאין ראוי לעשות את זה כי אפשר להגיע
מזה לבטלה ושעמום ומריבות ודיבורי לשון הרע ורכילות.

ואשמח מאד לדעת מה דעת כבוד הרב בענין זה.

בברכת התורה ולומדיה
רן יוסף חיים מסעוד אביחצירא
מח"ס מריח ניחוח
עפולה ת"ו

תשובתו אלי:

האם מותר לנשים לשחק בסביבון על כסף או לא

הנה חלק מהדברים הרחבתי בתשובתי לגבי משחק
בגוגואים (גרעיני משמש) ובהוספה שם¹¹, ומ"מ אכתוב בזה

¹¹ א"ה ריחמ"א: לתועלת הענין אני מביא כאן את מה שכתב
בתשובתו בענין הגוגואים, וז"ל:

ילדים המשחקים בגרעיני משמש

ומתערבים על המשחק על כמות גרעינים האם החוב תופס וחל

יעוי' ברמ"א או"ח סי' שלח ס"ה וכל זה בשחוק דרך צחוק
בעלמא, אבל בשחוק כדי להרויח אסור אפי' שחוק בתם
ובחסר דהוי כמקח וממכר עכ"ל, ומבואר דיש איזה אופן שחל
חוב והאיסור רק מצד שבת.

ועי' ברמ"א חו"מ סי' רז ס"י כמה חילוקים בדין אסמכתא,
והאופן המותר לפי החלק מהדעות הוא במין הגרלה שאינה
תלויה בדעתו, ולכן יש צד להתיר זוג ופרט או דבר שאינו תלוי
בדעתו (ולדין עכ"פ לכתחילה אין להתיר עי' משנ"ב סי' שכב
סקכ"ב).

והעיר הרה"ג עובדיה זכאי [ורוב המ"מ שצינתי בתשובה זו
מספרו מחזה עובדיה סי' ד] שמשחק גרעיני משמש (הנקרא
כאן גוגואים) רגיל כגון בקופסת זריקה הוא תולה בדעת עצמו
ולא בדעת אחרים, דדומה למש"כ בגמ' סנהדרין כה ע"א אנא
ידע לאקושי טפי וכו', ובזה אין הקולא של תולה בדעת אחרים.
(ואולי מצד זה יש לצדד דלגבי האב חשיב תולה בדעת אחרים
והוא הבעלים האמיתי וצ"ב דהרי נתן לקטן לשימוש הקבוע
ולא נתכוון ולא רצה לקנות כלל).

ויש להוסיף עוד דברמ"א בחו"מ שם ההיתר הנזכר הוא רק
כשכל ההתערבות לפנייהם אבל במציאות המשחק אינו רק
באופן זה.

אבל צ"ע בניד"ד במשחקי גוגואים שהוא אסמכתא על דבר
שאינו שוה ממון ובספר הנזכר כתב לצדד דמאחר וביניהם
מחליפים על ממון חשיב שווה כסף וטעם זה צ"ב דהרי בשוק
אינו שווה כסף ומנ"ל דסגי שבין הצדדים שווה כסף, ואמנם
בפדיון הבן מצינו דסגי לדדי שוה לי ה' סלעים אבל מנ"ל
שבדיני גזילה כ"ה אם נימא דבעי שוה כסף כדי לאסרו.

אבל עוד כתב שם לאסור מטעם דגזל אסור גם בפחות מש"פ
[היינו עכ"פ היכא דמקפיד] וגם זה יל"ע אם יש לזה גדר גזל
ובפשטות אכן כך הוא כיון דאסמכתא משום גזל.

ומה שדן שם להתיר בשם חכ"א מטעם שאין שוויות לגוגואים
אלא לצורך המשחק יש לדון דאם כוונתו דמאחר וכל מה
שהוא שווה הוא לצורך המשחק ואם נבטל המשחק לא יהיה
שווה וממילא יש להתיר, כ"ז צ"ב דסו"ס הקטן מקפיד
ומצטער על מה שהפסיד הגוגואים ומתחרט על משחק זה
ששיחק כרגע ומבחינת הסתכלותו הוא כמאבד שלל ואינו
מפקיר הדברים לצורך המשחק אלא אדרבה בעיני רוחו היה
מעדיף לבטל מה ששיחק עכשיו ומה שבס"ה על ידי המשחקים
יש חשיבות לגוגואים מנין שהוא משנה את הדין, ועוד דהרי גם
בממון רק השימוש הכללי בממון נותן שימוש לממון.

וכן יש לדון בדבר שכל הילדים נוהגים כן אם יש בו דין
אסמכתא, והנה באסמכתא שיש בה מנהג יוצא מדברי התוס'
ב"מ סו ע"א בתירוצם הראשון דדינו סיטומתא וכן נקט
להלכה בחת"ס שו"ת סי' סו, ועדיין צ"ב אם מנהג קטנים
חשיב מנהג, ואולי סגי בזה שהמשחקים עצמם כרגע הם
קטנים דבזה מוכח שבודאי מתכוונים לקנין, עי' בתוס' שם,
והיינו דאף שאין גדולים המשחקים בזה מ"מ מאחר שהמנהג
הוא שכל המשחקים בזה מתכוונים להעביר (אם נימא שכך
המנהג אצלם) ממילא מוכח שהכונה לזה, גם אם המנהג נוצר
בפועל ע"י קטנים, וצ"ע.

אולם העיר בספר הנז' דהוא פלוגתא הפוסקים אם מועיל
סיטומתא בלא קנין [רידב"ז ח"א סי' רע כסף הקדשים חו"מ
סי' רא] או לא [שו"ת הרא"ש כלל יב סי' ג] וכתב שם שלהלכה
נוקטים שצריך עי"ש, ולולי דבריו היה נראה לעני"ד באופן
אחר, דברא"ש שם לא נזכר שיש קנין אלא שעושה מעשה,
ושדיבור לא מועיל לבד, וגם מש"כ שלהלכה צריך קנין מאידך
עי' כנה"ג הגהות הטור חו"מ סי' רט סקכ"ו וברכ"י חו"מ סי'
יב ובפת"ש יו"ד סי' שכ סי"ד דמשמע דעכ"פ להלכה א"צ.

עוד תמצית הדברים שגם נתחווירו לי יותר וגם אוסיף בזה תוספת דברים גם לענין המשחק בגוגואים.

הנה ברמ"א בחו"מ סי' רז סי"ג הביא בזה כמה פרטים ובתוך הדברים נזכרו שם ג' דעות, דעה שהרחיב בה הרמ"א היא דעת ר"י בתוס' סנהדרין כה ע"א דס"ל כפשטות דעת רוב האמוראים בגמ' שם שאין איסור גזל במשחק בקוביא ואי"ז בכלל אסמכתא, וכל פסול עדות הוא רק כשאין להם אומנות שלא היא ואינם עסוקים ביישובו של עולם, ובלבד שהוא דבר שאינו תלוי בדעת האדם שמשחק שאין לו שליטה בתוצאה כמו משחק בקוביא וכ"ש סיבוב בסביבון שאין האדם יכול לשלוט בתוצאה במקרה רגיל ולכן בד"כ שאין בו חשש, דבזה אין אסמכתא כלל, ודעת ר"ת שהביא הרמ"א בסוף דבריו דהיא שיש צד רווח לב' הצדדים אין בזה משחק בקוביא אלא אם כן הוא בידו וגם לשיטתו אין איסור גזל במשחק בסביבון, ודעת הרמב"ם שהביא הרמ"א בדרך אגב דהר"י הוא דלא כמותו דס"ל כמאן דאמר בגמ' שם שהוא משום גזל דאסמכתא לא קניא ואז פסול לעדות גם אם אין לו אומנות שלא היא.

ובמקרה של גוגואים היה מקום לדמותו למשחק בקוביא דאין בזה איסור אסמכתא אולם בר"י בתוס' שם וכן הובא בקצרה ברמ"א שם מבואר דמי ששלח שליח והשליח

ועי' שם עוד סברות בזה, ולמעשה צ"ע דלכאורה יוצא שאם יש היתר הוא רק מצד שהוא מנהג המוכיח ואז הו"ל כסיטומתא על ידי מעשה ולקטנים אפשר דסגי בזה למצוות חינוך.

השלמה לנידון אסמכתא בגוגואים

הראוני במנחת שלום שהתיר ענין הגוגואים מטעם שהוא מעשה שתלוי בו ולעד"נ דמה שהתיר הרמ"א בחו"מ סי' רז סי"ג מה שתלוי בדעתו הוא בדבר שיש בידו לעשות בכל רגע ובידו להחליט אם לעשות או לא והוא תנאי ככל דיני תנאים, ומאידך הרמ"א הביא מתירים באופן שהדבר אינו תלוי בדעתו כלל כגון הגרלה (ועי' פסקי משפט על הרמ"א שם) וכגון זוג ופרט (כמו שצינתי לרמ"א בהל' שבת), אבל יש המקרה הממוצע שהוא דבר שהאדם עצמו משתדל ואין ההצלחה תלויה בו שהוא המקרה שמבואר בגמ' לאיסור כגון גבי המשחק בקוביא אנא ידע טפי וגבי אי תקדמך יונך ליון אנא ידע לאקושי טפי, וזה ממש איסור משחק בקוביא, וגבי גוגואים בד"כ אין אפשרות להצליח בוודאות וגם לא קרוב לוודאות, דאם כך היה לא היו בעלי הקופסה מניחים בידו לקלוע בקופסתם, שהרי הוא מזיק להם, וממילא כאן הוא ממש המקרה האסור שאינו לגמרי תלוי בו ואינו לגמרי לא תלוי בו.

והטעם בזה הוא דהרי בדבר התלוי בדעתו אין כאן אסמכתא כלל משום שידוע שאם יעשה יקבל ואם לא לא והוא ככל תנאי במכר, ובדבר שאין תלוי בדעתו ג"כ אין אסמכתא באופן האסור דאיסור אסמכתא הוא משום שסבור שלא יצטרך לתת ולא גמר ומקני ודבר שאינו תלוי בהשתדלותו לא סומך כלום, ולכן אסמכתא הוא רק דבר שתלוי בהשתדלותו מחד גיסא ואין מוכרח שיהיה לפי מה שיעשה מאידך גיסא, דמחד גיסא סומך על דעתו שיצליח כיון שהוא דבר התלוי בבקיאות ואומנות, ומאידך גיסא יוכל להיות מצב שלא יצליח (ואף כך הוא ברוב הפעמים בד"כ), וזהו משחק בקוביא ומפריחי יונים והיינו ממש בכלל זה משחק הגוגואים של קטנים שלום.

נתחייב על קנס באסמכתא בזה לא קניא והטעם משום שנראה קצת כמו שיכול להשתדל בדבר וסמכא דעתיה שיתנו לו, וממילא בגוגואים שיכול להתאמץ להשתדל להגיע לתוצאה ויש בזה אומנות א"כ יתכן שבזה יש לומר הסברא דאנא ידע לאקושי טפי הנזכר שם בהמשך הגמ' (סנהדרין כה ע"א וע"ב).

והנה באמת צ"ב דפשטות הגמ' לעיל מינה דלדעת רוב האמוראים מלבד רמי בר חמא דאין איסור גזל באסמכתא דמשחק בקוביא וכדעת ר"ת ור"י ואילו בסוגי' דאנא ידע לאקושי טפי משמע דהוא אסמכתא וא"כ הוא כדעת רמי בר חמא דס"ל שהוא גזל ובתנאים הוא כדעת רביה דר' יהודה דס"ל הכי לעיל מינה ושור' דאכן הרע"א בגליון הש"ס כתב כן והביא שכן אי' גם בר"ן ועי"ש מה שתמה על סוגיית הגמ' לפ"ז.

א"כ לפ"ז נמצא דהסברא דאנא ידע לאקושי טפי לדעות ר"ת ור"י אינה להלכה וממילא היה מקום לומר דגם בגוגואים א"א לומר סברא זו [וזהו שוב דלא כמו שכתבתי בהשלמה לתשובה הקודמת], ומ"מ גבי שליח חזי' דעכ"פ לשי' ר"י אמרי' דכיון שנראה כמשתדל [ואינו כמו משחק בקוביא שהוא כעין הגרלה אקראית] יש בזה משחק בקוביא כיון שסומך דעתו וממילא אולי יש להרחיב הדברים באופן שיש השתדלות הניכרת לעין ויש לעיין בזה [וברמ"א גופיה לא נזכר אלא ג' חילוקים, בידו, אינו בידו והוא ביד אחרים, אינו לא בידו ולא ביד אחרים, ואם נימא הכי נמצא שיש כאן חילוק חדש שהוא בידו להשתדל בדבר לסייע קצת ויש בזה אומנות, ופשטות הרמ"א שלא הזכיר חילוק זה, ואולי ס"ל דסברת אנא ידע לאקושי טפי נדחתה, דמה שבידו לגמרי חשיב בידו ומה שאינו בידו לגמרי חשיב אינו בידו וצל"ע].

ויש לציין בזה דהר"י בתוס' שם לעיל מינה בקושייתו על ר"ת הביא ראיה מהסוגיא שלאח"ז דאנא ידע לאקושי טפי להוכיח דכשיש לאדם טענה שיכול להשתדל בכה"ג יש בזה יותר סברא להחשיבו כאסמכתא, וזהו אע"ג דלפי המבואר עיקר הסברא קיימא לדעה דר"י בתוס' לא קיים כוונתה מ"מ עיקר הסברא נקט לה להלכה ללמוד מזה לענין שולח שליח על הדרך שנתבאר לעיל, וא"כ יתכן לומר כנ"ל דהטענה דאנא ידע לאקושי טפי היא סברא קלישתא דהכל יודעים שמשחק בקוביא ומפריחי יונים (שבזה נאמר לאקושי וכע"ז בקוביא) הוא הגרלה אקראית וההקשים אינם מועילים כ"כ אבל באופן שיש לו טענה שיצליח אפשר דדמי לשליח [ומ"מ באופן שתלוי בו ממש כבר דמי לאם אוביר ולא אעביד דבזה יש חילוק בין אשלם אלף לאשלם במיטבא עי' בתוס' שם ובגוגואים ברור שאינו תלוי רק בו דא"כ היה בזה נזק לבעלי הקופסה של המשחק אלא תלוי גם בהשתדלותו, ומ"מ אם היה תלוי רק בו ג"כ היה מקום לדמותו לאשלם אלף כיון דמשלם יותר מנזק שנגרם על ידו

כללי המשחק שהם אסמכתא (ויש לציין דדעת הרמ"א באו"ח סי' תרלח דאין אנו בקיאים בתנאים והכונה שע"ה אין בקיאים בכוונתם וכע"ז יש מהפוסקים שכ' דאין בקיאים בקנינים, ואולי גם בניד"ד יש לחוש שיחשבו שהוא אמירה בעלמא כדי לצאת איזה חשש בלתי נודע ולא יבינו שבאמת בידם לעכב המעות אצלם וממילא לא יתוקן הדבר ע"ז).

לענין מה דבנשים מיירי אין חילוק לדעת הרמב"ם דהפסול לעדות הוא סימן ולא סיבה כלומר שהוא סימן שיש כאן גזל ולא שיש סיבה מחמת הפסול לעדות להימנע.

וכמו"כ להרמב"ם אין חילוק אם יש אומנות בלא היא או לא כיון דמטעם גזל מיירי.

לענין עצם המשחק עי' בבה"ל בריש הל' חנוכה סי' תרע שהזהיר שלא להרבות בשחוק הקרטין (קלפים) ושהרעישו הספרים מזה וכן נזכר בעוד הרבה פוסקים ענין זה, ועי' גם בע"ז יח ע"ב דדברים של ביטול זמן אסורים משום ליצנות וביטול תורה, ומ"מ בנשים הוא קל יותר, ועי' כתובות סא ע"ב פלוגתא דתנאי אם העיסוק במשחק לאשה עכ"פ כשאין לה אומנות שלא היא הוא דבר שיש בזה טענה שאין לעשות כן, ובחלקת מחוקק אה"ע סי' פ סק"ו מבואר שפסק כדעת המחמירים בזה דאין לעשות כן.

הרה"ג אלהן נפתלי פרינץ שליט"א
מח"ס שו"ת אבני דרך כ"א חלקים
רמת בית שמש

נרות חנוכה בבית חולים שיכבו אותם בשבת

אדם שאושפז בחנוכה בבית חולים, וחפץ היה לקיים את מצוות הדלקת נרות חנוכה. בערב שבת, הוא ניגש לאחות אחראית במחלקה (שהיא איננה דתיה) וביקש רשות להדליק את הנרות. האחות אמרה לו כי אין בעיה שידליק, אך עליו לדעת כי אחר שעה היא תכבה את הנרות. והוא התלבט מה לעשות, שכן בגלל שמירי בערב שבת, צריך שהנרות ידלקו כשעה (עיין שו"ע תרעט, א) והוא אינו רוצה לגרום לאחות לכבות בשבת.¹²

נראה שישנם כמה אפשרויות. אפשרות ראשונה לנסות למדוד כמה שמן צריך נצרך לשעה של הדלקה. ולאחר מכן לומר לאחות כי הוא שם שמן שידלוק לא יותר משעה והיא איננה צריכה לבוא לכבות. במידה והוא איננו יכול למדוד את

ואשלם במיטבא היינו נזק שנגרם מכח פשיעתו, ומאידך גיסא יש מקום לטעון דאין כאן אסמכתא דדוקא אשלם אלף הוא דין מיוחד שבזה הוא גוזמא דלא מסתבר שישלם אלף משא"כ באומר שישלם חמישים קנס אפשר דאין בזה גוזמא דבזה אפשר שמתכוון לשלם ועי' בלשון התוס' שם].

והנה ברש"י בסנהדרין שם כה ע"ב פירש דאפילו המשחק בקליפי וכו' היינו אקראי בעלמא ולכאורה אקראי אינו בכלל אין לו אומנות שאינה היא וא"כ קאי כרבי בר חמא דלעיל וכהרמב"ם שפסק כרב"ח דהמשחק בקוביא הוא גזל או דנימא דגם הבריייתא קאי כהך תנא דלעיל דאיהו רביה דר' יהודה דס"ל כרב"ח הנ"ל דס"ל המשחק בקוביא גזל הוא.

ובתשו' הרא"ש [הובא בבאה"ג ובסמ"ע שם] אי' דמי שאמר שיתן סך פלוני אחר שעשה שחוק [בקוביא] אף שעשה קנין א"צ לשלם כיון שעשה כן מחמת השחוק ואין בזה שום חיוב ולפ"ר סבר כהרמב"ם דמשחק בקוביא אינו חייב כלום דאסמכתא לא קניא וצ"ע, (ולא עיינתי בפנים לע"ע), או יש לומר באופנים דגם ר"י מודה שלא קני במשחק בקוביא עי' להלן בסמוך.

ולגוף ההיתר ברמ"א שם נזכר ההיתר דוקא כשהכסף של שניהם מונח לפניהם [וכ"ה בתוס' שם] וי"א דוקא כשמונח על דבר שהוא של שניהם ופי' בבהגר"א דזהו כדי שיהיה קנין דבלא קנין השחוק הוא הבטחה בדיבור בלבד ודברים לא קנו.

ומ"מ גם באופן שהוא הבטחה בדיבור יל"ע למה יהיה בזה איסור אסמכתא כיון שמתכוון לתת אח"כ, ואפשר דאה"נ אין בזה איסור אסמכתא ורק ר"ל שמן הדין אינו מחוייב לשלם כל עוד שלא היה קנין, ויש לדון באופן שהוא איסור אסמכתא או להרמב"ם בכל אופן מה הדין אם מתנה ואומר אע"פ שמן הדין הוא שלי אני נותן לך [והנה אם מתנה מעיקרא יש מקום לומר דבאמת לא סגי דהרי כל ההתניה היא מחמת שסבור שירוויח ומאידך גיסא י"ל דמ"מ התנה והרי בדבר שבממון תנאו קיים וממה שלדעת השו"ע באה"ע סי' נ ס"ו יש להצריך בשידוכים לעשות תנאי חזק יותר מזה עי' שטר חוב שכותב מעיקר שחייב מנה א"כ לכא' לפ"ר ש"מ דתנאי קלוש כזה לא מהני, וגם להרמ"א שם בשידוכים יש דין מיוחד עי"ש בנו"כ, וצל"ע], אבל יש לדון במתנה אחר מעשה ואומר יודע אני שאינו שלי ואני נותן לך, ובלשון הרא"ש המובא בבאה"ג הנ"ל אי' דאם חייב עצמו מחמת השחוק או בסתמא לא חל ומשמע דאם חייב עצמו להדיא לא מחמת השחוק אלא במתנה על אף השחוק מהני ומ"מ אין הדיוק מוכרח ד"ל אם חייב עצמו חוץ מן השחוק כלל ור"ל מחמת מנה או מחמת מתנה חדשה ומ"מ הפשטות דאה"נ שיכול לחייב עצמו ומ"מ אפשר דלאו משנת חסידים היא כיון שסו"ס טעם החיוב הוא מחמת

¹² ולא נכנסנו בתשובה זו למיקום ההדלקה בבית חולים, ועיין בזה בשו"ת משנת יוסף (ז, קכח אות ו).

השמן, נראה כי יקח נרות שעווה שכתוב על החבילה שדולקים כשעה.

וחשבתי כי מעיקרא אם אשתו נמצאת בביתם הוא איננו צריך להדליק כלל נרות חנוכה והוא יוצא בהדלקת אשתו¹³ (משנה-ברורה תרעה, סק"ט. תרעז, סק"ב. כף-החיים תרעה, סק"ט. ביאור-הלכה תרעה ד"ה 'אשה מדלקת'. מצות הנשים כ, א. ספר חובת-הדר¹⁴ פ"א הערה מ. וע"ע בספר הליכות בת-ישראל כא, ג-ד). ודין זה שהאשה מדליקה בבית זהו אף כשהבעל אינו בבית ורק היא בבית (תרומת-הדשן סי' קא. וע"ע בשו"ת יחזה-דעת ג, נא. דברי-שלום כהן מועדים סג, ב). אך אם היא אינה בבית, היא אינה מוציאה אותו.¹⁵

¹³ עיין במאירי (שבת כג, א) שכתב: "ומעתה מדלקת נרות חנוכה אף להוציא את האחרים כדין כל המחוייב בדבר שיכול להוציא אחרים ידי חובתם", וכ"כ האור זרוע (סי' שכד אות כ) והכלבו (חנוכה סי' מד).

¹⁴ כתב לי הרה"ג יהושע בן מאיר, בהאי לישנא: ראיתי משי"כ בפסקי תשובות בשם חובת הדר. וכתב שלפי דבריו גם הגר בבית מלון וכדומה. ואני תמהה, מה שהביאו הפוסקים וגם המ"ב לגבי ההולכים ליריד, וכי העמידו לכולם דירות חנם? ודאי ששילמו על הדירה או על האירוח. וראה מ"ב (תרעז סק"יד) וביאור הלכה (שם ד"ה 'להדליק'), ואין אחד שיזכר סברה שכשמשלם עבור הדירה אינו יוצא כמו אכסנאי... עיינתי בחובת הדר (פ"ב הערה לט), והנה מקורו מהמהרש"ם האומר שאדם יכול להדליק נר חנוכה ברכבת, שכיוון ששילם על הנסיעה הוי דירת ארעי. במהרש"ם זה עסקתי בתשובה אחרת. ההנחה שלו היא שהמהרש"ם מדבר על מי שמדליקין עליו בביתו, ובכל אופן חייב בהדלקה כיוון שהוא שוכר מקום ברכבת. אמנם המעיין במהרש"ם יראה שכתב שיש לדירת ארעי דין בית, ועל כן חייב בנר חנוכה. אך אמנם אם מדליקים עליו בביתו - לא כתב ולא רמז שחייב להדליק. רק אם ירצה להדליק, רשאי. ואם לא מדליקים עליו בביתו, חייב להדליק, ע"ש. בכל מקרה מהמהרש"ם לא נראה לי שיש לחדש דין כזה. ומה שהביא מחובת הדר שכתב שאין נראה כן מהפוסקים, המעיין בחובת הדר (שם הערה טו) יראה שכתב כן על הדין שמי שמשלם בקבלנות [מה שנקרא היום 'הכל כלול'], או שמתארח בחנם פטור בכלל מהדלקת נר חנוכה ויוצא בנר של בעה"ב. אך כתב שמשו"ע הרב (רסג, ט) שמפורש שם שאם אוכל משל בעה"ב נחשב כבני ביתו ונפטר בנר שבת שהדליק בעה"ב, וכ"כ שכי"ה לגבי נר חנוכה. א"כ גם בדין זה שהביא כף החיים יש לנו מגדולי הפוסקים שכתב כן בפירוש. אמנם לגבי שמי ששוכר חדר לא מיקרי אכסנאי, לגבי זה לא כתב חובת הדר של משמע מהפוסקים כן. כמו כן, נ"ל שעדיף שיסתמך על ההדלקה של אשתו, ולא יביא לידי מצב שבגללו האחות תצטרך לחלל שבת. ואף אם אין הוא עובר משום לפני עיוור, האחות בוודאי עוברת על איסור שבות חמור [בכיבוי הנר]. ואפי' אם לא היה הכשלה של האחות, לדעתי פשוט שאפשר לסמוך על הפוסקים שגם בבי"ח יוצא אדם בהדלקה של אשתו בביתו. עכ"ל.

¹⁵ וכתב בספר דברי שלום (תשובות ונהגות לגר"ש כהן, מועדים סז, ז עמוד תכב) בהאי לישנא: "שאלה. יולדת השוהה בבית החולים, ובעלה אינו בביתם אלא בבית הוריו, כיצד ינהגו? תשובה. כיון שבעלה אינו בביתם המשותף, אלא שוהה בבית הוריו, אינה יכולה לצאת בהדלקתו שם, וגם אם הקצו לו חדר מיוחד בעבורו,

ואגב, הבעל אינו מוציא אותה כשהוא אינו נמצא בביתם והיא אינה נמצאת עמו (וכן מפורש בהליכות שלמה פ"ג דבר הלכה יא, וכתב שאם היא בבי"ח והוא בבית מוציא אותה, אלא שראוי שתשתמע הברכות ממך שמדליק שם, ונ"ל דה"ה ההיפך. אך אם הוא אינו מדליק בביתם, אין הוא מוציא את האשה הנמצאת בבית-חולים ולהיפך. וכן כתב הגריש"א בפניני חנוכה עמוד קיח. וכן הגר"ח"ק בשלמי תודה עמוד קפג. וכן הובא בעלון לענין הלכה 449. וכ"כ בספר שמעתתא דמשה ח"ג עמוד תסד בשם הגר"מ פיינשטיין דהא דקי"ל דאשתו יוצאת בהדלקתו היינו רק אם מדליק בביתו אבל אם הוא אורח במקום אחר אינה יוצאת במה שבעלה מדליק¹⁶). וכן עולה גם מדברי ספר מצות נר איש וביתו (מהדורת תשע"ט ח"א עמוד קיט הערה סד).

ואעיר כי לפי שבט הלוי בעלה מוציא אותה אף שאינו מדליק בביתו, כיון ש"אשתו כגופו" ונטפלת אליו בכל מקום שהוא נמצא (קובץ מבית לוי ח"י עמ' כב. וכ"כ גם הגר"א"ל שטיינמן בספר שלמי-תודה עמוד קפג שאשתו י"ח מדין אשתו כגופו, כיון שנטפלת לבעלה בכל מקום שידליק, גם אם אינו מדליק בביתם. וכן נראה דגם דעת המשנה הלכות כמובא בקובץ מה טובו אהליך יעקב ח"ו סוף עמוד מז). ולא אכחד לציין כי חזיתי בספר פסקי תשובות על המשנ"ב (תרעז אות ג) שכתב דלא מועיל לצאת מאשתו כשהוא בבית חולים (גם כשאתו מדליקה בביתם), ויל"ע טובא בדבריו.¹⁷

ואעיר כי לדידן אנו סוברים כי אין האיש יכול להדליק עם חשמל, ולכן לא ציינו פתרון זה, וכן ביארנו באריכות בכמה

ואפילו הקנו לו את החדר, אין זה מועיל, כיון שאין זה ביתה אלא ביתו. ולכן כיון שהנהלת בית החולים אינה מרשה להדליק בחדרים, היא יוצאת בהדלקה שמדליקים עבורם בחדר האוכל, ואם אין גם את זה, הרי היא אנוסה".

¹⁶ וכן הוא גם בדברי שלום שהבאנו בהערה 4. וכ"כ בשולחן מלכים (ח"ב עמוד רצא). אולם הגריש"א (ספר אשרי-האיש פל"ט סעיף יד) חולק וסובר שאם ישכירו לבעל חדר במקום בו הוא נמצא, אשתו יוצאת בהדלקתו. וכ"כ גם הגר"ש דבליצקי (קובץ מה טובו אהליך יעקב ועמוד כג): "אשה שנמצאת בבית חולים ובעלה מתארח במקום אחר אין האשה יוצאת יד"ח נרות חנוכה בהדלקת בעלה, והעצה לזה שבעל הדירה במקום שהבעל מתארח יקנה לבעל את החדר שישן שם ואז אשתו תצא יד"ח הדלקת נרות חנוכה בהדלקת בעלה שם".

¹⁷ ומה שכתב שלא מועיל לצאת מאשתו כשהוא בבית חולים, לכאורה זה אינו, דהרי אף לשיטה הסוברת שמי שיש לו דירה מיוחדת משלו אינו יוצא במה שמדליקים עליו בביתו, זהו דווקא דירה שמש משוחרר לו, אך בבית חולים הוא רק מתארח במקום שאינו שלו (וממילא פשוט שיוצא יד"ח בהדלקה בביתו). ואולם נראה דדבריו הם כדברי שו"ת אגרות משה (אורח-חיים א, קצ) דאין השליח יכול להוציא את המשלח כשאין עומד שם המשלח.

שמכבים אחרי שעה א"כ אין זה דומה להנ"ל מפני שהכניסה לבית החולים שיש בו כללים נחשבת כהתעסקות המעוררת תגובה ואסור משום לפני עיור כמו מכה בנו גדול וכמו מלוה בלי עדים שנחשב לפני עיור מפני שהתעסק עם האיש ומעוררו לחטוא. וכך שמעתי ממרן הגר"ש אלישיב זצ"ל לפני כעשרים שנה כאשר בזמנו כל מי שיצא עם תינוק מהתינוקיה של שיבא תל השומר היה שומר שרשם את שמו, ואמר לי שזה נחשב לפני עיור כי כניסה לבית חולים שיש בו כללים נחשבת להתעסקות איתו ולא כמו הפגנה שאין שום התעסקות עם הצד השני אלא הם באים מעצמם.

אבל לגוף הענין יש עצה במקרה כזה להדליק בכניסה לבנין בית החולים ושם בדרך כלל אין סיבה לכבות כי זה לא מסכן שום דבר, והאמת שקרוב לודאי ששם הוא מקום הדלקה לכתחילה במקרה כזה.

וכתב לי ידידי הרה"ג מרדכי פטרפרוינד, בהאי לישנא:

אכן בעניי נראה לי כדברייכם, שהוא רשאי להדליק, ומה שהאחות תעשה זה ענין שלה, והוא אינו מכשיל אותה כיון שהיא עושה זאת מעצמה ונגד רצונו, ולא שייך בזה לפנ"ע, דזה לא הוא שמכשיל אותה, אלא הוא מתנהג כמו שהוא צריך, והיא זו שמכשילה את עצמה. ולכן הוא אינו צריך להתחשב בכך בשעת הדלקתו, אלא הוא רשאי להדליק כרגילותו בכמות השמן הנצרכת...

אכן אף שיוצא בהדלקה בביתו, מ"מ עדיף שידליק בעצמו עכ"פ כדי שלא יהיו לו ספיקות מצד ברכת הרואה, ולכן טוב שידליק בעצמו, וגם משום מצוה בו יותר מבשלוחו, כמש"כ הב"ח והמג"א והמשנ"ב, ואין לו לחוש למה שהאחות אומרת שתכבה אחרי שעה.

והרה"ג נהוראי אוחנה (מח"ס שו"ת רחשי לב) כתב לי:

לדעתי אם אינו יכול למדוד כמות של שמן (אגב זה לא מסובך), לא ידליק בכלל, או שידליק מחשמל בלא ברכה. ולא דמי למ"ש החשוקי חמד, דהתם אינו גורם החילול, רק גורם ההתעוררות, ואיכא ספק השקול שמא לא יחלל, וכמ"ש המשנה למלך והכנה"ג, עיין יחו"ד (ג, סז). וגם צ"ע משבת (ד, א) וגיטין

מקומות (עיין שו"ת אבני דרך ח, תפב. יז, קל) דלא מועיל להדליק ע"י חשמל.

ונראה כי אם לא יצליח להשיג שמן בכמות מדויקת לשעה או נרות, רשאי הוא להדליק ואין זה אחריותו אם אחר כך האחות תכבה את הנרות בשבת, דהרי הוא אינו מתעסק בהכשלה ולא גורם לכך באופן ישיר (והוא לא מסייע). ואציין דכבר כתב בחשוקי חמד (בבא-קמא לב, ב) שמותר לאב להעיר את בנו מהשינה, אף שיודע האב שהבן יחלל שבת בהיותו ניעור. כמו כן, יש לחולה תועלת בהדלקת הנרות והוא אינו מחוייב למנוע מהאחות לכבות, כפי שמצינו בשו"ת מהרש"ם (ו, ז) שכאשר נמנע מלהפרישו מחמת כבודו ליכא משום לפני עיור (ורבים האריכו להתיר היכא שעוסק בעצמו ולטובת עצמו ומחמת זה השני נכשל דליכא משום לפני עיור). וכן מצינו דעל יסוד זה התיר הגר"ש"א (קובץ תשובות א, מד) להפגין על חילול שבת אף כשהוא גורם שתבוא המשטרה (וע"ע בשו"ת אגרות-משה יורה-דעה ג, צ דמותר ללמד תורה לתלמידים אף אם גורם שגויס יבואו ויקשיבו).¹⁸ וע"ע בעלון משא נחום (מספר 20).

ואולם עדיין יל"ע, שהרי היות והבית חולים יכול להרשות להדליק את הנרות ויכול שלא להרשות להדליק, ובזה שהוא מרשה להדליק רק עד שעה מסוימת, הוי כאילו הוא מסכם איתם שהאחות תכבה. אלא שאעיר כי ברוב בבתי החולים אין הוראות ברורות בזה, אלא האחות הראשית מחליטה כרצונה.

ובחתימת דבריי בעניין הדלקה זו, ראוי לציין את דברי הגרנ"ק בחוט שני (תנוכה עמוד שיא) שישנם אנשים שרוצים להחמיר על עצמם ולהדליק בבית חולים ולא תמיד נמצא מקום הכשר להדלקה שהרי אין הם מרשים להדליק בחדרים ולפעמים יצא שכרם בהפסדם שהם מכוונים לא לצאת בהדלקת ביתם הקבוע וגם אין להם מקום ברור שמקיים המצוה בבית החולים ונמצא קרח מזה ומזה, עכ"ד.

ושלחתי תשובתנו לכמה תלמידי חכמים, ועל תשובתנו כתב הרה"ג שמואל יוסף שטיצברג: "דברי פי חכם חן, ועיין כע"ז בשו"ת בצל החכמה (ד, קכז)". והרה"ג ישראל מאיר ווייל (מח"ס המועדים כהלכתם ועוד) כתב:

הדברים נכונים אם זו החלטה פרטית שלה ולא הוראה כללית מהנהלת בית החולים, אבל אם יש הוראה כללית מהנהלת בית החולים

¹⁸ ואין אנו חוששים לאיום שתכבה בשבת את הנרות, וכבר כתב בשו"ת מלמד להועיל (א, סא) לגבי אשה שאימה בהתאבדות אם בנה לא יחלל שבת, וכללא דמילתא בכל הני מילי הוא שאין אנו חוששים לזה. וכן מצינו בכמה דוכתי שאין חוששין לאיומים שימירו דתם, ועיין בזה בשו"ת הריטב"א (קעט), במהר"י אסאד (אבן-העזר קמ), בשו"ת תורת לשמה (צג) ובשו"ת תשורת שי (תנינא ג).

(לח, ב). וגם הגריש"א איירי במצות מחאה
שהיא מותרת מן הדין, ועל כבוד שבת
דאורייתא, משא"כ נ"ח דרבנן, ואם מדליק
בפנס חשמלי, רק מפסיד הברכה, ובשביל
ברכה אין היתר לגרום חילול שבת לאדם
אחר. וכל זה איירי באין מדליקין עליו בביתו.
ומש"כ הפסקי תשובות, הארכנו במק"א דלא
כותיה, אחר המחילה רבה, ואף לבני אשכנז כך
הדין.

העולה לדינא: מי שמאושפז בבית חולים בערב שבת חנוכה,
ינהג לגבי הדלקת נרות חנוכה **ע"פ הסדר הבא:**

- א. ידליק נרות באופן שידלקו שעה (עדיף שמן, אם
אין שמן אזי ידליק נרות שעווה) ויבדוק מערב שבת
כמה שמן עליו לשים בכדי שידלק כשעה (או גודל
נר לפרק זמן זה) ויודיע לאחות כי הנרות שידליק
יכבו כשעה לאחר הדלקתם.
- ב. אם אינו יכול למדוד שמן לפרק זמן של שעה (ואין
לו נרות שעווה לשיעור זמן זה), אשתו המדליקה
בביתם תוציא אותו ידי חובה.
- ג. אם אשתו אינה מדליקה בביתם, אזי הוא אינו יכול
לצאת בהדלקתה, ובאופן זה, אם בבית חולים יש
הוראות מסודרות, ועפ"ז אמרה האחיות שהיא
תכבה את הנרות אחר שעה, כיוון שזו ההנחיה שיש
לאחות לבצע, אין לו להדליק את הנרות ולגרום
לאחות לכבות בשבת, אלא ידליק נרות חשמליים
בלי ברכה. ואם אין לו נרות חשמליים, אם יראה
נרות בבית החולים יברך עליהם את ברכת הרואה
(שעשה ניסים).
- ד. אם אין הנחיות בבית חולים, וזהו רצון האחיות שלא
ידלקו הנרות יותר משעה, מותר לו להדליק את
הנרות כהרגלו, ואין הוא אחראי למעשיה של
האחות.

בס"ד

חנוכה – מנחלת דן ממורז'יץ זי"ע

(רשימות מפי השמועה)

חודש כסלו

- **חודש כסליו** הוא החודש השלישי מתשרי,
שבתשרי הוא תחילת בריאת העולם בטבע. מתן
תורה היה בסיון, שהוא החודש השלישי מחודש
ניסן.
- **כסליו** מרמז על **תורה שבעל פה**, שכן הנס בחנוכה
היה בגלל התורה שבעל פה. כל נס חנוכה היה
בגלל תורה שבעל פה, כפי שכתבו הספרים
שחכמים גזרו טומאה על הגויים (וזהו כנגד הטבע,
הניסים של חנוכה), וזה מראה על התורה שבעל
פה שהיא כנגד הטבע.
- **כסליו** הוא החודש השלישי לבריאת העולם
בטבע, והוא תושבע"פ (וכדלעיל), ותושבע"פ הוא
כנגד הטבע, והנס הוא כנגד הטבע.
- בספר יצירה נאמר שבחודש כסליו המליך **אות ס'**.
אפשר לומר שאות ס' מראה על נס, שכן בלוחות
מ"ם וסמ"ך בנס היו עומדין.
- בחנוכה, שיעור הדלקת הנר הוא עד **שתכלה**
רגלא דתרמודאי. לכאורה, מדוע נתנו שיעור
בעניין זה של "רגלא דתרמודאי", שהם אומה
שפלה כדאמרינן גבי הלל בגמרא שבת ל.
(שפגומין בעין)? אלא, משום שחנוכה זה לתקן את
הרגל, ורגל זה מורה על **הטבעיות**. וזה "רגלא
דתרמודאי" שהם קשורים לטבע, השפלים
באומות, וקשורים לעולם הזה.

ר"ח חודש כסלו תשנ"ט, יום ב' דר"ח

- האותיות הראשונות של **כסלו** הן **כ' ס'** שהן
בגימטריא **פ' (80)**. בתהלים כתוב "פתח דברך
יאיר", **שאות פ' רומזת על האור**. וכן בתורה יש **פ'**
אותיות עד הפסוק של "ויאמר אלקים יהי אור".
במגלה עמוקות כתב שיש **פ'** אותיות עד שמוזכר
אור בתורה.
- האותיות **ל"ז רומזות ל-ל"ז נרות** שמדליקים
בחנוכה. אם כן, כל השם של כסלו רומז על **האור**.
- עוד אפשר לומר, **כסלו** זה עניין של **מחילה**.
דהאותיות **כ' ס'** בגימטריא **פ' רומזות על "פתחו לי**
פתח" וכו'.
- כתוב במדרש שחנוכה המשכן הייתה בחנוכה,
והקב"ה אמר להמתין לניסן, חודש שנולד בו יצחק.
- **חנוכה המשכן** זה עניין של **מחילה**, כמ"ש בגמרא
מועד קטן ט. בחנוך בית ראשון שאכלו ושתו בבית
הכיפורים, ודאגו, ויצאה בת קול ואמרה שלא
חטאו, ונתעברו נשותיהם וילדו זכרים – רואים
שזה עניין של מחילה.

וגם כתוב במשניות סוף תענית "ביום חתונתו" זה מתן תורה, ו"ביום שמחת לבו" זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו.

יום הכיפורים – יש כמה פירושים בגמרא: או בגלל לוחות אחרונות, או בגלל יום מחילה וסליחה. ולכן לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיום הכיפורים. רואים שזה ענין של מחילה.

וזהו הענין שנדחה חנוכה המשכן לניסן, לחודש שנולד בו יצחק דווקא. דבגמרא שבת פט: נאמר שיצחק אמר "פלגא עלי ופלגא עלך, ואת"ל כולוהו עלי".

וזהו כסלו אותיות כ' ס' בגימטריא פ' שרומז על פלגא (חצי), ו-ס' רומז על סבא (זקן). כמ"ש בגמרא שבת פ"ט: על יצחק "כי אתה אבינו".

ועוד אפשר לומר, כ' רומז שעד גיל עשרים לא היו בני עונשין. ס' – שבגיל שישים כתוב בגמרא "עבד יומא טבא נפיק מכרת". והאותיות ל"ו רומזות שמי שאינו חוטא רוב ימיו שוב אינו חוטא.

ומזכירים את זה לפני שנותנים את ה"קוויטלאך". לחיים.

○ (מכתבי הרה"ח ר' מרדכי קרימלובסקי שליט"א)

*

מהו הנס של חנוכה, שהיה עוד שמן לכל שמונת ימי חנוכה? הרי כל התנ"ך מלא בניסים שהיו גם עם שמן, ואצל אלישע היו גלונים של שמן, ולא עושים זכר. ומה המיוחד בחנוכה?

ואפשר לומר, שמי שממציא דעה, והוא בעל הדעה, ויש נמשכים אחריו.

ובחנוכה תיקנו שהרואה מברך, שבזה הוא מראה שמקבל את מה שחכמים אומרים, ומונהג על ידם. שהמדליק הוא המאיר, והרואה "משלעפט זיך נאך" (נמשך אחריו).

שבזמן החשמונאים היו צדוקים, לכן דווקא מראים אנו שאנו נמשכים אחרי חכמים.

בחנוכה טימאו כל השמנים. ותוספות שבת כא: כתבו שגוי אינו מטמא מדאורייתא, רק מדרבנן. ובזמן החשמונאים היו צדוקים, והקב"ה הראה נס בדבר שהוא טומאה מדרבנן – שזה האמת של התורה שבעל פה.

לכן אפשר לומר, שלכן צריך להדליק בכל הפתחים מפני החשד, שידעו שהוא אינו צדוקי אלא הוא שומע לרבנן.

ולכן יש מצווה לרואה לברך "שעשה ניסים". ופירשו תוספות סוכה מ"ו. ד"ה הרואה שברכת הרואה אינה בכל המצוות, כגון סוכה וכו'. ומדוע רק בחנוכה? אלא אפשר לומר: להראות ששומע

ומקבל דברי החכמים, וזה הרואה, שנמשך אחרי המדליק, ונמשך אחר החכמים.

• ארץ ישראל הוא גם ענין של תורה שבעל פה. ומלחמת בית חשמונאי הייתה בארץ ישראל, ושם ניצחו החשמונאים בגלל תורה שבעל פה.

○ (מכתבי הרה"ח ר' מרדכי קרימלובסקי שליט"א תשס"ה, עיין בספר נחלת דן מעמ' רפ"ט אות כ"ז וכו')

ר"ח טבת תשס"א – הלכות חנוכה

• כתוב בהלכות חנוכה: "בשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו".

• ולכאורה, למה בכל התורה ובכל השולחן ערוך לא מופיע "בשעת הסכנה מה לעשות", למה רק בחנוכה?

• ואפשר לומר, משום שכל החנוכה הוא מסירות נפש, שהחשמונאים מסרו נפש בשעת הסכנה.

• וזה שהשלטי הגיבורים מובא בהגהות מרדכי במסכת שבת פ"ב, שלומדים רמז לחנוכה וסעודות הרשות מהפסוק "וטבוח טבח". פירוש: כי זה היה תחילת הגלות של יוסף ואחיו הקדושים, ודווקא בתחילת הגלות יש את הרמז לחנוכה, שבגלות הוא מסירות נפש.

○ (מהרה"ח ר' שמואל בן הרה"ח ר' חיים אשר קרימלובסקי שליט"א)

חנוכה תשס"א

• הנה בחנוכה נאמר "הרחמן הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה לאבותינו".

• והנה תמיד אין להתפלל שהקב"ה יעשה לנו נס, רק בחנוכה מותר.

• אבל בכל השנה תמיד מתפללים להקב"ה שיהיה עלינו רחמים בלא ניסים. ○ (מהרה"ח ר' אברהם דוד כהן שליט"א)

פרשת מקץ תשס"ב בקידוש (אחר הפיגוע בעמנואל ה' ירחם עלינו ועל כל ישראל)

• השייכות בין חנוכה לפרשת מקץ ○ בפרשת מקץ לומדים שאין להתיימשך בשום אופן. שפרעה, אף שחכמיו וחרטומיו לא מצאו שום פתרון לחלומם, אף על פי כן לא התיימשך. וחפש אולי יש עוד משהו שיכול לפתור את חלומם.

ואפילו שאמרו לו שיש אחד שנמצא בבית האסורים שיכול לפתור את החלומות, ואף אמרו לו שהוא נער (וברש"י: שוטה), והוא גם עברי (וברש"י: אפילו לשוננו אינו מכיר), עבד (וברש"י:

עוד נס חדרש, וביום השלישי וכו'. ועל כן, מוסיף והולך.
○ (מאדמו"ר שליט"א)

חנוכה תשנ"ז

- זאת חנוכה היה כינוס לאברכים, והאדמו"ר אמר שלא נוהגים ללמוד בליל הניטל, שלא יהיה לו הזכות שלמד אצל רבי יהושע בן פרחיה (הניטל חל בזאת חנוכה).
- אבל העניין של חבורה זה בפרשת השבוע פרשת ויגש: "איך נוכל לראות פני האיש והנער איננו אתנו" – לדאוג לחלשים וגם למי שלא יכול.
- ואחר כך אמר על הפזמון מעוז צור שכולל את הגלויות שהיו לעם ישראל: א. מצרים, ב. בבל, ג. פרס, ד. יוון, ה. אדום.
- והנה בכל גלות היה משיח שגאלנו. ויש לרמוז: משיח – נוטריקון מצרים, שש"ך בא"ת ב"ש הוא בבל, יוון, ח – אדום. (לרש"י בפסחים דף ו', שהאותיות א' ו-ח מתחלפות, גבי "אך חלק").
- כדי שלא יאבדו את התקווה חלילה בכל הגלויות.
 - (מכתבי הרה"ח ר' מרדכי קרימלובסקי שליט"א)

- ואינו מולך) – בכל זאת אמר להביא אותה ולא התייאש, ובשלא התייאש, כך הגיעה לו הישועה, אף שראשו היה מונח בפרות.
- והנה בחנוכה, הקשה הבית יוסף למה עושים ח' ימי חנוכה, הרי ביום הראשון היה שמן להדליק ולא נעשה נס בשמן ביום א'? ואפשר לומר שהנס היה שאף שראו שהיוונים טימאו כל השמנים, בכל זאת בדקו, כלשון הגמרא, וחיפשו עוד, אולי יצליחו למצוא עוד שמן טהור, וכך הגיעה הישועה.
- ואף שהמצב כאן בארץ קשה, צריכים לא להתייאש. וכשהגענו לארץ ישראל לפני 50 שנה היה מצב קשה מאוד. וכשיהודי שומר תורה ומצוות פגש יהודי שומר תורה ומצוות שמחו ביחד, אף שהיה אשכנזי חסידישער, ליטווישער, מתנגדים, ספרדים. וברוך ה' עכשיו קמו מוסדות תורה הרבה.
- (מהרה"ח ר' אברהם דוד כהן שליט"א)

חנוכה תשנ"ז

- בחנוכה משמע שיש קשר בין הנס שהיה במלחמה לבין הנס של פך השמן (וכמו שכתוב בגמרא "מאי חנוכה" וכו'). וכשגברה מלכות בית חשמונאי וניצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול. ומה הקשר בין שני הניסים האלו?
- והנה ב"על הניסים" מזכירים את הניסים של המלחמה, ונס אחד הוא "מסרת גיבורים ביד חלשים", ונס שני הוא "ורבים ביד מעטים".
- הנס הראשון הוא נס שהיה באיכות, שהיה "גיבורים ביד חלשים", שעיקר הנס היה שהחלשים קיבלו כוח לנצח את הגיבורים. והנס השני של "רבים ביד מעטים" זהו נס בכמות, שאף שהיו כמות מועטת נגד מרובים הם ניצחו. אם כן, זה היה הנס בכמות.
- והנה בגמרא עירובין יג: מבואר שההבדל בין כמות לאיכות, זהו ההבדל בין בית שמאי לבית הלל. שבית הלל היו הרוב, ובית שמאי היו חריפים יותר.
- והנה בית שמאי אומרים שביום ראשון מדליק ח' נרות ופוחת והולך, כי בית שמאי אומרים לפי שיטתם שהולכים אחרי האיכות. וביום הראשון באיכות היה הנס הגדול ביותר, שהנס היה שנהיה שמן לח' ימים. אבל ביום השני הנס כבר פחות באיכות, שיש שמן רק לח' ימים, וכן ביום ג' וכו'.
- אבל בית הלל אומרים לשיטתם שהולכים אחר הכמות, ובכמות, כל יום ויום היה שפע ניסים חדשים, כמו שאומרים ב"לשם ייחוד" ש"השפעת להם ניסך". וביום הראשון היה נס, וביום השני היה

- הבני יששכר מביא שהשם של החודש (כסלו) יוצא מהפסוק "וירא יושב הארץ הכנעני".
- ואפשר לומר שבשעת שמד שרוצים להעביר על הדת, צריך למסור נפשו לה' אפילו על ערקתא דמסאני. והנה היוונים גזרו שמד על עם ישראל, והיו צריכים למסור נפש אפילו על ערקתא דמסאני.
- וזה מרומז בשם שיוצא מהפסוק "וירא יושב הארץ הכנעני", שבכל מה שהכנעני רואים, צריך להיות נגדם.

שבת חנוכה תש"ס (אויפרוף להרה"צ ר' בצלאל יאיר בן האדמו"ר שליט"א)

- עיין נחלת דן עמ' רפ"ז – רפ"ח.
- "מאי חנוכה" – פירש רש"י במסכת שבת: "על איזה נס קבעוה?". והגמרא אומרת: "כשנכנסו יוונים להיכל" וכו'.
- והנה על מלחמת יהושע בל"א מלכים אין עושים זכר, ומדוע כאן עושים זכר? ואפשר לומר שעל מלחמות לא עושים זכר שלא יאמרו: "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה".
- והנה יש שני סוגי מלחמות:
 1. יש מלחמה גשמית שהוא מה שכתוב אצל עשו: "על חרבך תחיה".

2. ויש מלחמה ברוחניות.

- המלחמה הגשמית זה בגלוי, ומלחמה ברוחניות זה נסתר. ובמלחמה הרוחניות יש שני אופנים: א. כמו שעשו נלחם ביעקב, אם בגללו. ב. אם שעשו רוצה להכניס אפיקורסות וחילוניות ביעקב, וגם פושט טלפיו, שזה נסתר – מלחמה ברוחניות, מלחמה נסתרת. וזה יעקב התפלל: **"הצילני נא מיד אחי"** – שהוא נראה אחי, וכן רש"י בפרשת חוקת.
- ובחנוכה יש נס: **"רבים ביד מעטים"** – זה גשמי, והנס: **"טמאים ביד טהורים"** – זה רוחני.
- הנה אצל יעקב כתוב בו ששמר את השבת, ומה העניין במה שכתוב בו ששמר את השבת? אלא הגמרא אומרת במגילה, שאסתר אמרה **"כתבוני לדורות"**, אמרו לה **"קנאה את מטילה בינינו לאומות"**. וזה מה שכתוב שאצל יעקב כתוב בו ששמר את השבת – זה כתוב **"ויחן את פני העיר"** (עירובין), ועירובין זה דבר גלוי, להפריד בין הרשויות.
- וכן יש מדרש שמשה רצה לכתוב תורה שבעל פה, היינו שיהיה בגלוי.
- ויש דרך של עבודת ה' **בצינעא**, וזה דרכו של יוסף הצדיק, כמו שכתוב באונקלוס בפרשת ויחי ש"קיים אורייתא בסיתרא". וכן שמו של יוסף הוא **צפנת פענח**, פירש רש"י: **"מפענח הצפונות"** – על הנסתר.
- וכן יוסף הצדיק אמר שאינו רוצה לחטוא עם אשת פוטיפר הסביר ב"עלבטיש" (בדרך טבעית): **"הן אדוני לא ידע אתי מה בבית ולא חשך ממני"** וכו'. ולא אמר רק שזה אסור, רק הסביר סברה, משום שהוא הצניע את עבודת ה' שלו. וכן יוסף היה מסלסל בשערו, שכלפי חוץ לא נראה בזה שום עבודת ה'.
- והנה בעבודת ה' שהיא גלויה לכל, יכולים אחרים ללמוד מזה גם כן. אבל בעבודת ה' שהיא **בצינעא** אין אף אחד יכול ללמוד מזה. אם כן, מעבודת ה' של יעקב, והגמרא נוקטת לשון **"דכתיב ביה"**, יכולים ללמוד מזה. אבל מעבודת ה' של יוסף שהיא **בצינעא** אי אפשר ללמוד מכך.
- ולכך כתוב במעשה אשת פוטיפר, רבי שמעון אומר: **"נראה לו דמות דיוקנו של אביו בחלון"**.
- ולמה חלון דווקא? כי בפסוק כתוב **"איש אין עמו"**, משמע שהיה לבדו. ולכן אומרים שנראה לו בחלון.
- ומדוע דווקא כתוב שנראה לו דמות אביו בחלון ולא בדלת? אלא דלת אם היא סגורה אי אפשר לאחרים לראות מה קורה מעבר לדלת. אבל חלון עשוי כדי שיוכלו גם לראות ולהסתכל החוצה, וגם פנימה. וזה דרכו של יעקב שעבודתו הייתה גלויה, שגם אחרים יכלו לראות.
- והנה בחנוכה עושים זכר לנס, ולא מצינו בכל הניסים והמלחמות שעושים להם זכר, ומדוע? ואפשר לומר שהטעם הוא משום שלא יבואו לומר

"כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", וכדלעיל.

- אבל אפשר עוד לומר, הרי בבית המקדש היו הרבה ניסים כגון ארון אינו מן המידה, ובסידור לחם הפנים, ובמנורה – הנר המערבי שדלק כל היום בכל השנה, והמשכן עצמו היה בנס: **"ויקם משה"** והמשכן הוקם מאליו. ולמה עושים זכר רק לנס של חנוכה שלא מצאו אלא פך אחד מונח בחותמו של כהן גדול?

○ (עיין ספר נחלת דן עמ' רפ"ח)

- וזהו אפשר להסביר בקושיא של הגמרא: **"מאי חנוכה"** ופירש רש"י: **"על איזה נס קבעוה?"** שאם זה נס על מלחמה הרי לא עושים זכר **"שלא יאמרו כוחי ועוצם ידי"**. ואם זה על נס פך השמן, הרי היו עוד הרבה ניסים אבל זה נסתר, שלא כתוב מפורש.
- ואפשר לומר: דהוא משום שבמשכן כל הניסים שהיו הם נעשו כמו שה' עושה את הטבע, כך ה' עושה את הניסים במשכן **באתערותא דלעילא** (התעוררות מלמעלה).
- אבל מה שאין כן **באתערותא דלתתא** (התעוררות מלמטה) כתוב בגמרא בתענית: **"מאי שנא ראשונים דאתרחיש להו ניסא? משום דמסרו נפשם על קדושת ה'"**. וזה מה שהיה בחנוכה: **אתערותא דלתתא** – מסרו נפשם על קדושת ה', ואין זה כשאר המלחמות, ואין זה נס ככל הניסים שהיו בבית המקדש, אלא זה **מלחמה של רוחניות**.
- וזה התירוץ של הגמרא שגם החשמונאים ניצחו, וגם מצאו את הפך שמן הטהור, שמלחמתם הייתה **"אריין פון רוחניות"** (מתוך הרוחניות) – להדליק את המנורה.
- ובשני האופנים הם נלחמו: גם בגשמיות כמו שכתוב **"ורבים ביד מעטים"**, וגם ברוחניות **"טמאים ביד טהורים"**. וזה נגד שני המלחמות שעשו נלחם: גם מלחמה גשמית, וגם רוחנית.
- והנה עשו בא"ת ב"ש בגימטריא חנוכה. ומה העניין בזה? משום שמלחמתם הייתה נגד עשו, גם במלחמה הגשמית, וגם במלחמה הרוחנית שרוצה להכניס חילוניות ביעקב.
- חלון בגימטריא חנוכה עם האותיות. ומה העניין בזה? ואפשר לומר: ללמדנו שבקדושה צריך להיות בגלוי, כמו חנוכה שבגלוי הוא, שהרואה מברך, ורק כך אפשר להינצל מהחטא, כדרכו של יעקב שזה בגלוי.
- והנה כתוב יוסף שמר את השבת, ולכאורה מה החידוש? הרי על יעקב כתוב שמר את השבת, ואם כן פשיטא שגם יוסף שמר את השבת. אלא שאצל יוסף היה בזה תוספת שהוסיף בשמירת השבת, וכמו שכתוב במדרש: יוסף שמר את השבת, דכתיב **"וטבוח טבח והכן"**. ויוסף הוסיף את

ההכנה לשבת, וכדלעיל שיוסף עבודת ה' אצלו הייתה בצינעא, וגם במה שהוסיף בשמירת השבת, לא כתוב מפורש ששמר את השבת, זה רק נלמד שכתוב "והכן", ובשבת כתוב **"והכינו את אשר יביאו"**. ולמה צריך להכין? משום שזוהי לשבת, מוכח ששמר את השבת. וגם עצם ההכנה לשבת זה בצינעא, שאי אפשר לדעת למה הוא מבשל, כי גם בחול מבשלים, רק הוא מתכוון לכבוד שבת וזה בצינעא.

והנה הספרים אומרים בשם ההגהות מרדכי ב"שלטי הגיבורים" בגמרא שבת: **"וטבוח טבח והכן"** שהתיבה **והכן** עם אות ח' מ"וטבוח" הם אותיות **חנוכה**.

ואפשר לומר: "וטבוח טבח" זה מלחמה, שבמלחמה יש טבח, אבל בחנוכה כל טבח המלחמה היה **"והכן"** בשביל ה**רוחניות** וכדלעיל, "אריין און רוחניות" (מתוך הרוחניות).

ולכן חנוכה זה מרומז דווקא אצל יוסף, שהוא חידש את ההכנה לשבת, וההכנה לרוחניות גם הייתה במלחמת החשמונאים.

והנה המידה של יוסף הוא **מידת יסוד**. והנועם אלימלך אומר שמצווה עצמה שמקיימים ב"יסוד" זה אי אפשר שלא תהיה הנאה גשמית, רק העיקר זה **ההכנה למצווה**, שההכנה הוא העיקר אצל ה"יסוד".

ואפשר לומר: יעקב הכל מסר ליוסף, אמנם אצל יעקב יש ז' פעמים שם הוי"ה הקדוש, ואצל יוסף יש רק ו' פעמים, ואם כן לא הכל מסר ליוסף. אלא משום שאצל יוסף העיקר זה **ההכנה למצווה**, ועל ידי ההכנה בקדושה גם עצם המצווה נעשית בקדושה.

וזה גם מרומז בשם של יוסף עצמו **"יוסף ה' לי בן אחר"**, שהעבודה של יוסף זה להוסיף שם אחר דהיינו שם הוי"ה הקדוש הנוסף שיש אצל יעקב אבינו.

וכמו בששת ימי המעשה, וכשנגמר ו' ימי המעשה, **"יום השישי ויכלו השמים"**, מיד מגיע השביעי.

והנה **חנוכה** כולו שזה כנגד יוסף, וכדכתיב **"וטבוח טבח והכן"** שאמר יוסף וכדלעיל, שזה **ההכנה לרוחניות** וכמו שהיה במלחמת החשמונאים.

אפשר לומר עוד, שחנוכה הוי **ההכנה לימות המשיח**, וכמו שכתוב ברבי פנחס מקוריץ ומהרוקח, שבנרות של חנוכה יש את **האור הגנוז** שזה אורו של משיח. וזה הפסוק **"ערכתי נר למשיחי"**.

והנה חנוכה זהו **תורה שבעל פה**. ובספרים כתוב שמי שפגם במידת יסוד יעסוק בתורה, שהתורה זה תיקון למידת יסוד.

ואפשר לומר משום שהתורה היא **היסוד** של עם ישראל והעולם, ולכן כשעוסק בתורה שהוא היסוד של עם ישראל הוא מתקן מה שפגם במידה זו.

• **חנוכה** הוא כנגד יוסף שהוא מידת יסוד. וחנוכה **סגולה לפקוד עקרות** כמובא בספרים, כי זה תיקון למידת היסוד.

• **חנוכה** עם האותיות בגימטריא **חלון**. מאחר שיוסף נפגם קצת במידת היסוד במעשה של אשת פוטיפר, ומה שהציל אותו זה **דמות דיוקנו של אביו בחלון**, כי לקדושה צריך ללכת בדרך של **יעקב בגלוי ולא בהסתר**.

• וכמו שהשם של חודש כסלו הוא מהפסוק **"וירא יושב הארץ הכנעני"** – אדרבה בגלוי, ורק כך צריך להיות בקדושה ולהינצל מהחטא. וכן חנוכה זה בגלוי שגם הרואה מברך.

חנוכה תשנ"ד (ברית לנכדו הבה"ח משה חיים לנדא הי"ו)

• **"תנו רבנן מאי חנוכה"** וכו', שכשניצחו החשמונאים במלחמה, על נס הניצחון לבד אי אפשר להיות שיכור (כלומר, לקבוע יום טוב), רק עושים יום טוב על **הנס של פך השמן הטהור**, שיכלו לקיים מצוות הדלקת המנורה.

*

• על המלחמה גם מהשכל צריך להודות, אבל עיקר יום טוב זה **על הנס של המצווה**, שאנשים לא חושבים לעשות יום טוב על שהצליחו לקיים את המצווה.

○ (מהרה"צ והחכם ראש ישיבה ר' שמואל רטייזר שליט"א)

*

• **"וירא יושב הארץ הכנעני הוא"** – ראשי תיבות של שם של חודש כסלו, כמובא בבני **יששכר**.

• הנה בישראל אין לך יפה מן הצניעות: **"הצנע לכת"**. ומדוע בחודש כסלו במצוות חנוכה דווקא **בפרהסיא**? מצוותה בחוץ, והרואה מברך, ועל פתח הבית.

• והנה חנוכה זה מצווה של **תורה שבעל פה**.

• ותורה שבעל פה נגד הגויים, להבדיל בין ישראל לגויים, כמו שכתבו במדרש שמה רבנו רצה לכתוב את תורה שבעל פה, והקב"ה אמר לו שכשילכו עם ישראל לגלות, תורה שבכתב הגויים יקחו להם, אבל תורה שבעל פה לא יוכלו לקחת להם, כי זה בעל פה.

• וזה העניין שחנוכה **בפרהסיא**, כיון שהוא תורה שבעל פה והוא כנגד הגויים. ולכן דווקא בחוץ ובשמאל שזה מראה על הגויים. ומזוה מימין זה תורה שבכתב. ולכן גם מצוותה בחוץ והרואה מברך.

• עוד אפשר לומר שתורה שבעל פה זה **בפרהסיא** כמו בחנוכה.

- שבתורה שבכתב, כתוב שכיון שהיו בפומבי זה גרם לשבירת הלוחות, משום שהייתה קנאה של המלאכים שאמרו "תנה הדרך על השמים". וכן מצינו שתורה שבכתב מעוררת קנאה, שבגמרא מגילה כתוב שאסתר שלחה לחכמים "כתבוני לדורות", אמרו לה: "קנאה את מטילה בינינו לאומות", אמרה להם: "הלא היא כתובה בספר מדי ופרס".
- אם כן, תורה שבכתב כשזה בפומבי זה מעורר קנאה. אבל תורה שבעל פה לא. אדרבה, תורה שבעל פה יש מצווה דווקא שיהיה בפומבי. כי תורה שבעל פה הוא מ"ג מידות שהתורה נדרשת בהן, ו"קל וחומר", "אדם דן מעצמו", ויש אומרים שגם "גזירה שווה" ושאר המידות. אם כן, לאדם יש יותר שייכות לזה, ולכן אין את הקנאה של המלאכים.

מכאן מכתבי הרה"ח ר' חיים רטייזר שליט"א

- "וירא יושב הארץ הכנעני" – הפסוק של שם החודש כסלו.
- ראובן הפסיד הבכורה, בגלל שלאה אמרה לפני כולם "ראו", ונשברה הבכורה. וכמו לוחות ראשונות שניחנו בפרהסיא – נשברו.
- וחנוכה בכסלו – התיקון: "וירא יושב" וכו', שאף על פי שהם רואים, ונרות חנוכה לראותם בלבד, לתקן את הפרהסיא.

ר"ח טבת תשנ"ח

- השם של החודש (טבת) יוצא מהפסוק "גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדיו".
- וחודש טבת כתוב בספרים שזה בשליטה של עשו הרשע, ולכן קרו הצרות והובקעה העיר. והנה בכל מידת הדין יש גם חסדים, וצריך למצוא את החסדים בדין. ושם ה' זה מידת הרחמים. וזהו: "גדלו לה'" שזה מידת הרחמים, "ונרוממה שמו יחדיו", שאף בדין יש חסדים, "יחדיו" זה שני הדברים שבכל דין יש חסד.
- עוד, שעשו זה כוח הרע, וצריך להפוך את הרע לטוב, וזה על ידי שעושים לשם שמים. וזהו: "גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדיו", שגם את כוח הרע לעשות לשם ה' ולהפכו לטוב.

ר"ח טבת תשס"ב

- בכסלו היה בניין וחנוכה הבית של בית המקדש, ובחודש טבת היה חורבן ב' בטבת. והקב"ה הקדים רפואה למכה: את חודש כסלו.
- ובחודש כסלו כתוב בספר יצירה המליך אות ס', רמז ל"סומך ה' לכל הנופלים". ואם כן, גם לטבת יש סמיכה.

ב' דר"ח טבת תשס"ד

- כתוב בספר יצירה (מובא בבני יששכר) האות של כסליו ס' ושל טבת ע'. השם של כסליו מהפסוק: "וירא יושב הארץ הכנעני". ושל טבת: "גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדיו".
- כסליו זה רחמים, טבת זה דין, שאז הייתה תחילת הפורענות.
- הכסליו ממתק את הטבת. וזהו: "גדלו להוי-ה אתי", שההוי-ה של כסליו ממתק את הטבת שיהיה חסד (הוי-ה זה חסד).
- ונאמר בגמרא מפני מה לא נאמר נ' ב"אשרי"? כי זה נפילה, וחזר דוד וסמכה ב"סומך ה' לכל הנופלים" כדאיתא בגמרא. וכסליו זה המליך אות ס' וסומך לטבת שזה נפול.
- כסליו זה בניין (חנוכה המשכן), טבת זה חורבן. וכשמסקיעים בבניין, אז ממתק גם אחר כך כשזה חודש של חורבן.
- בשיבות, כסליו זה עוד תחילת זמן וצריך ללמוד חזק, שעל ידי זה בסוף הזמן לא יהיה ניסיון ויהיה מלא בתורה (אנגעפילט).
- (מכתבי הרה"ח ר' חיים רטייזר שליט"א, עיין ספר נחלת דן ח"ב עמ' שט"ו)

ש"ק פ' מקץ זאת חנוכה תשס"ה – ליל שבת

- עיין בספר נחלת דן עמ' רנ"ד.
- חנוכה מתחיל ב-כ"ה, דהיינו "כה", ומסיים ב"זאת" – זאת חנוכה.
- כל הנביאים נתנבאו ב"כה אמר ה'". הוסיף עליהם משה שנתנבא ב"זה הדבר". "זה" ו"זאת" שווים הם, כדאיתא: "יבוא זה ויקבל מזה, לזאת לזו, זה האיש משה יקבל מזה קלי ואנווהו, זאת התורה לזו, ישראל קנית (עם זו יצרתי ל' תהילתי יספרו)".
- "כה" עניינו אמונה. בפסוק "שמע ישראל" יש כ"ה אותיות.
- "זה" עניינו שרואים בחוש ולא צריך להאמין.
- בחנוכה כשנכנסו למקדש האמינו שיהיה שמן, וחיפשו (וכמו שדיברנו פעם), שהנס הוא לא שמצאו פך שמן (ועל זה היום הראשון) אלא שחיפשו ולא התייאשו, אחרי שהיוונים נכנסו וכו' וטימאו כל השמנים, ואף על פי כן חיפשו והאמינו. ואחר זה ראו בחוש שהיה שמן ודלק, והיה "זאת", ולא הוצרכו לאמונה כי ראו (מסתמא זה הפירוש בנביאים ובמשה).
- המקור של האמונה "כה" זה מאברהם אבינו שכתב ביה: "כה יהיה זרעך", ועל זה לא ביקש אות. ולכן בחנוכה מסוגל לפקוד עקרות כי מרומז "כה יהיה זרעך".

- כ"ה כסליו מקורו כנגד כ"ה אלול שאז היה המאמר "ויהי אור" שזה האור הגנוז. ואיתא ברוקח שחנוכה יש ניצוץ של אור הגנוז.
- חלק מהאור הגנוז נמצא גם בתורה שבעל פה, כדאיתא במדרש שמשו רבנו כתב התורה, כיון שהגיע למשניות שאל את הקב"ה אם לכתוב, ואמר לו "לא", כי הגויים ישתעבדו בישראל ויאמרו שהם היהודים, והאות יהיה התורה שבעל פה שזה לא יהיה להם, כי זה בעל פה.
- (רואים שהאור הגנוז זה בתורה שבעל פה שזה גנוז).

- איתא בספרים שהיום הראשון כנגד מילה (פרי חדש).
- ח' פעמים חנוכה בגימטריא תשבי. שבחנוכה מתנוצץ אורו של משיח. ולכן עושים חנוכה ח' ימים שיהיה גימטריא "תשבי", כי בחנוכה מתנוצץ אורו של משיח.
- "זאת חנוכה" – זאת ראשי תיבות ז' א' תדליק, ומחולק ז' וא' כי ז' זה מטעם אחד והא' מטעם אחר. כנ"ל, כדי שיהיה תשבי.
- "טבוח טבח והכן" – בהגהות למרדכי מובא בשלטי הגיבורים שמרומז בזה חנוכה. ו-טבח בא"ת ב"ש מתחלף אות ט'-נ' וב'-ש' בגימטריא משיח. ואות ח' ב"רגיל" – 358. וראיה שאפשר לעשות כך בגימטריא, מרש"י פרשת נשא שכתב שקטורת בגימטריא תרי"ג וחלק בא"ת ב"ש.
- מיוסף יצא משיח בן יוסף שהוא עושה הכנה לגאולה השלימה למשיח בן דוד. ומשיח בן יוסף שהוא יעשה את המלחמות, וזהו טבח.
- כה' עם הכ' של כסליו ראשי תיבות כל התורה כולה, שזהו תורה שבעל פה. ו"זאת" זה תורה שבכתב, דכתיב "זאת התורה". ונמצא כל התורה בחנוכה.
- ועושים בפרסום ולא חוששים שהגויים יאמרו שהם ישראל, כיוון שבחנוכה יש ניצוץ אורו של משיח, ולכן לא חוששים כי כבר גאולה.
- "תשבי" ראשי תיבות תחיה שאר בני ישראל.
- השי"ת יעזור שה"עלטער זידע" האדמו"ר מלעלוב יהיה לו רפואה שלמה. לחיים.
- (עיין ספר נחלת דן עמ' ע"ר אות י"ב ד"ה עוד. מכתבי הרה"ח ר' חיים רטייזר שליט"א)

זאת חנוכה

- זאת (ז' א' תדליק), ז' טעם אחד, א' טעם אחר. (ליתרועוע על קושיית הב"י).

קידושא רבא

- איתא בספרים שהיום הראשון כנגד מילה (פרי חדש). מילה עם האותיות בגימטריא חנוכה.
- מובא בספרים שהיוונים גזרו על חודש, מילה ושבט. ורמז שכתוב ויוסף "חמש" ראשי תיבות: חודש מילה שבת.
- והעניין בזה, כי שונאי ישראל תמיד אותו דבר, רק השחקנים (די שפילערס) מתחלפים. והם טענו שצריך שיהיה שוויון, דמוקרטיה. מה זה שהיהודים הם עושים יום מנוחה נפרד? ועוד שלא מרשים לנו לשבות אז, שגוי ששבת חייב מיתה.
- מילה – הם עושים בגופם שינוי שיהיו אחרת. חודש – יש להם תאריך אחר ולא הולכים עם התאריך האזרחי.
- והתשובה לזה, צריך להיות שצריך להוסיף יותר. וזה מה שיוסף עשה (כמו שדיברנו כמה פעמים), דאיתא: יעקב כתיב ביה ששמר את השבת, יוסף כתיב ביה ששמר את השבת. לכאורה, אם האב שמר ודאי שהבן שמר, אלא שהוסיף ההכנה, ולכן כתוב בו "וטבוח טבח והכן".
- יוסף זה מידת היסוד, וביסוד כתוב בספרים שהעיקר ההכנה. יוסף בגימטריא ו' פעמים שם הוי-ה הקדוש (שכל הוי' ימים הכנה לשבת). יוסף בגימטריא סיני ופעם א' הוי-ה, שהשבת ניתנה בסיני, ועשה מכל השבוע שם הוי-ה הקדוש, זה אומר שהכל הכנה לשבת. במן כתוב "לחם יומיים" – רואים ששווה ערב שבת לשבת.
- "מילה" – יוסף הוסיף פריעה, ונלחם עם פרעה (מלשון פריעה). וכתוב שיוסף הראה לשבטים שהוא מהול, ומקשים כולם שהרי כולם היו מהולים (כדאיתא רש"י), ולדברינו הראה להם הפריעה.
- "חודש" – הוסיף דאיתא בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים, וכתב הדעת זקנים בא' בתשרי, "ויגלח ביום טוב". ובלבל אותם שהרי הוא ראש השנה לפי ישראל, אלא שחידש שאם לא באו עדים יש יום ב' ראש השנה, וזהו "עדות ביהוסף" שיוסף רוצה עדות, כי קביעות החודש תלוי בכלל ישראל, כדאיתא שהמלאכים שואלים את הקב"ה מתי ראש השנה ואומר שצריך לשאול את ישראל, "אתם אפילו שוגגין אפילו מזידין אפילו מוטעין".
- "להשכיחם תורתך" – אף על פי שאומרים שרוצים דמוקרטיה, באמת תכליתם הם רצו להשכיח את התורה.
- ושלושת עניינים אלו כנגד תורה:
 1. "שבת" – כולי עלמא מודים שבשבת ניתנה תורה. שבת זה מזל מאדים שזה חורבן, ובאמת שבת מקור הברכה, אלא על ידי התורה שניתנה בשבת נהפך הקללה לברכה.

2. "מילה" – "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו" ראשי תיבות עה"כ בגימטריא מילה עה"א.

3. "חודש" – כתוב בפרשת ואתחנן "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים". וכתוב "כי מציון תצא תורה", שרק בארץ ישראל אפשר לקבוע את ראש חודש.

• ידוע הספר יצירה שכל דבר יש בעש"ן (עולם, שנה, נפש), ושלושת העניינים הנ"ל הם כנגד זה: שבת – שנה (זמן), מילה זה נפש, חודש אפשר לומר זה עולם כנ"ל שאין מקדשין את החודש אלא בארץ ישראל, לכן זה תלוי במקום.

• וכל השלושה נמצאים בעולם המעשה: סמבטיון שובת בשבת. חודש כהירושלמי הידוע שבתולותיה חוזרין. מילה בנפש.

• אפשר לומר זה היה בחנוכה, שכיון שגזרו שהגויים כוזבים לכן השמן היה טמא. והשמן הטהור דלק הרבה. ד"מי שאמר לשמן וידלק יאמר לחומץ וידלק". ומנורה עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל.

• איתא בגמרא שהגויים יטענו לקב"ה שלא ניתן להם המצוות, ויאמר להם "ראשונות יוכיחו", ששבע מצוות שקיבלתם לא שמרתם. והם יאמרו שגם ישראל לא קיימו, ואומר הקב"ה שהוא מעיד שקיימו את התורה.

• ולכאורה, הם קיימו רק בארץ ישראל, ובחוץ לארץ לא קיימו? אלא שכמו שיעקב שלח את יהודה לפניו שיעשה ישיבה, הקב"ה שלח את יוסף שיקיים התורה בחוץ לארץ, ובאמת קיים (שלוח נשלח).

• ולכן לא הכירוהו אחיו כי שינה שיטתו, וכדאיתא שצריך לקיים התורה בחוץ לארץ. רש"י בשם הספרי כתב בפרשת עקב: "הניחו תפילין עשו מזוזות כדי שלא יהיו חדשים לכם".

• רואים שכל הקדושה בחוץ לארץ זה הכנה, ויוסף זה הכנה. לחיים. אברכה וכו' וה"עלטער זיידע" וכו'.

○ (עיין ספר נחלת דן עמ' שכ"ז, שכ"ח ד"ה ושלשת, ד"ה וכן. ברית לנינו הרה"צ יעקב יצחק שליט"א)

של"ס

• ביכורים מביאים עד חנוכה. מה העניין? שאדם חושב שהראשית שלו כדכתיב "ראשית ביכורי אדמתך", ומגיע חנוכה רואה שאפילו הראשית לא שלו.

• (דיברנו הרבה) בחנוכה זה מתגלה אורו של משיח. ואפשר לומר: "חשוף זרוע קדשך נקום נקמת דם עבדיך וקרב קץ הישועה כי ארכה לנו הישועה" ראשי תיבות חנוכה (לפי שיטת רש"י בחלק מהאותיות). השי"ת יעזור שיבוא וכו'. לחיים.

• בקידוש הייתה תוספת: חשוף וכו' כבשל"ס, ואמר לא ראיתי שזה כתוב, אבל ראיתי בסידור ואמר שבסידור כתוב שזה ראשי תיבות מרדכי חזק.

• בליל שבת שר הרה"ח ר' אברהם שנקר זצ"ל חתנא דבי נשיאה ניהוין על "מעוז צור", וסופו סלסל במילים "ואין קץ לימי הרעה". והאדמו"ר זצ"ל אמר שהסבא היה שר את זה, ואומר שהחלק האחרון זה נוסף, ואמר בצחות אולי באמריקה ראו שאין קץ לימי הרעה.

○ (מכתבי הרה"ח ר' חיים רטייזר שליט"א)

*

• הפסוק "תערוך לפני שולחן נגד צוררי" רומז לגמרא: בשעת הסכנה (צוררי) מניחה – על שולחנו ודיו.

○ (עיין בהרחבה ספר נחלת דן ח"ב עמ' רפ"ט. מכתבי הרה"ח ר' חיים רטייזר שליט"א)

תשס"ה

• חנוכה נוטריקון: חנו – כ"ה.

• והנה כל הנביאים נתנבאו בכה, ומשה נתנבא בזה. והנה הגמרא אומרת: "יבוא זה ויקבל וכו' מזאת", ש"זה" ו"זאת" זה דבר אחד. וזה זאת חנוכה מרמז על הנבואה של משה שנתנבא ב"זה", וזה "זאת" לפי פירוש הגמרא שזה דבר אחד. וחנוכה "חנו כ"ה" זה מרמז כ"ה, שהנביאים נתנבאו ב"כה".

*

• חנוכה זה עשה טוב.

• והתירוץ על קושיית הב"י שחילקו השמן לח', אף שלכאורה זה פחות משיעור וזה לא כראוי, מכל מקום אפילו קצת מצווה זה טוב.

• ובחנוכה מדליקים בשני פתחים מפני החשד, וזה העניין לעשות המצווה בשלימות שלא יחסדו שאינו עושה.

• וזהו: במצווה – מוסיף והולך, אפילו קצת מצווה צריך לעשות. ובעבירה – פוחת והולך, אפילו קצת עבירה אסור לעשות.

○ (מכתבי הרה"ח ר' חיים רטייזר שליט"א)

*

*

- טף בגימטריא חנוכה. רמז לחינוך הטף.
○ (מהרה"צ ר' לייביל טאוב שליט"א)

*

- "אמר רב הונא הרגיל בנר הווין ליה בנים תלמידי חכמים".
- אפשר לומר: ראשי תיבות "אמר רב הונא הרגיל" בגימטריא ר"א שהם אותיות יאיר. רומז לפסוק: "פתח דברך יאיר". ותיבת פתח נוטריקון פ' שיש פ' תיבות בפרשת בראשית עד "ויאמר אלו' יהי אור". והאותיות ת"ח רומז לראשי תיבות תלמידי חכמים. "דברך" רומז בריך (בנים), פירוש בנים תלמידי חכמים.
- וראשי תיבות "פתח דברך יאיר" בגימטריא חנוכה עם האותיות.
○ (עיין ספר נחלת דן ח"ב עמ' ש"ג)

*

- "בהעלותך את הנרות" – פירש רש"י: "שלך לעולם קיימת". הרמב"ן אומר שזה על חנוכת בית חשמונאי.
- אפשר לומר שאהרן הכהן הוא היסוד של חנוכה.
- מה העניין שפייסו דווקא במנורה? אפשר לומר: הדלקה כשרה בזר, יש אומרים אפילו בנשים.
- אהרן הכהן היה אוהב שלום ורודף שלום ומשים שלום בין איש לאשתו.
- אהרן הכהן מסר נפשו על כלל ישראל במעשה העגל. ובגמרא סנהדרין ז. רש"י אומר שלא עשה טוב, דכתיב "בוצע בירך נאץ ה'". שאר מפרשים אומרים שעשה טוב, שדרש שאם יהרג במקדש ה' כהן ונביא, חלילה לא תהיה כפרה.
- בחנוכה כתוב (מסכת מידות) ששם גנזו בית חשמונאי אבני מזבח ששיקצום מלכי יוון לעבודה זרה. זה תיקון על אהרן הכהן שחטא העגל גרם לכל העבודה זרה. ולכן כשגנזו, היה תיקון, וזה היה דווקא במזבח (תיקון שבנה אהרן מזבח).
- ונשים חייבות בחנוכה שאף הן היו באותו הנס, ש"בתולה הנישאת תבעל לטיפסר תחילה". כי לנשים יש שייכות למנורה, ולאהרן הכהן שהיה משים שלום.
- הספרים מביאים מהמגיד מישורים שיוסף הצדיק הוא היסוד של חנוכה שכתוב: "כי זה שנתיים הרעב ועוד חמש שנים" וכו'. וכן במנורה יש הטבת ה' נרות והטבת ב' נרות.
- וכתוב במדרש שיוסף שמר את השבת לכן זכה והקריבו בניו בשבת (בנשיאים). ולכאורה הלא גם האבות שמרו שבת? אלא שיוסף הוסיף ההכנה.

- יוסף הצדיק מידתו יסוד, יסוד בגימטריא הכנה. וכן כל העיקר בקדושת יסוד זה ההכנה.
- בשביל להוסיף דבר צריך כוח של רבים. הגמרא אומרת על אברהם אבינו "כיון דרבים נפקי מיניה כרבים חשיב", וכן ביוסף הצדיק "כיון שפרנס רבים חשיב כרבים".
- ובפרט הסעודה שהכין לשבטים, זה שהשבטים רבים, והנה שולחנו של אדם מכפר. ולכן זכה והקריבו בניו בשבת דווקא, ובסעודה שהוא הכין הוא שש"ק, ושולחנו מכפר.
- (מכתבי הרה"ח ר' מרדכי קרימלובסקי שליט"א)

חנוכה תשס"ה

- עיין נחלת דן עמ' רפ"ד.
- להדליק נר חנוכה ראשי תיבות חל"ן.
- מדוע בפורים כתוב שאמרו לאסתר "קנאה את מטילה עלינו". ואילו בחנוכה עושים בפרסום ולמה אינו בצינעא?
- תשובה: כשיהודי מתנהג באידישקייט כיהודי לא מקנאים בו כי היהודי מנצח. ויודעים שיכולים להתגייר, אלא מקנאים ביהודי שנראה כגוי ומתלבש כגוי ומנצח.
- ובפורים השתחוו לצלם, וכתוב "ויעבר מרדכי" כי הצום היה פסח. "אל תאכלו ואל תשתו" – דרך אגב "אל תאכלו כזית מצה ואל תשתו ד' כוסות", זהו כפל הלשון.
- יוצא שבפורים גם בתפילות ובצום הם עברו על הדת, ולכן הגויים מקנאים (כשמתלכשים כגויים ונראים כגויים).
- אבל בחנוכה הנס היה על אידישקייט. ועל הניצחון במלחמה לא מפרסמים, רק בצינעא: "על הניסים" ובתפילה בלחש. ובסוף הזכירו הנרות. אבל בחוץ שמפרסמים זה רק את הנרות. כמו שנאמר "וירא יושב הארץ הכנעני", מראים להם, ושם החודש יוצא מפסוק זה כמובא בבני יששכר.
- קפץ רוגזו של יוסף – האמרי אש פירש שצריך להוסיף, ומה להוסיף? "הצנע לכת" נגד הגאווה. ועל מי היה ליוסף להתגאות? לכך סלסל בשערו, שגאווה זה אפילו לבדו בחדר, כמו שכתוב בדברי ישראל על הפסוק "על כל דבר" וכו' "ער איז" (הוא). ולכן סלסל בשערו שאפילו במצרים לא תהיה לו גאווה.
- אם כן, כשהוא לבד יכול להתגאות גם כשמסלסל. וגם כשמסלסל יש חשש שילמדו ממנו לסלסל סתם. וגם החוזה מלובלין פירש על הפסוק "אמור אל הכהנים שלא ייטמא בעמיו" שהמנהיגים לא ייפלו.

ומוסרת נפשה על כך. וגם היונה הביאה אור כי הביאה זית. ו"עלה" רומז למעלין בקודש.
 ○ (עיין בהרחבה בספר נחלת דן עמ' רס"ה רס"ו. מהרה"ח ר' חיים רטהייזר שליט"א תשס"ה)

- זה החלון שאפשר על ידי החלון לראות דברים טובים ולא טובים.
- במדרש על הפסוק "הנה עלה זית" זהו רמז לשמן חנוכה. ישראל נמשלו ליונה שדבקה בבן זוגה ומוסרת נפשה על כך. וגם היונה הביאה אור כי הביאה זית.
- ודור המבול לא למדו, ששטף שליש העולם בימי אנוש, ולא למדו מהיונה, לדבוק רק בבן זוגו. זה חלון (בתיבת נח) שלא למדו לטובה רק לרעה.

*

- חנוכה ופורים העיקר יין ושמן.
- כתוב במדרש שיר השירים ב', שבעת המשקים רומז על התורה. שיכול המשקים מים וחלב וכו' ראויים לשתייה כמו שה' נתן את זה, בלי תיקון, רומז לתורה שבכתב. אבל שמן ויין ה' נותן ענבים וזיתים והאדם מתייגע להוציא, על ידי שטוחט את הפרי יוצא המשקה. ולכך יין ושמן רומז יותר לתורה שבעל פה, שכל תורה שבעל פה מונח בתורה שבכתב, ועל ידי חכמים שלמדו מתורה שבכתב.
- ומצוות חנוכה ופורים מדרבנן, היינו תורה שבעל פה.
- והמצווה בחנוכה העיקר בשמן, להדליק נר חנוכה בשמן, ושמן יוצא מהזית.
- וחנוכה מובא בשם ר' פנחס מקוריץ, ל"ו נרות כנגד ל"ו מסכתות. וכן מביא בבני יששכר מהרוקח, אור הגנוז נמצא בנרות חנוכה, ותורה שבעל פה הוא תורה שבעל פה.
- ולכך פורים זה כלול ביין שמצווה לשנות יין, שיוצא מענבים.
- (הודפס בקלסר מהרה"ח ר' שלמה אברהם שליט"א בענייני פורים, מכתבי הרה"ח ר' אברהם בקנרוט שליט"א בשם הרה"צ ר' מרדכי זצ"ל תשנ"ח)

*

- עיין ספר נחלת דן בראשית ח"א עמ' ק"ע, ח"ב עמ' ע' ד"ה עוד, מעמ' רנ"ד – שי"א, שי"ב ד"ה ובטעם, שט"ו אות ו', מעמ' שכ"ב ד"ה ופרשת – שכ"ה, שכ"ז – שכ"ח ד"ה וכן, שכ"ט של"ב, שמ"ב – שמ"ג סוף ד"ה ולדברינו, שמ"ט ד"ה וטבוח, שע"ג – שע"ד, שמות תקי"ט ד"ה ורמז, תקל"ח – תקל"ט ד"ה ביום – והנה.
- לחודש טבת ח"ב עמ' תקי"ב ד"ה עוד.

בקידוש

- "ורשעים ביד צדיקים, וזדים ביד עוסקי תורתך". ראינו שאפשר להיות צדיק בלי תורה. מי הלך למלחמה? לא הגנרלים, הצדיקים.
- שבעת המינים של ארץ ישראל – פעמיים כתוב ארץ. מדוע לא כתוב תמר ודבש כזית שמן? הגמרא אומרת לרמוז על שיעורים.
- ואפשר לומר, רומז גם על סוגי האנשים:
 - חטה לבית המנוגע. ותינוק לא יודע לקרוא "אבא" עד שאוכל דגן. וכן גם אצל חזקיהו, שתינוק ותינוקת ידעו הלכות טומאה וטהרה. וחטה רומז על בית המנוגע, שזה טומאה וטהרה.
 - שעורה – "עצם כשעורה", "והרואה שעורה בחלום סרו עוונותיו", "סר עוונך". אמר רבי זירא: "לא עליתי לארץ ישראל עד שראיתי שעורה בחלום". ראינו שזה רומז על אנשים גם כן – הפירות.
 - גפן – יעקב נמשל לגפן, תלמידי חכמים נמשלו לגפן.
 - תאנה – "נוצר תאנה יאכל פריה".
 - ארץ – ארץ זה קשור לאנשים, יחידים עם משערים בזה. וזה יחידים, צדיקים, ובארץ ישראל יש אנשים כאלו, בדרגות אלו.
 - וזה גם יש בארץ ישראל דבש ותמר, נקרא "כותבת" לגבי יום הכיפורים, ורומז אפילו על כאלו אנשים שיש להם רק זכות זאת שצם ביום כיפור, ולמצווה אפילו שיש להם מצווה אחת.
- ובחנוכה כתוב בגמרא: "עד שתכלה רגל מן השוק", ויש אנשים שמכניסים את הרגל למנורה.
- ויש אנשים בארץ ישראל שהם כמו זית, ארץ שרוב שיעוריה כזיתים.
- זית בגימטריא רחוקה. ז' י' בא"ת ב"ש, ז'-ע', י-ם. האותיות עין ומ"ם (במילוי) 80 ועוד 130 = 210. ת' בגימטריא 400. (שגלות מצרים במקום ת' שנים ה' קיצר ל-ר"י שנים. ואם כן, זית רומז לגאולה. ויש צדיקים כאלו בארץ ישראל כיצחק אבינו שיש לו זכות, שה' קיצר את הגלות מלידתו).
- במדרש על הפסוק "הנה עלה זית" זהו שמן חנוכה. ישראל נמשלו ליונה שדבקה בבן זוגה

ויהי רצון שדברי התורה הללו יהיו לעילוי נשמת הורי היקרים ז"ל – ניסן בן אסתר ושרה בת מזל.

בפרשתנו, ולקראת ימי החנוכה הקרבים ובאים עלינו לטובה, עלינו להתבונן בהלכה הידועה והמפורסמת במסכת שבת. כידוע, זמן הדלקת נר חנוכה הוא "משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק".

ונשאלת השאלה: מהו הלשון המיוחד הזה "עד שתכלה רגל" הרי לא שמענו ולא מצינו בשום מצווה אחרת שהזמן שלה תלוי ב"רגל" או בכך שתכלה הרגל מן השוק! היה לחז"ל לומר "עד שיכלו העוברים ושבים" או זמן אחר, ומדוע נקטו חז"ל הקדושים בלשון "רגל"?

וכדי להבין את הדבר לעומקו, ולבאר את הקשר בין מלכות יוון הרשעה לבין אותה "רגל", עלינו לחזור אחורה, לשורש הדברים אצל עשוי הרשע. כאשר בא עשוי לקבל את הברכות מיצחק אבינו, אמר לו יצחק: "וַיַּעַן יִצְחָק וַיֹּאמֶר לַעֲשׂוֹ הֵן גִּבִּיר שְׁמִתִּי לָךְ וְאַתָּה כֹּל־אֲחִיו נְתַתִּי לוֹ לַעֲבָדִים וְדָגַן וְתִירֵשׁ סִמְכַתִּי וְלִכָּה אֶפְּאֵה מֶה אַעֲשֶׂה בְנִי כְּלוּמָר, אַתָּה כָּל הַבְּרִכּוֹת כִּבֵּר נְתַתִּי לַעֲקֵב, וְמָה נֹתֵר לִי לַתֵּת לָךְ? וּבְכָל זֹאת בִּירַךְ אוֹתוֹ יִצְחָק וַאֲמַר: "הִנֵּה מִשְׁמַנִּי הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשְׁבָךְ וּמִטַּל הַשָּׁמַיִם מֵעַל".

ופירש רש"י הקדוש במקום: "משמני הארץ" - "זו איטליה של יוון". ולכאורה הדבר פלא, וכבר הקשו המפרשים: הרי באותה שעה עדיין לא הייתה קיימת "איטליה של יוון"? אלא מובא בשם הרבי ר' העשיל זצוק"ל ליישב הדבר, על פי דברי חז"ל (שבת נו): שבשעה שנשא שלמה המלך את בת פרעה, ירד המלאך גבריאל ונעץ קנה בים, ועלה בו שירטון, ועליו נבנתה רומי, והיא היא איטליה של יוון, שהיא חלקו של עשוי.

וברצוני לומר דבר נפלא: כידוע, שצורתה של ארץ איטליה במפה העולמית היא ממש כצורת נעל או מגף של רגל. וזהו סוד עצום המרומז בדברי דוד המלך ע"ה בתהילים (ס, י): "עַל־אֲדָמָה אֲשַׁלֵּךְ נַעְלִי". וכי איזו מין קללה היא להשליך נעל? אלא שרומז דוד המלך על אדום (שהיא מלכות עשוי ורומי), שצורת ארצם היא כצורת הנעל! והדברים מתוקים מדבש.

שדבר זה נרמז כבר במפגש בין יעקב לעשוי בפרשת וישלח. כאשר יעקב אבינו נפרד מעשוי הוא אומר לו: "יַעֲבֹר־נָא אֲדָנִי לִפְנֵי עַבְדְּךָ וְאֲנִי אֶתְנַהֲלָה לְאִטִּי לְרִגְלֵי הַמִּלְאָכָה אֲשֶׁר־לִפְנֵי וְלְרִגְלֵי הַיְלָדִים עַד אֲשֶׁר־אָבָא אֶל־אֲדָנִי שְׁעִירָה". שימו לב טוב למילים "אֶתְנַהֲלָה לְאִטִּי". אם ניקח את

המילה "לְאִטִּי" ונצרף לה את האות ה' (שהיא האות האחרונה של המילה "אֶתְנַהֲלָה") – נקבל בדיוק את המילה "אִטְלִיָּה" וזוהי נשאר מהמילה "אֶתְנַהֲלָה"? נשארו האותיות א'-ה-ת-ה-ל. כאילו רומז יעקב לעשוי: אתה, עשוי, א' – תנהל את "אטליה" שהיא בחלקך! ולכן מסיים יעקב ואומר: "לְרִגְלֵי הַמִּלְאָכָה... וְלְרִגְלֵי הַיְלָדִים" – מדוע חזר פעמיים על המילה "רגל"? כדי לרמוז שאותה מלכות אטליה דומה למגף שנועלים ברגל.

וזהו העומק הנפלא של מה שנאמר בלידתו של יעקב: "וַאֲחִירֵיָּךְ יֵצֵא אֲחִיו וְיָדוּ אִחֶיךָ בְּעֵקֶב עֲשׂוֹ". שיעקב אבינו אחז בעקב, ברגל של עשוי, כדי למנוע ממנו לצאת ולשלוט, כי ראה ברוח קודשו שעתיד עשוי (ומלכות יוון ורומי היוצאת ממנו) להפיל חללים רבים בעם ישראל. ומעתה יובן היטב עניין חנוכה: כדי לזכור את הניצחון הגדול על מלכות יוון הרשעה, וכדי למחות את זכרה, תיקנו חז"ל שהדלקת נרות חנוכה תהיה "עד שתכלה רגל מן השוק". אין הכוונה רק לרגלם של האנשים ההולכים בשוק, אלא רמז עמוק יש כאן: שנוכה על ידי אור הנרות הקדושים לבטל ולכלות את אותה "רגל" המסמלת את מלכות יוון ואדום, עד שנוכה לגאולה השלימה, במהרה בימינו אמן.

ובהקשר זה של זמן ומקום ההדלקה, מובא בשם הרה"ק רבי ישכר בער מראדושיץ זי"ע ("נפלאות הסבא קדישא" ירושלים תשס"ג עמ' ו') שביאר הפסוק "ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם ויאמר לו כה יהיה זרעך" (בראשית טו, ה). י"ל דיש כאן רמז מן התורה למצות נר חנוכה. "ויוצא אותו החוצה", רמז שמצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ. "ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים", רמז שמצוה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק, כי לאחר שקיעת החמה מתחיל צאת הכוכבים. "אם תוכל לספור אותם", היינו שיהיה מוסיף והולך כדברי בית הלל. ויאמר "לו כה" רמז אם יהיה זהיר בל"ו נרות של כ"ה כסלו חנוכה. "יהיה זרעך", יזכה לבנים תלמידי חכמים, כפירוש רש"י על הגמ' בשבת (כ"ג ע"ב) הרגיל בנר הוי"ן ליה בנים תלמידי חכמים, היינו גם כן לנר חנוכה. (אוצרותיהם של צדיקים)

וזהו בדיוק עומק המאבק שלנו: המלחמה באותה "רגל", באותה תרבות יוונית חיצונית, שהיא בעצם המלחמה הגדולה שבין הגוף לנשמה.

כולנו מכירים את השיר האהוב ששרנו עוד בהיותנו ילדים בגן "בָּאנוּ חוֹשֶׁף לְגֶרֶשׁ..." אך עלינו לשאול: על איזה "חושך" מדובר? וכי היוונים כיבו את השמש? הרי השמש זרחה גם בימי אנטיוכוס! אלא שהחושך של היוונים הוא חושך רוחני מחריד. זהו חושך שאומר לאדם: "אתה רק גוף!"

אתה זמני! תהנה מהרגע, כי אין דין ואין דין ואין נשמה נצחית".

היוונים רצו לכבות את "הניצוץ האלוקי" שבתוך כל יהודי. הם אמרו: "בואו נפתח את הגוף! נרים משקולות, נבנה מכוני כושר, נביר תרבויות זרות". תרבות יוון קידשה את החיצוניות ואת הגוף. ולכן, בדרך רמז, היוונים פירשו את המילה מכב"י בראשי תיבות של לעג וכפירה: מי פֶּאֶן בְּכָל יְהוּדִי? כלומר, הם ניסו לטשטש את הזהות שלנו, ולהפוך אותנו ליוונים חלילה.

אך המכבים הגיבורים והקדושים עמדו בפרץ! הם השיבו מלחמה ואמרו: "לא! אנו נפתח את הנשמה! נעצים את הרוח! נשאף לקדושה ולהתעלות!". והם הכריזו בגאון את הפירוש האמיתי של המילה מכב"י – ראשי תיבות של אמונה וביטחון בבורא עולם: מי פֶּמֶן בְּאֵלִים? – השם!

ומפני שרצו היוונים לבטל את הרוחניות, נהגו ישראל לאכול סופגניות, ויש בזה רמז נפלא על שלושת הדברים שרצו לבטל מאיתנו: חודש, שבת ומילה. חודש – המסמלת הלבנה, זה אבקת סוכר ששמים על הסופגניה, לא תמיד אתם רואים שכל הסופגניה מלאה בסוכר, לפעמים פחות לפעמים יותר, רמז ללבנה שלפעמים מלאה ולפעמים חסרה. שבת – זה הסופגניה עצמה, היא מסמלת את החלה של שבת. והמילה – זה הריבה האדום שמסמלת את דם המילה.

ומכאן נבין יסוד נפלא המבדיל בין חנוכה לפורים: בפורים, המן הרשע ביקש לפגוע בגוף היהודי – "להשמיד להרוג ולאבד". הגזירה הייתה פיזית. ולכן, בפורים אנו משתמשים ברעשן. כיצד מחזיקים את הרעשן? היד מחזיקה למטה, והרעשן מסתובב למעלה. זה בא לרמז שההתעוררות הייתה "מלמטה" – אנו צעקנו, התפללנו וקיבלנו על עצמנו תענית, ומתוך כך באה הישועה לגוף.

אך בחנוכה, היוונים לא רצו להרוג את הגוף, אלא את הנשמה! הם ביקשו "להשכיחם תורתך" – לנתק את היהודי מהחיבור השורשי והרוחני שלו לבורא עולם. ולכן, הסמל של חנוכה הוא הסביבון. כיצד מסובבים את הסביבון? היד אחוזת למעלה, והסביבון מסתובב למטה. לרמז לנו שבחנוכה הישועה באה "מלמעלה", בהשפעה רוחנית משמיים, בבחינת הפסוק: "כָּל גּוֹיִם סָבְבוּנִי – בְּשֵׁם ה' כִּי אֲמִילֵם".

וצריך לדעת שמנהג זה של הסביבון יסודתו בהררי קודש, ומובא בספר הבני יששכר המילה "סבבונ" היא אותיות "סביבון", וגם המילה "יון" מסתתרת בתוך המילה "סביבון". ודבר גדול נלמד מהסביבון: אתה מסובב חצי סיבוב מלמעלה, והוא מסתובב ומסתובב סיבובים רבים. ללמדנו

שצריכים רק השתדלות קטנה, והשם מסובב הכל מלמעלה. וכל עוד זה מסתובב, האדם לא רואה את הנס, אבל כשהוא נח, "נס גדול היה שם". אתה רואה שהקב"ה סובב את כל הסיבות לטובתנו. ועוד לימוד עצום: המילה "יון" מתחילה באות י' קטנה, ואחר כך ו' שמתארכת, ונון סופית שעוד יותר מתארכת. ללמדנו שתרבות יוון מתחילה בנקודה קטנה, "רק תוותרו קצת", ואחר כך זה הולך ומתגבר. וכנגד זה, גם אנחנו צריכים להתחיל עם הנקודה הקטנה של קדושה (כמו ה' של היהודי) ולהתעלות איתה. היוונים רצו לומר שהכל טבע. על זה אמר דוד המלך "טבעתי ביון מצולה". יון זה הטבע. אבל אנו יודעים ש"הטבע" בגימטריה "אלוקים". כמו במגילת אסתר "ונחתם בטבעת המלך אין להשיב" – כל מה שקורה בטבע, זה בעצם חותמו של מלך מלכי המלכים.

נמצא ש"מעז יצא מתוק". אותם רשעים, שביקשו לכלותינו בגוף (המן) ובנפש (יוון), גרמו לכך שקיבלנו שני חגים שמחים וגדולים! וזהו הרמז בדברי דוד המלך בתהילים: "נָתַנוּ לָנוּ יְשׁוּעִים פֶּחַ לִי". מהו פֶּחַ? ראשי תיבות: פּוֹרִים חֲנוּכָּה. שהפח שטמנו לנו הרשעים, נהפך לנו לשני ימי חג ומועד לשמחה.

וזהו סוד הפסוק "ואספת דגך ותירושך ויצהרך", אשר בו מרמז עניני הגאולה והנסים שקרו לישראל בפסח, פורים וחנוכה. "דגך" מרמז על פסח, כי תחילת הגלות נרמז בחלומי של יוסף אשר ראה מאלמים אלומים, היינו דגן, ואח"כ כשהיו שבע שנות הרעב ירדו בני ישראל למצרים לשבור בר (דגן), ולבסוף נגאלו כאשר משארותם צורות בידם – שוב דגן.

"ותירושך" מכוון על פורים, כי גזירת המן היתה לסיבה שבני ישראל נהנו מסעודתו של אחשוורוש ושתו יין אסור, ואח"כ קרה הנס ע"י אסתר המלכה בעת משתה היין עם המלך אחשוורוש, ואכן אחת ממצוות היום היא לשתות יין עד דלא ידע – היינו "ותירושך". "ויצהרך" קאי על חנוכה, אשר נס חנוכה היה, כידוע, על ידי שטמא כל השמנים, ואירע הנס שמצאו פך אחד שמן טהור בחותמת של כהן גדול. ("תולדות לוי יצחק" קה"ת תש)

וכדי לנצח במלחמה הרוחנית הזו, ולגדל את הדור הבא של ה"מכבים", עלינו ללמוד מוסר השכל עמוק מן השמן עצמו. ואומר דוד המלך, נעים זמירות ישראל, בתהילים (קכ"ח): "אֲשַׁתְּךָ כְּגֶפֶן פְּרִיָּה בְּיָרְכֶנִי בֵּיתְךָ, כְּגִיף כְּשִׁתִּילִי יִיתִים סָבִיב לְשִׁלְחָנִי". ונשאלת השאלה: וכי מדוע בחר דוד המלך דווקא בדימויים הללו? מדוע הוא ממשיך את האיש ללגן, ואילו את הבנים הוא מדמה דווקא לזיתים? וכי חסרים פירות נאים ומתוקים בעולם כמו תפוחים או תאנים?

אלא שיש כאן עומק חינוכי עצום. הגפן – ענביה רכים, ובקלות יתרה אפשר להוציא מהם את היין המשובח והמשמח. וכך היא האישה היהודית הכשרה, שבטבעה קרובה אל הקדושה, ובקלות ובנעימות בונה את ביתה, "בית נאמן בישראל", כגפן הזו שיינה משביח מאליו.

אבל הבנים? הם נמשלים לזיתים. כל מי שראה פעם כיצד מפיקים שמן, יודע שהזית אינו נותן את שמנו בקלות. כדי להוציא מהזית את השמן, צריך לחבוט בו, לכתוש אותו, וללחוץ אותו בבית הבד. זה לא תהליך קל, וזה דורש מאמץ רב. וכך הוא בחינוך הילדים! כדי לזכות ל"שְׁתִּילִי יִיתִים סָבִיב לְשִׁלְחָנָךְ" – ילדים מחונכים, יראי שמיים ובעלי מידות טובות המאירים את העולם, לא די ברצון טוב. צריך הרבה עמל, הרבה יגיעה, הרבה תפילות ודמעות, ופעמים רבות גם התמודדות עם קשיים ומהמורות בדרך. רק אחרי ה"כתישה" וההשקעה המרובה, זוכים לשמן זית זך, צלול ומאיר.

והדברים נוגעים הישר ללב של כל אחד ואחת מאיתנו, דווקא בימים אלו של חנוכה. הרי נפסק בהלכה: "כל השמנים כשרים לנר חנוכה, ושמן זית – מצווה מן המובחר". לכאורה, למה דווקא שמן זית הוא המובחר שכולם משום שהזית הוא היחיד שעובר את הייסורים הגדולים ביותר. כתישה וחבטה – כדי להאיר. וזהו מסר עצום לחיים שלנו! לכל אחד מאיתנו יש ניסיונות. לכל אחד יש קשיים, אם בפרנסה, אם בבריאות, ואם בחינוך הילדים. ולפעמים האדם מרגיש "כתוש" כמו אותו זית. אומרת לנו התורה הקדושה: דע לך, יהודי יקר! אדרבה, דווקא מתוך הקושי הזה, דווקא מתוך ההתמודדות הזו – יוצא ממך האור הגדול ביותר! כמובן שאנו מתפללים בכל יום: "וְאֵל תְּבַיְּאֵנוּ לֹא לְיָדֵי נַסְיוֹן", ואין אנו מבקשים קשיים. אך אם חלילה כבר באו על האדם קשיים וניסיונות, אל יפול ברוחו! יזכור את הזית, וידע שדווקא שם, בתוך הקושי, הוא הופך להיות בבחינת "מצווה מן המובחר" לפני הקדוש ברוך הוא, ומתוך כך יזכה להאיר באור יקרות.

ודעו לכם, שזמן זה של הדלקת הנרות, שאנו עמלים עליו וזוכים לו, הוא זמן מסוגל ביותר שבו נפתחים השערים מחדש.

אחיי היקרים, נוהגים אנו לחשוב שעם סיומו של יום הכיפורים הקדוש, נחתם הדין ונסגרו השערים. אך הרה"ק בעל ה"בת עין" זיע"א מגלה לנו סוד עצום: ימי החנוכה הם "גמר החתימה" של הימים הנוראים! מה שלא הספיק האדם לתקן בראש השנה ויום כיפור, עדיין הפתח פתוח בפניו בימי החנוכה.

וכך היה אומר הגאון הקדוש, בעל ה"בני יששכר", רבי צבי אלימלך מדינוב זיע"א: שמראש חודש אלול ועד חנוכה, ישנה יד פשוטה בשמיים, הממתינה לקבל את בעלי התשובה שאיחרו לשוב. ובנו הקדוש, רבי דוד מדינוב זיע"א, הוסיף: שיד זו פתוחה וממתינה עד היום השמיני של חנוכה, יום "זאת חנוכה". ורמזו נפלא לדבר: "תִּשָּׁב אֲנֹשׁ עַד דְּפָא" (תהילים צ). המילה "דְּפָא" בגימטריה שווה 74. וראו זה פלא, אם נספור את הימים מיום הכיפורים ועד חג החנוכה (כ"ה בכסלו), נמצא בדיוק 74 ימים! ללמדך שעדיין יש תקוה, ועדיין אפשר לשוב.

ומתוך כך, יאירו לנו דברי התורה באור חדש, ונבין את עומק המעשה ביהודה ותמר בפרשת וישב, שהוא למעשה שיח נוקב המתנהל בבית דין של מעלה בימים אלו ממשי:

כתוב בתורה: "וַיְהִי כִּמְשָׁלֶשׁ חֳדָשִׁים וַיֵּגֶד לַיהוָה לְאִמְרֹה וְזִנְתָה תָמָר כְּלָתְךָ וְגַם הָנָה הָרָה לְזִנוּנִים וַיֹּאמֶר יְהוָה הוֹצִיאָה וְתִשְׁרָף". ומהו "כמשלוש חודשים"? שלושה חודשים לאחר יום הדין (תשרי, חשוון, כסלו), מגיע השטן המקטרג לפני הקדוש ברוך הוא, ואומר: ריבוננו של עולם! "זנתה תמר כלתך" – כנסת ישראל (שנמשלה לתמר) חזרה לסורה! הנה, עברו החגים, והם שוב חוטאים ומקלקלים. כביכול, שומע זאת הקב"ה וגזור: הוציאוה וְתִשְׁרָף. חס ושלום, מידת הדין מתוחה על ישראל. אך באותו הרגע, כנסת ישראל לא מתייאשת. "הוא מוֹצֵאֵת וְהִיא שְׁלֵחָה אֶל-חֲמִידָה לְאִמְרֹה לֹאִישׁ אֲשֶׁר-אָלָה לֹא אֶנְכִּי הָרָה" – טוענת כנסת ישראל: ריבוננו של עולם! אל תאמין למקטרג! בתוך תוכי "אנכי הרה" – אני מלאה במצוות ובאהבה אליך. ואם חטאנו? זה רק בגלל הגלות הקשה והעניות שמעבירה את האדם על דעתו.

ואז שולפת כנסת ישראל את הראייה החזקה ביותר שלה: "וַתֹּאמֶר הַכֹּהֵן-גָּאֵל לְמִי הַחֲתָמָה וְהַפְתִּילִים וְהַמָּטָה הָאֵלֶּה" אומרים ישראל: ריבוננו של עולם, תביט בנו! היש עוד אומה בעולם, שגם אחרי אלפיים שנות גלות וחושך, שומרת על חג החנוכה בכזו מסירות? הַחֲתָמָה – "זהו פך השמן הטהור, שהיה חתום בחותמו של כהן גדול". וְהַפְתִּילִים – "אלו הפתילות של נרות החנוכה שאנו מדליקים בכל שנה ושנה בהידור ובשמחה, בקור ובחושך, כדי לפרסם את הנס שעשית עמנו. כיון שרואה הקדוש ברוך הוא את נרות החנוכה ואת האהבה של בניו, מיד: "וַיִּכָּר יְהוָה וַיֹּאמֶר צִדְקָה מְמֹנִי" אומר בורא עולם: אתם צודקים! כנסת ישראל צדיקה! החטאים הם לא באשמתכם. ומדוע? "כִּי-עַל-כֵּן לֹא-נִתְּנָה לְשִׁלָּה בְנִי" – אני הוא שעדיין לא הבאתי לכם את המשיח, שנקרא "שילה" (כפי שנאמר: "עד כי יבוא שילה"), שיסיר את יצר הרע מן העולם. ואם כן, אני כביכול "אשם", ואתם זכאים וטהורים!

רגילה. משהו מוזר ומסובך קרה לעצבי הראייה, ולצערנו הרב, אין לנו תרופה למכתך".

חישבו על צערו של אותו יהודי, שבאמצע החיים מוצא עצמו כמעט עיוור, ללא שום תקווה מצד הרפואה. והימים היו ימי חנוכה. שמע אותו יהודי על הסגולה הקדושה של ההבטה בנרות, ואמר בליבו: "אם הרופאים התייאשו, לי יש את רופא כל בשר!" מידי ערב, במשך חצי שעה, ישב מול החנוכייה, לא הוריד את עיניו מהנרות המרצדים, ובכה בדמעות שליש שירפא השם את עיניו בזכות האור הגנוז.

והנה, הפלא ופלא! יום אחר יום הרגיש הטבה. ועד שהסתיים חג החנוכה, חזר מאור עיניו לקדמותו לחלוטין! הוא רואה חד, ברור וללא שום כפילות. כשחזר לרופאים, עמדו משתאים ולא הבינו: "הרי לפני רגע היית בסכנת עיוורון גמור, ומי הוא זה שרפא אותך?" ולא ידעו ש"ברוך פוקח עיוורים" עשה לו נס בזכות ההבטה בנרות.

ולא זו בלבד, אלא שכוחם של הנרות מסוגל לבטל אפילו כוחות של טומאה וכישוף! ומעשה אמיתי ומזועזע סיפר תלמיד חכם אחד מירושלים, העוסק בקירוב רחוקים ובטיפול בנערים נושרים ("פירות שנשרו" רחמנא ליצלן):

סיפר אותו תלמיד חכם על נער אחד, שסר מן הדרך והידרדר לדיוטה התחתונה ממש, עד שהלך לרעות בשדות זרים והתחבר לאדם העוסק בכישופים ומאגיה שחורה, לא עלינו. באחד הימים, היה אותו נער משוחח בטלפון עם אותו מכשף. ולפתע, באמצע השיחה, התחיל המכשף לצעוק ולגער בו: "היכן אתה עומד? מה אתה עושה? הרי ברגע זה התנתק לי הכוח! אינני מצליח לעשות שום כישוף כל עוד אתה שם!"

הנער, שהיה מופתע, ענה לו: "אינני עושה כלום... אני עומד במרפסת ביתי, לבדי, ומשוחח עמך". שאל אותו המכשף: "ועל מה אתה מביט כעת?". הביט הנער סביבו ואמר: "אינני מביט על כלום... רק על החלון של השכן ממול, שהדליק כעת נרות חנוכה". זעק המכשף: "תברח משם מיד! תפסיק להסתכל! האור הזה שורף לי את כל הכוחות! כל עוד אתה מביט בנרות הללו, כל ה'תשדורת' של הטומאה מנותקת!" באותו רגע, נכנסה רעדה בליבו של הנער. הוא הבין שאם הנרות הקטנים הללו חזקים יותר מכל כוחות הטומאה והכישוף שבעולם, הרי שהאמת נמצאת ביהדות, בתורה הקדושה! ומתוך אותו מעשה, זכה אותו נער לשוב בתשובה שלימה ולחזור לדרך המלך.

נמצינו למדים, אחיי ורעיי: אם על נער שהיה בשפל המדרגה, ובקושי שמר תורה ומצוות, הגנו הנרות וביטלו מעליו כוחות של כישוף וטומאה רק מעצם ההבטה בהם, קל וחומר, בן בנו של קל וחומר, כמה כוח יש לנרות הללו

ומוסיף לנו ה"בן איש חי" הקדוש זיע"א: כאשר האדם מדליק את הנרות ליד פתח הבית, הרי לפנינו שלוש מצוות יחד: האדם הנכנס לובש ציצית (טלית קטן), המזוזה בפתח, והחנוכייה ממול. וביחד זה יוצר ראשי תיבות נפלאים: צ' – ציצית מ' – מזוזה ח' – חנוכייה ביחד נקבל את המילה "צמח" – שמו של המשיח, שנאמר (זכריה ג): "כִּי־הִנְנִי מֵבִיא אֶת־עַבְדִּי צִמְח". אבל שימו לב! המילה "צמח" היא בהיפוך אותיות "חמץ". מה ההבדל? הסדר! הסדר הנכון הוא צמ"ח: קודם ציצית (האדם עצמו, שיתקן את מידותיו), אחר כך מזוזה (ביתו ומשפחתו), ורק בסוף חנוכייה (להאיר לחוץ). זהו סוד הצמיחה האמיתית. אבל אם האדם הופך את הסדר ומתחיל ב-ח' (חנוכייה – להאיר לכולם בחוץ) לפני שתיקן את עצמו ואת ביתו – הרי זה בחינת "חמץ", שהוא בל יראה ובל ימצא.

נמצינו למדים, כמה גדול כוחם של נרות החנוכה, "החותמת והפתילים", להמליץ טוב על עם ישראל, להפוך את מידת הדין למידת הרחמים ולזכות אותנו בגאולה שלימה.

ומאחר וראינו שנרות אלו הם "החותמת והפתילים" ובהם טמון כוח כה רב של סליחה וכפרה, עלינו לדעת שיש בהם גם כוח עצום לפעול ישועות בגשמיות. אני רוצה לגלות את אוזניכם בדבר עצום ונשגב, סגולה נוראה ונפלאה שיש בכוחה להושיע את האדם מכל צרה וצוקה.

ידוע ומפורסם בשם המקובלים והצדיקים, ובפרט בספר "בני יששכר", כי אותו "אור הגנוז" שגנו הקדוש ברוך הוא מששת ימי בראשית ושמר אותו לצדיקים לעתיד לבוא – אור זה ממש מתגלה ומאיר בכל שנה ושנה בתוך נרות החנוכה הקדושים! ולכן, גודל המעלה של חצי השעה הראשונה לאחר ההדלקה הוא עצום ורב! וראוי לכל אדם שלא יבזבז זמן יקר זה בשיחות חולין או בענייני העולם הזה, אלא יישב מול הנרות, יביט בהם, וישפוך שיח ותפילה לפני בורא עולם. כי בזמן שמאיר האור הגנוז, אפשר לפעול ישועות למעלה מדרך הטבע: לרפואה, לפרנסה, לזיווגים הגונים ולהינצל מכל מיני מחלות ואסונות.

וכדי לסבר את האוזן עד כמה גדול כוחה של ההבטה בנרות, אספר לכם מעשה נורא שסיפר המשפיע הצדיק, רבי אלימלך בירדמן שליט"א (בבאר הפרשה):

מעשה ביהודי תושב המושב 'קוממיות', אשר בוקר אחד התעורר משנתו בבהלה גדולה. הוא פקח את עיניו, ולחרדתו הוא רואה את העולם כפול ומטושטש! אדם רגיל, בדרך כלל ראייתו נחלשת בהדרגה. אך כאן, בבת אחת, נחתה עליו החשכה. רץ אותו יהודי לרופאים מומחים, בדקו אותו מכף רגל ועד ראש, וקבעו פה אחד: "אין זו חולשה

להשפיע עלינו! כמה ישועות, כמה רפואות, כמה שמירה והצלה טמונים באור הזה. לכן, אל נחמיץ את השעה! בימים הקדושים הללו, ננצל את חצי השעה של ההדלקה, נביט בנרות, נתפלל מעומק הלב, ונזכה שהקדוש ברוך הוא יאיר לנו את כל החושך, וימלא משאלות ליבנו לטובה ולברכה אמן כן יהי רצון.

ואם נתבונן במחלוקת הידועה: האם "הנחה עושה מצווה" (בית שמאי) או "הדלקה עושה מצווה" (בית הלל)? ידוע שבית שמאי דרכם להחמיר. כמו שמסופר בגמרא על הגוי שרצה ללמוד תורה על רגל אחת, ושמאי דחפו באמת הבניין. שמאי אמר: קודם כל תטפל בעבר שלך, בעבירות, תתקן ואז תבוא. זהו סוד "הנחה עושה מצווה" – תניח את העבירות ("סור מרע") ורק אחר כך תעשה מצווה. אבל הלל, שקיבל את הגר, אומר: "הדלקה עושה מצווה". גם אם יש עבר בעיית, תדליק את האור! "מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך". תעשה טוב, תדליק את הנשמה, וממילא הרע יתבטל מאליה.

ולאחר שראינו את גודל מעלת הנרות, בואו ונתענג על רמז נפלא המראה כיצד הכל רמוז בתורתנו הקדושה בדיוק נמרץ. ראיתי דבר מבהיל על הרעיון, פלא עצום שמראה לנו עד כמה התורה הקדושה שלנו מדויקת בתכלית, וכיצד דברי חז"ל הקדושים רמוזים בתוכה בדיוק נמרץ.

כידוע לכל, ישנה מחלוקת מפורסמת בין בית שמאי לבית הלל לגבי סדר הדלקת הנרות: לדעת בית שמאי: "פוחת והולך". כלומר, בלילה הראשון מדליקים שמונה נרות, בשני שבעה, וכך הלאה עד שבליילה האחרון מדליקים נר אחד. ולדעת בית הלל (שהלכה כמותם): "מוסיף והולך". בלילה הראשון נר אחד, בשני שניים, עד שבליילה השמיני מדליקים שמונה נרות. אך אם נתבונן בחשבון הכולל, נגלה דבר מעניין: בין אם נלך כשיטת בית הלל ובין אם נלך כשיטת בית שמאי, התוצאה הסופית שווה! בסך הכל אנו מדליקים בכל ימי החנוכה בדיוק ל"ו (36) נרות.

וכעת ראו זה פלא! היכן רמוזים ל"ו הנרות הללו בפרשיות התורה? בתורה אנו מוצאים שתי פרשיות מרכזיות המדברות על הדלקת המנורה והנרות: האחת היא בפרשת "תצווה" שם נאמר: "וְאֵתָהּ תִּצְוֶה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כְּתִיב לְמַאֲוֹר לְהַעֲלֹת גֵּר תָּמִיד". והשנייה היא בפרשת "בהעלותך", שם נאמר: "וְדִבַּר אֱלֹהִים וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת־הַנֵּר אֶל־מֹולִי פְנֵי הַמִּנְוָה יֹאִירוּ שְׁבַעַת הַנֵּרוֹת".

אם נפתח את ספר התורה ונתחיל לספור מתחילתו, מפרשת בראשית, כסדר "מוסיף והולך" (כדעת בית הלל), ונספור פרשה אחר פרשה... ונגיע בדיוק לפרשה ה-36 (ל"ו)

מתחילת התורה. ואיזו פרשה זו? הרי זו פרשת "בהעלותך"! והרי זה מתאים בדיוק נמרץ! שהרי "בהעלותך" מלשון עליה, "מוסיף והולך", כדעת בית הלל! אך לא די בזה. בואו ונעשה את החשבון ההפוך, כנגד שיטת בית שמאי שהיא "פוחת והולך", כלומר נספור מהסוף להתחלה. אם נתחיל לספור מסוף התורה, מפרשת "וזאת הברכה", אחורה ל"ו (36) פרשיות, לאיזו פרשה נגיע? לא תאמינו! נגיע בדיוק לפרשת "תצווה", שם מופיע הציווי: "וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כְּתִיב לְמַאֲוֹר לְהַעֲלֹת גֵּר תָּמִיד". צאו וראו איזה דיוק אלוק! כנגד 36 נרות ב"מוסיף והולך" – קיבלנו את פרשת "בהעלותך" (עלייה) בפרשה ה-36 מתחילת התורה. וכנגד 36 נרות ב"פוחת והולך" – קיבלנו את פרשת "תצווה" בפרשה ה-36 מסוף התורה. ללמדנו, שדברי חכמים וחידותיהם, ומחלוקותיהם לשם שמים, הכל כבר רמוז וטמון בתוך תורתנו הקדושה, שהיא תורת אמת, וכל דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

ולסיום, התכלית של כל האור הגדול הזה היא להביא את הגאולה השלימה. וכיצד עושים זאת? על ידי החיבור שבין הנרות לבין מצוות הצדקה בפתח הבית.

והנה, אחי ורעי, נתבונן במנהג עתיק יומין שמוזכר בהלכה. כתב ה"מגן אברהם" (סימן תרע): "וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כְּתִיב לְמַאֲוֹר לְהַעֲלֹת גֵּר תָּמִיד" – ונשאלת השאלה: מדוע דווקא בחנוכה התפתח המנהג הזה לחזור על הפתחים ולבקש צדקה יותר משאר ימות השנה? וכי מה הקשר המיוחד בין נרות החנוכה לבין מצוות הצדקה?

וכדי להבין את הדבר לאשורו, נביא ביאור נפלא ועמוק שנכתב בספר הקדוש "אור לשמים", ובו הוא מגלה לנו סוד נורא הטמון בפתח הבית. כידוע, הגמרא במסכת שבת מלמדת אותנו היכן מניחים את נרות החנוכה: "נר חנוכה משמאל, ומזוזה מימין". כלומר, האדם הנכנס לביתו מוקף במצוות: המזוזה בימינו, ונר החנוכה בשמאלו.

ואומר ה"אור לשמים" דבר מבהיל: אם ניקח את ראשי התיבות של מזוזה ימין – נקבל את האותיות מ"י. ואם ניקח את ראשי התיבות של חנוכה שמאל – נקבל את האותיות ח"ש. וכאשר נחבר את האותיות יחד (מ"י + ח"ש), נקבל את המילה המיוחדת ביותר: משיח!

אולם, ישנה כאן בעיה. הרי ישנו "חלל" וריחוק בין המזוזה שבצד ימין לבין נר החנוכה שבצד שמאל. פתח הבית מפריד ביניהם! ואם כן, אותיות ה"משיח" רחוקות זו מזו, ה"מ"י עומד לבד וה"ח"ש עומד לבד, ואין חיבור שמקרב את הגאולה. ולכן, מנהג ישראל תורה הוא שהעניים סובבים על הפתחים דווקא בחנוכה! כאשר העני עומד בפתח הבית, בדיוק בתווך, בין הימין לשמאל, ובעל הבית

